

ANUARI CATALÁ

— 1875 —

ERRADES

PLANA	RATLLA	DIU	HA DE DIR
43	21	grogues	gregues
61	28	fenètica	frenètica
105	6	aymia	alpina
115	5	ensenayaré	ensenyaré
152	27	geniteu	genitiu
185	20	venes mitx sigle	venes de mitx sigle

ANUARI CATALÀ

—1875—

COL·LECCIONAT Y PUBLICAT

AB LA COLABORACIÓ DELS MÉS DISTINGITS ESCRIPTORS

CATALANS, MALLORQUINS Y VALENCIANS

PER

FRANCESCH MATHEU Y FORNELLS

BARCELONA

ESTAMPA DE L. OBRADORS Y P. SULÉ,

RAMBLA DE SANTA MONICA, 19, BAXOS

M DCCC LXXIV

TAULA

DONATIVO DE DON
JOSE O. BORRÀS QUINTANA

A nosaltres lectors.	Pg.	
Carles Bonaventura Ari-		
bau.		
Palamós.		
Redempció.		
Mater misericordiae, salve		
Quatre mots sobre orto-		
grafia catalana.		
Empuries.		
Lo casament del diable.		
Enamorament.		
Lo pelafre del degà.		
Brindis.		
Diluvi en Mallorca, 1403.		
Al caure la fulla.		
Lo malendri de Sibilia.		
La locomotora.		
Nit serena.		
La mort de Ferran II.		
Maymés!		
Lluna negra.		
La rata.		
A Ausias March.		
Lo corp.		
Somnis d' infant.		
La decadència de la mari-		
na catalana.		
La vida del camp.		
En l'álbum de D.R.P. y C.		
La luerna.		
Anyorança.		
A la Regina de cel y terra		
Los dos douzelles.		
A un Claper.		
Epitalamí.		
La cançó del segador.		
Un recòrt.		
Ovorament e tracio.		
En lo dia de reys.		
Lo darrer soldat.		
La por.		
Llettra enviada à D. M. A.		
5	Cancó de Pasqua.	Pg. 135
11	Jaume de Aguilar.	138
13	A la nina de ma terra.	139
	Poncelles.	142
23	L' Iliada d' Homer.	143
28	La rondella.	160
30	Losdos pagesos.	163
33	Suspirs.	164
	La partença.	168
35	Intima.	169
42	L' Eneida de Virgili.	170
46	Veu de la naturalesa.	175
47	Lo de sempre.	178
50	Historich.	180
51	Lo darrer comte de Mont-	
52	soliu.	180
56	.	185
59	Ea la montanya.	188
60	Auiversaris.	189
64	La cassera reyal.	192
66	Testament.	193
83	La reyna de les illes.	197
84	Glosada Mallorquina.	199
86	Contemplació..	204
87	Geòsia.	205
90	Fosca.	207
91	Sta. Maria de Ripoll.	208
	Les cireres d' arbós.	216
96	La tristesia.	219
101	L' amor mia.	221
102	Caritat.	225
103	La prouvensalo.	228
104	Cuytal.	230
105	Del amor al cel.	231
109	I' gratitud.	232
110	Décimes.	232
113	Tot es hú	237
120	Les fires de Sant Thomás.	239
122	Naxement d' Atila.	242
124	Cancó..	246
125	Un bon català..	247
127	Esperant.	249
129	Himne d' amor.	250
134	Taula d' autors.	253

JANER: 34 dies.

- 1 div. **CAP D' ANY.**
- 2 dis. s. Macari.
- 3 diu. sta. Genoveva.
- 4 dill. s. Tito.
- 5 dim. sta. Emiliana.
- 6 dimec. **Los Reys.**
- 7 dij. s. Ramon de Pñfri
- Lluna nova à les 5 y 17 ms. T.
- 8 div. s. Teòfil.
- 9 dis. s. Juliá.
- 10 diu. s. Nicanor.
- 11 dill. sta. Honorata.
- 12 dim. s. Arcadi.
- 13 dimec. s. Gumersind.
- 14 dij. s. Hilari.
- 15 crexent à les 9 y 31 ms. N.
- 16 div. s. Pau ermità.
- 17 dis. s. Marcelo.
- 18 diu. Lo d. n. de Jesus.
- 19 dill. sta. Prisca.
- 20 dim. s. Canut.
- 21 dimec. s. Fabiá.
- 22 dij. sta. Agnès.
- Lluna plena à la 1 y 50 ms. N.
- 23 div. sts. Anastasi y Vic.
- 24 dis. s. Ildefons.
- 25 diu. s. Timótheu.
- 26 dill. La c. de s. Pau.
- 27 dim. sta. Paula.
- 28 dimec. s. Joan Chris.
- 29 dij. s. Juliá.
- 30 div. s. F.^{co} de Sales.
- 31 minvant à les 12 y 42 ms. D.
- 30 dis. sta. Martina.
- 31 diu. s. Pere Nolasch.

FEBRER: 28 dies.

- 1 dill. s. Ignasi.
- 2 dim. **LA CANDELERA**.
- 3 dimec. s. Blay.
- 4 dij. s. Rembert.
- 5 div. sta. Agatha.
- 6 dis. sta. Dorotea.
- Lluna nova à les 8 y 4 ms. M.
- 7 diu. s. Ricart.
- 8 dill. s. Joan de Mata.
- 9 dim. sta. Apol·lonia.
- 10 dimec. s. Guillem.
- Gendra.
- 11 dij. Los setserv. de M.
- 12 div. sta. Eularia.
- 13 crexent à les 5 y 29 ms. M.
- 14 dis. s. Benigne.
- 15 diu. s. Valentí.
- 16 dill. s. Fausti.
- 17 dim. s. Honest.
- 18 dimec. s. Ròmul.
- 19 dij. s. Simeó.
- 20 div. s. Mansuet.
- 21 dis. s. Nemesi.
- Lluna plena à les 8 y 10 ms. M.
- 22 diu. s. Secundi.
- 23 dill. s. Abili.
- 24 dim. S. Pere Damia.
- 25 dimec. s. Matias.
- 26 dij. s. Tarasi.
- 27 div. N. S. Guadalupe.
- 28 dis. s. Leandre.
- 29 diu. sts. Rufin y Just.
- 30 minvant à les 10 M.

♂ MARS: 31 dies.

- 1 dill. s. Rossend.
 2 dim. s. Simplici.
 3 dimec. s. Medi.
 4 dij. s. Casimir.
 5 div. s. Geròssim.
 6 dis. s. Olaguer.
 7 diu. s. Thomás d'A.
 Lluna nova à les 8 y 29 ms. N.
 8 dill. s. Joan de Deu.
 9 dim. s. Paciá.
 10 dimec. s. Meliton.
 11 dij. s. Constanti.
 12 div. s. Gregori.
 13 dis. s. Ramir.
 14 diu. sta. Florentina.
 15 dill. sta. Madrona.
 16 dim. s. Heribert.
 17 dimec. s. Patrici.
 18 dij. s. Gabriel.
 19 div. s. Joseph.
 20 dis. s. Nicet.
 21 diu. s. Benet. *Primari*
 Lluna plena à les 12 N.
 22 dill. sta. Catherina.
 23 dim. s. Victoriá.
 24 dimec. s. Timolau.
 25 dij. ☧ LA ANUNCIACIÓ
 26 div. s. Brauli.
 27 dis. sta. Lidia.
 28 diu. PASQUA FLORIDA.
 29 dill. s. Eustasi.
 30 dim. s. Joan Climach.
 31 dimec. sta. Balbina.

♀ ABRIL: 30 dies.

- 1 dij. sta. Theodora.
 2 div. s. F.º de Paula.
 3 dis. s. Bet de Palerm.
 4 diu. s. Isidor.
 5 dill. s. Vicens Ferrer.
 6 dim. s. Celesti.
 Lluna nova à les 6 y 45 ms. M.
 7 dimec. s. Epifani.
 8 dij. s. Albert.
 9 div. sta. Casilda.
 10 dis. s. Esequiel.
 11 din. La Divina Ptra.
 12 dill. s. Victor.
 13 crexent à les 9 y 42 ms. N.
 14 dim. s. Hermengild.
 15 dimec. s. Telm.
 16 dij. sta. Anastasia.
 17 div. s. Toribi.
 18 dis. La B. Mariana.
 19 diu. Pti. de s. Joseph.
 20 dill. s. Hermògenes.
 21 dim. sta. Agnès.
 Lluna plena à les 4 y 39 ms. T.
 22 dimec. s. Anselm.
 23 dij. sts. Soter y Cayo.
 24 div. s. Jordi.
 25 dis. s. Fidel.
 26 din. s. March.
 27 dill. s. Marcelli.
 28 dim. s. Pere Arml.
 29 dimec. s. Vidal.
 30 minván à les 7 y 26 ms. T.
 31 dij. s. Pere Martyr.
 32 div. sta. Catarina de S.

)(MATX: 31 dies.

- 1 dis. s. Felip.
2 din. s. Anastasi.
3 dill. Sta. Creu.
4 dim. sta. Mònica.
5 dimec. s. Agustí.
Lluna nova à les 3 y 12 ms. T.
6 dij. ✕ LA ASCENCIÓ.
7 div. s. Estanislau.
8 dis. La A. de s. Miq.
9 diu. s. Gregori N.
10 dill. s. Antonin.
11 dim. sts. Pons y Eudt
12 dimec. s. Diumenge.
at crexent à les 7 y 46 ms. M.
13 dij. s. Pere Regalat.
14 div. s. Bonifaci.
15 dis. s. Isidro.
16 diu. PASQUA DE P.
17 dill. s. Pascual B.
18 dim. s. Fèlix.
19 dimec. s. Ivo adv.
20 dij. s. Baudili.
Lluna plena à les 8 y 59 ms. M.
21 div. s. Secundi.
22 dis. stes. Rita y Quit.
23 diu. LA SANTÍSSIMA T
24 dill. stes. Afra y Sus.
25 dim. s. Gregori.
26 dimec. s. Felip Neri.
27 dij. ✕ CORPUS CRHIS
28 div. s. Just.
at minvant à les 6 y 39 ms. M.
29 dis. sta. Teodosia.
30 diu. s. Ferran.
31 dill. sta. Angela.

∞ JUNY: 30 dies.

- 1 dim. s. Fortunat.
2 dimec. s. Erasme.
3 dij. sta. Clotilde.
Lluna nova à les 10 y 30 ms. N.
4 div. Lo s. Cor de J.
5 dis. s. Sanxo.
6 diu. s. Norbert.
7 dill. s. Sabinià.
8 dim. s. Salustià.
9 dimec. s. Felicià.
10 dij. sta. Margarida.
at crexent à les 8 y 4 ms. T.
11 div. s. Bernabé.
12 dis. s. Onofre.
13 diu. s. Antoni de P.
14 dill. s. Basili.
15 dim. s. Modest.
16 dimec. s. Quirze.
17 dij. s. Ismael.
18 div. s. March.
Lluna plena à les 12 y 5 ms. N.
19 dis. s. Gervasi.
20 diu. s. Silveri.
21 dill. s. Pallari. *Estiu.*
22 dim. s. Paulí.
23 dimec. sta. Agripina.
24 dij. Nt. de s. Joan B.
25 div. s. Guillem.
26 dis. sts. Joan y Pau.
at minvant à les 2 y 48 ms. T.
27 diu. s. Ladislau.
28 dill. s. Lleó.
29 dim. ✕ S. PERE y S. P.
30 dimec. C. de s. Pau.

♂ JULIOL: 31 dies.

- 1 dij. sta. Leonor.
2 div. La Visitació.
3 dis. s. Trifon.
Lluna nova à les 5 y 34 ms. M.
4 diu. s. Laurean.
5 dill. s. M. dels Sants.
6 dim. s. Isaias.
7 dimec. sts. Fermi y O.
8 dij. sta. Isabel.
9 div. s. Zenon.
10 dis. s. Christòfol.
4t creixent à les 10 y 49 ms. M.
11 diu. s. Abundi.
12 dill. s. Fèlix.
13 dim. s. Anacleto.
14 dimec. s. Bonavenra.
15 dij. s. Enrich.
16 div. M. de D. del Carm.
17 dis. s. Aleix.
18 diu. s. Frederich.
Lluna plena à la 1 y 36 ms. T.
19 dill. s. Vicens de P.
20 dim. s. Elias.
21 dimec. sta. Praxedes.
22 dij. sta. M. Magdna.
23 div. s. Libori.
24 dis. sta. Cristina.
25 diu. S. JAUME.
4t minvant à les 8 y 48 ms. N.
26 dill. sta. Agna.
27 dim. stes. Julianà y S.
28 dimec. s. Nassari.
29 dij. stes. Marta y Beat.
30 div. s. Abdón y s. S.
31 dis. s. Ignasi de L.

♀ AGOST: 31 dies.

- 1 diu. stes. Fè E. y C.
Lluna nova à la 1 y 36 ms. T.
2 dill. M. dels Ang.
3 dim. I. del c. des. E.
4 dimec. s. Dium. de G.
5 dij. La M. de les N.
6 div. sts. Just y Past.
7 dis. sts. Gaeta y Alb.
8 diu. s. Ciriach.
9 dill. s. Roman.
4t creixent à les 3 y 29 ms. M.
10 dim. s. Llorens.
11 dimec. sta. Filomena.
12 dij. sta. Clara.
13 div. s. Hipòlit.
14 dis. s. Eusebi.
15 diu. LA ASSUMCIÓ.
16 dill. s. Roch.
17 dim. s. Lliberat.
Lluna plena à la 1 y 43 ms. M.
18 dimec. sta. Elena.
19 dij. sts. Magí y Mariⁿ
20 div. s. Bernat.
21 dis. sta. Joana Franc.
22 diu. s. Joaquim.
23 dill. s. Felip. B.
24 dim. s. Bartomeu.
4t minvant à la 1 y 47 ms. M.
25 dimec. st. Lluís, rey.
26 dij. s. Ceferí.
27 div. s. Joseph de C.
28 dis. s. Agustí.
29 diu. sta. Sabina.
30 dill. sta. Rosa.
Lluna nova à les 11 y 50 ms. N.
31 dim. s. Ramon Nonat

IV SETEMBRE: 30 dies.

- 1 dimec. st. Gil.
- 2 dij. s. Antolin.
- 3 div. s. Simeon. E.
- 4 dis. stes Càndida y R.
- 5 diu. sta. Obdulia.
- 6 dill. s. Faust.
- 7 dim. sta. Regina.
- 4t crexent a les 9 y 47 ms. N.
- 8 dimec. ✕ N. de M. S.
- 9 dij. s. Gorgoni.
- 10 div. sta. Pulqueria.
- 11 dis. s. Jascinto.
- 12 diu. Lo dolç N. de M.
- 13 dill. s. Eulogi.
- 14 dim. s. General.
- 15 dimec. s. Nicomedes.
- Lluna plena a les 12 y 51 ms. D.
- 16 dij. s. Cipriá.
- 17 div. s. Pere Arbués.
- 18 dis. s. Ferreol.
- 19 diu. Dolors de M.
- 20 dill. s. Eustaquí.
- 21 dim. s. Matheu.
- 22 dimec. s. Maurici.
- 4t minvant a les 7 y 9 ms. M.
- 23 dij. sta. Tecla. *Tard.*
- 24 div. M. DE D. DE M.
- 25 dis. sta Maria de C.
- 26 diu. s. Cebriá.
- 27 dill. sts. Cosme y D.
- 28 dim. s. Wenceslau.
- 29 dimec. D. de s. Miq.
- Lluna nova a la 1 y 4 ms. T.
- 30 dij. s. Geroni.

V OCTUBRE: 31 dies.

- 1 div. s. Remigi.
- 2 dis. Los sts. Angels.
- 3 din. M. de D. del Ros.
- 4 dill. s. Francesch.
- 5 dim. s. Plàcit.
- 6 dimec. st Bruno.
- 7 dij. s. August.
- 4t crexent a les 4 y 14 ms. T.
- 8 div. sta. Brigida.
- 9 dis. s. Dionis.
- 10 diu. M. de D. del Rem.
- 11 dill. s. Nicasi.
- 12 dim. M. de D. del Pil.
- 13 dimec. s. Eduart.
- 14 dij. s. Calist.
- Lluna plena a les 11 y 23 ms. N.
- 15 div. sta. Theresa.
- 16 dis. s. Galo.
- 17 diu. sta. Eduvigis.
- 18 dill. s. Lluch.
- 19 dim. s. Pere d' A.
- 20 dimec. sta. Irene.
- 21 dij. sta. Ursula. .
- 4t mitavant a les 2 y 22 ms. T.
- 22 div. sta. Maria S.
- 23 dis. s. Pere P.
- 24 diu. s. Rafel arc.
- 25 dill. s. Crespi.
- 26 dim. s. Llucia.
- 27 dimec. stes. Sab. y C.
- 28 dij. sts. Sim. y Jud.
- 29 div. s. Narcis.
- Lluna nova a les 5 y 22 ms. M.
- 30 dis. s. Claudi.
- 31 diu. s. Quinti.

▷ NOVEMBRE: 30 dies.

- 1 dill. **TOTS SANS.**
- 2 dim. Lo dia dels M.
- 3 dimec s. Armengol.
- 4 dij. s. Carles B.
- 5 div. s. Zacarias.
- 6 dis. s. Sever.
- At creixent à les 10 y 1 ms. M.
- 7 diu. s. Florenci.
- 8 dill. Los 4 s. M. C.
- 9 dim. s. Teodor.
- 10 dimec. s. Andreu.
- 11 dij. s. Mena.
- 12 div. s. Martí.
- 13 dis. s. Estanislau.
- Lluna plena à les 9 y 38 ms. M.
- 14 diu. Lo P. de N. S.
- 15 dill. s. Eugeni.
- 16 dim. s. Eludi.
- 17 dimec. sta. Gertrudis.
- 18 dij. s. Macsim.
- 19 div. sta. Isabel R.
- At minvant à les 12 y 46 ms. N.
- 20 dis. s. Fèlix de V.
- 21 diu. La Presentació.
- 22 dill. sta. Cecilia.
- 23 dim. s. Climent.
- 24 dimec. s. Joan de la C.
- 25 dij. sta. Catherina.
- 26 div. s. Conrat.
- 27 dis. s. Primitiu.
- Lluna nova à les 11 y 53 ms. N.
- 28 diu. s. Gregori.
- 29 dill. s. Sadurní.
- 30 dim. s. Andreu ap.

▷ DESEMBRE: 31 dies.

- 1 dimec. s. Eloy.
- 2 dij. sta. Paulina.
- 3 div. s. Francisco X.
- 4 dis. sta. Bárbara.
- 5 diu. s. Sabas.
- 6 dill. s. Nicolau.
- At creixent à les 2 y 5 ms. M.
- 7 dim. s. Ambròs.
- 8 dimec. **LA PURÍSS.**
- 9 dij. sta. Leocadia.
- 10 div. N. S. de Loreto.
- 11 dis. s. Damás.
- 12 din. s. Sinesi.
- Lluna plena à les 7 y 54 ms. N.
- 13 dill. sta. Llucia.
- 14 dim. s. Nicasí.
- 15 dimec. s. Eusebi.
- 16 dij. sta. Adelaida.
- 17 div. s. Llátzer.
- 18 dis. M. de D. de la E.
- 19 diu. s. Nemesi.
- At minvant à les 3 y 4 ms. T.
- 20 dill. s. Diumenge de S.
- 21 dim. s. Thomás.
- 22 dimec. s. Zenon Iver.
- 23 dij. sta. Victoria.
- 24 div. s. Delfí.
- 25 dis. **NADAL.**
- 26 diu. s. Esteve.
- 27 dill. s. Joan ap.
- Lluna nova à les 7 y 13 ms. N.
- 28 dim. Los Ignoscents.
- 29 dimec. s. Thomás G.
- 30 dij. T. de s. Jaume.
- 31 div. s. Silvestre.

À NOSTRES LECTORS

Quan l' entusiasta col-lecccionador del *Calendari Català* posà enguany à sos colaboradors la condició expressa de publicarhi 'ls treballs ab'una determinada ortografia (molt diferent de la que tenim nosaltres per véritablement catalana,) nos vingué desseguida la idea de la present publicació, comensant desd' aquell moment à treballar pera durla à terme. Lo nostre objecte es ben senzill y clar : los escriptors que no's conformassen ab la ortografia adoptada pel *Calendari*, quedaven escluhits d' aquella publicació, y, per aplegarlos, los hi obrirem un nou camp en les planes del *ANUARI*, y pera fer veure al mateix temps ab nostra col-lecció que no son tan pochs com se vol suposar, los partidaris de la ortografia per nosaltres adoptada.

Ja sabem que se 'ns dirá no tenen les qüestions ortogràfiques, ara per ara, tanta importància com per alguns se 'ls ha volgut donar y qu' altres motius d'estudi, y fins y tot de dissensions, deurian eridar ab preferència l' atenció dels catalanistes ; nosaltres pensam axis mateix, y en prova, que may fins ara hem contestat ni pensam contestar als improperis que bruscament y ab mal to 'ns han sigut dirigits, y que més hem erugut inspirats en ressentiments personals y altres miseries que en les altes mires que deurian guiar à tots los qui treballan ó aparentan treballar en favor del nostre renaxement. Mes, ab tot y creurho axis, com una de les qüestions ortogràfiques que més ha dividit als nostres escriptors es la de la desinencia en *es* dels plurals femenins, for-

ma que creyem nosaltres verament catalana y potser la que dona més caràcter à la nostra llengua, y essent esta forma (tal volta per axò mateix) la més combatuda, y ja avuy rebujada del tot pel citat *Calendari* que li ha tancat ses planes; hem fet est **ANUARI** hont, respectant totes les altres diferencies ortogràfiques, hem estès als poquissims treballs aplegats que no 'l seguian, autorisats per llurs autors, l'us constant en nostra llengua de la terminació *es* en los plurals femenins, unificant axis llur ortografia en lo punt per nosaltres més important. Mes, cònse sempre, com ja 's despren de les ratlles anteriors, que nosaltres no venim à portar divisions, sinó à aplegar en una publicació als qui d' una altra han estat escluhits. Nosaltres voldriam una vertadera unió entre 'ls catalanistes, prescindint de la diferent opinió de cada hú, y anant tois à la una y barrejats cap al objecte del nostre renaxement. Mes ja que no es axis, sinó que, molt al revés, los amichs se'ns tornan contraris y se'ns tancan portes que se'ns havian obert fraternalment fins ara, nosaltres aplegam als amichs rebujats y obrim una altra porta, més pera unir les nostres forces y mostrar quines son de pera combatre als qui, ahir amichs, nos abrassavan.

Ja hem esplicat lo motiu y l' objecte de la publicació d' est **ANUARI**. Ara sols nos falta fer constar nostre agrahiment als distingits escriptors catalans, mallorquins y valencians qu' han respot à nostra invitació, entre 'ls quals hi há novells conreadors de la nostra literatura que tenim la satisfacció y l' orgull de presentar per primera vegada als qui veuhen ab pler com va l' arbre de la renaxensa catalana trayent nous brots à cada dia.

REVISTA DEL ANY

Al llyensar una mirada á l' any que 'ns dexta per á sempre ab l' intent d' espigolar, per dirho axis, los bons recorts que tinga per nosaltres, entre tants de tristissims com ne dexta per tothom; tenim en veritat per maravella qu' en temps com lo present en que la forta sopbatuda del espantós terratrèmol que tot ho cruix y esfondra s' aguante ferm sense qu' haja perdut ni un sol cimal ni la més prima branca, l' arbre usfanós de la literatura catalana. Tenim per maravella qu' en un temps en que la guerra per tot arreu fa correr á torrentals la sanch de germans nostres y converteix en claperots de runes les viles y másies, secant, perque tot muyra, ab lo sol baf de sa alienada d' infern l' agradosa verdesca de tota l' encontraña, trobem ençà y enllá algunes floretes agradoses que, com d' amagat y casi per miracle, han granat y florit entre 'ls esbarzers y herbam que tot ho tapa.

Un hom s' alegra de trobar eix grapatet de perles escampades entre 'l fanch de nostres discordies y miseries, com s' alegra 'l mariner al veure entre la fosca un redol d' estels que lluhen y tremolan; y s' afanya á arreplegarles per oferirles á cap d' any á nostra mare patria que, entre tantes dolors, no esperava de segur alegria com aquesta.

Hèus ací 'l fruyt de tot un any d' estudis y treballs: hèus ací, d' en una en una anomenades, les flors de

la toya qu' en penyora d' amior oserim d' un any à
l' altre à nostra patria.

* *

A més de la *Biblioteca Catalana de les mes principals y eletes obres en nostra llengua materna escrites axi en est Principat com en los antichs reałmes de Mallorca y Valencia* que ja fa temps se publica en esta ciutat sois direcció del mestre en Gay Saber en Marian Aguiló, y del *Cançoner de les obres mes divulgades en nostra llengua materna durant los segles XIV, XV e XVI*, que sent un gran servey à les lletres catalanes va publicant un de nos tres primers poetes, han exit à llum les següents obres : *Viatge à Orient-Lo barret Blanch-Visitas*, un volúm en prosa d' en Frederich Soler; *Los Comediantz del segon pis*, novelà d' en Joaquim Riera y Bertran, y *Cansons del Temps*, del mateix; *Bio-grafia d' en Serafi Pitarra*, d' autor anònim; *Cansons de la Terra*, (quart volúm) y *segona edició del segon de les matxes*, per lo mestre en Gay Saber en Francesch Pelay Briz; *Jochs de la Infancia*, per en Francisco Maspons; *Salabrugas*, poesies de na Maria de Bell-lloch; *Flors de Mallorca*, recull de poesies dels més coneguts poetes mallorquins colecionades y publicades per lo mestre en Gay Saber en Geroni Rosselló; *Poesias Catalanas*, un volúm per lo mestre en Gay Saber en Victor Balaguer; *Certámens literaris de la Misteriosa, composicions premiades en lo del any 1874*, un volúm ab poesies dels Srs. Verdaguer Pbre., Ubach, Matheu, Pirozzini,

y una comedia en un acte de aquest últim; *Jochs Florals de Barcelona*, volúm corresponent á l' any 1873; *Lo Ferrer de Tall*, drama d' en Frederick Soler; *Calendari del Pagès, Calendari Català* col-leccionat y publicat per lo ja citat Sr. Briz; *Any Nou*, almanach ab caricatures; *Cartas familiars sobre un assumpto important* per en Gayetá Vidal y Valenciano; *Lo Rat-Penat*, calendari llemosí collecionat y publicat per en Constanti Llombart; y per últim lo volúm dels *Jochs Florals de la llengua catalana, any XVI de llur restauració* que á més de totes les poesies premiades en lo últim certámen, conté 'l discurs del Sr. President n' Albert de Quintana, la memoria del Sr. Secretari en Joan Sardá y 'l discurs de gracies que pronunciá 'l mantenedor en Pere Nanot-Renart.

La festa dels Jochs Florals de la llengua catalana se celebrá enguany, ab l' esplendor y lluhiment de costum, en la Gran Sala de la Llotja de esta ciutat. No 'ns detindrèm en descriure d' una en una les ceremonies de la festa anyal de les lletres catalanes: tothom les sab, y ningú ignora que allá s' aplega cada any lo bò y millor de nostres dames, lo més triat de nostres homes de lletres y lo més entussiasta del jovent d' aquesta terra, desitjosos tots d' escoltar los cantos dels poetes lloregats y saludarlos ab forts picaaments de mans al rebre de la Reyna de la festa la joya que ab llur bon trovar han conquerida. Per esser breus, no farèm més que apuntar los títols de les composicions premiades ab lo nom del autor de quis-

cuna d' elles: ENGLANTINA, 1.er Premi: */Visca Aragó!* d' en Ramon Picó y Campamar (de Mallorca); 2.^{on} Premi: *Partida de C. D. M.*; 3.er Premi: *Canció de Gesta*, d' en Matheu Obrador y Bennassar (de Mallorca). VIOLA, 1.er Premi: *Sant Francesch s' hi moria* de mossen Joscinto Verdaguer Pbre; 2.^{on} Premi: *La Primera Llàgrima* d' en Miquel Costay Llobera (de Mallorca); 3.er Premi: *Esglay* d'en Anicet de Pagès de Puig. FLOR NATURAL, 1.er Premi; *Lo Combat de Cadaqués* d' en Francesch Ubach y Vinyeta; 2.^{on} Premi: *A una morta*, d' en Francesch Matheu y Fornells; 3.er Premi: *La Mala Muller* d' en Felip Pirozzini y Martí. Premis extraordinaris: COPA DE PLATA OFERTA PER LO CONSISTORI: *Al Segle d'* en L. Reventós; PLOMA DE PLATA OFERTA PER LA EXMA. DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE GERONA: *Independència!* d' en I. Reventós. PLOMA DE PLATA Y OR OFERTA PER LA SOCIETAT «LA JOVE CATALUNYA»: *Quadros de historia catalana (segle XVIII.)* de n' Antoni Aulestia y Pijoan.

Poca cosa nos ha ofert en tot l'any 1874 lo Teatre Catalá: si esceptuem *Lo Ferrer de Tall* d' en F. Soler y l' *Agrahiment* d' en J. Riera, produccions estrenades ab bon èxit, tot lo demés s' ha reduhit à repetir fins à la societat obres estrenades anys enrera, coneudes de tothom y casi totes elles d' un mateix autor. Sobre axò, sols manifestarèm l' estranyaesa que 'ns causa l' veure que molts catalanistes (precisament los que més bravejan de esserho) estigan em-

penyats en veure decadencia allá ahont no hi há més que bona sava y vida sanitosa, y no la vejan allá ahont es ben clara y manifesta. Ja més valdria, en veritat, que enlloch de perdre l' temps cercant ungüents y cordials pel qui G. A. D. està bò y sa, allargassen les mans á n' al Teatre Catalá que caygut dins l' encallador está que no 's pot moure. Si, com nos ha assegurat qui pot saberho, dona l' any vinent tres funcions per setmana l' Teatre Catalá, podrà ab axò tal volta reanimarse, fentnos conixer noves produccions més sovint que no ho ha fet fins ara.

A l' endemá de la festa dels Jochs Florals, la *Jove Catalunya* celebrá la vetllada de costum en honor dels poetes premiats en dit certámen. Dins l' històrica Sala de Cent, ab escullida concurrencia de senyores y senyorettes, entre les quals hi vejerem nostres primeres poetisses, alguns de nostres *mestres* y lo més triat dels joves aymadors de nostra llengua, comensá la sessió ab un discurs que pronunciá l' president de la Societat En Pere Nanot-Renart, seguint després la lectura de les poesies premiades y altres de diferents autors, essent totes elles aplaudides per l' escullit y numerós auditori que omplia de gom á gom l' espayosa sala del antich Consell. Ja abans de aquesta, havia celebrat la *Jove Catalunya* dues vetllades de les que es just ferne memoria: la sessió inaugural y la consagrada á la memoria del compositor y poeta en J. A. Clavé : en estrem corregudes foren una y altra com també la que no

fa gayre celebrá en honor del jóvenes premiats en lo certámen de la *Asociacion Literaria* de Gerona. Tant com aquestes ho será segurament la que, segons hem vist anunciata en los periòdichs d' esta capital, ha resolt consagrar á la memoria del malaguanyat pintor en Marian Fortuny, mort á Roma.

La Renaxensa, revista catalana de literatura, ciencias y arts, ha comensat l' any V. de sa publicació dexantla forma ab que quatre anys enrera comensà à publicarse per la de follet ó propiament parlant de *revista*, forma més elegant, còmoda y manuable que la que abans tenia. En son primer número-15 d' Octubre-publicà diferents treballs en prosa dels senyors Milà y Fontanals (Manel), Angelon, Puiggari, Vidal (Gayetà) y Fita: una escena en vers d' un drama inèdit del Sr. Calvet, una poesia del Sr. Briz y comensà 'l folletí ab lo primer full d' una novelà d' en Frederich Soler titolada *L' any Trenta cinch*.

A més de *La Renaxensa*'s publican en esta ciutat quatre ó cinch setmanaris, alguns d' ells polítichs, satirichs quasi tots, redactats en català.

A Palma de Mallorca continua publicantse *La Revista Balear*, que encara que bilingüe, s' ocupa ab preferencia de la literatura catalana, essent notables los treballs qu' en prosa y vers publica escrits en nostra llengua materna.

En lo certámen celebrat enguany per l' *Acadèmia Bibliogràfico-Mariana* de la ciutat de Lleyda ha sigut premiada ab un primer premi una poesia catalana de la coneguda poetissa mallorquina na Victoria Penya d'Amer, y ab los accèssits, dues poesies, també escrites en nostra llengua, de la senyoreta na Emilia Palau Gonzalez de Quijano la una y l' altra d' en Pau Bertran y Bros. En lo celebrat ara ultimament per la *Asoccacion Literaria* de Gerona han sigut premiades també diverses composicions catalanes dels Srs. Riera, Ubach, Matheu, Reventós y Vinardell.

* * *

Mentres encara, desde Madrid estant, mira Castella de reull y ab cert ayre de menyspreu lo Renaixement de Catalunya, les nacions estrangeres que (g. a D.) han arribat á entendre que Castella es Castella y no es Espanya, s' afanyan á estudiar la nostra llengua; traduhexen y comentan nostres clàssichs; llegexen nostres obres sense cuydarse de si portan lo «V.º B.º» dels sabis acadèmichs de la cort y en los tornetxs poètichs que celebren, cap alt poden entrarhi 'ls trovadors de Catalunya, Mallorca y Valencia sense necessitat de patent castellana de cap mena.

De les revistes estrangeres, la que més s' ocupa de nostre renaxement es sens disputa la *Revue des langues romanes* de Montpeller, publicació notabilíssima pels articles doctrinals que tot sovint estampa en ses columnes, pels documents antichs que ab gran esment reproduheix y anota, per les poesies catalanes

que tot sovint inserta y per l' acert ab que tracta moltes de les qüestions etimològiques y ortogràfiques de les llengues romanes.

A Alamanya y Anglaterra s' ha publicat no fa gayre ab sa traducció respectiva y notes de variants lo *Libre de les Besties* que forma part de l' obra titulada *Libre de Maravelles*, una de les més alabades del famós Ramon Lull y que segons tenim entès publicarà ben aviat la Biblioteca Catalana que dirigeix lo Sr. Aguiló.

Lo quintaniversari secular de la mort de Petrarcha ha sigut no fa gayre celebrat ab festes sumptuoses pels poetes provençals aplegats á la ciutat d' Avinyó: fou una d' elles un certámen poètic al que hi foren invitats los poetes de totes les nacions llatines, guanyanthi un jove català lo premi d' *una espiga de plata ab un pomet de margaridores*, oferta d' en Mistral y en Roumanille: axò fou causa de que l' corresponsal de la *Ilustracion Espanola y Americana*, escriptor castellà qual nom no recordem, donàs als catalans y á Catalunya una enhorabona d' insults y d' improperis..... En cambi, la Biblioteca de la ciutat de Marsella ha destinat una sala aposta per obres catalanes; la ciutat de Montpeller funda una càtedra de *llengua provengal-catalana*; la *Societat per l' estudi de les llengues romanes* obra un concurs per l' any 1875 essenthi cridada la *llengua catalana*, y apareix al Nort d' Amèrica un periòdich català titulat *La Llumanera de Nova York*.

Cada any al oferir à nostra patria les millors flors del verger que fa setze anys regam ab l' amor de nostres cors, la trobam plorosa y endolada per la mort d' algun de sos fills més estimats: cada any després de posar en ses mans les corones y garlandes que per ella havem texides, ab cor adolorit y 'ls ulls llagrimejant hem de deixar també damunt la tomba dels germans qu' han mort una trista corona de xiprer.

Quatre son los qu' en l' any present han desplegat ses ales d' àngel per enlayrarse à més serenes regions, fugint d' aquesta vall de llàgrimes ahont hem romàs nosaltres per plorarlos.

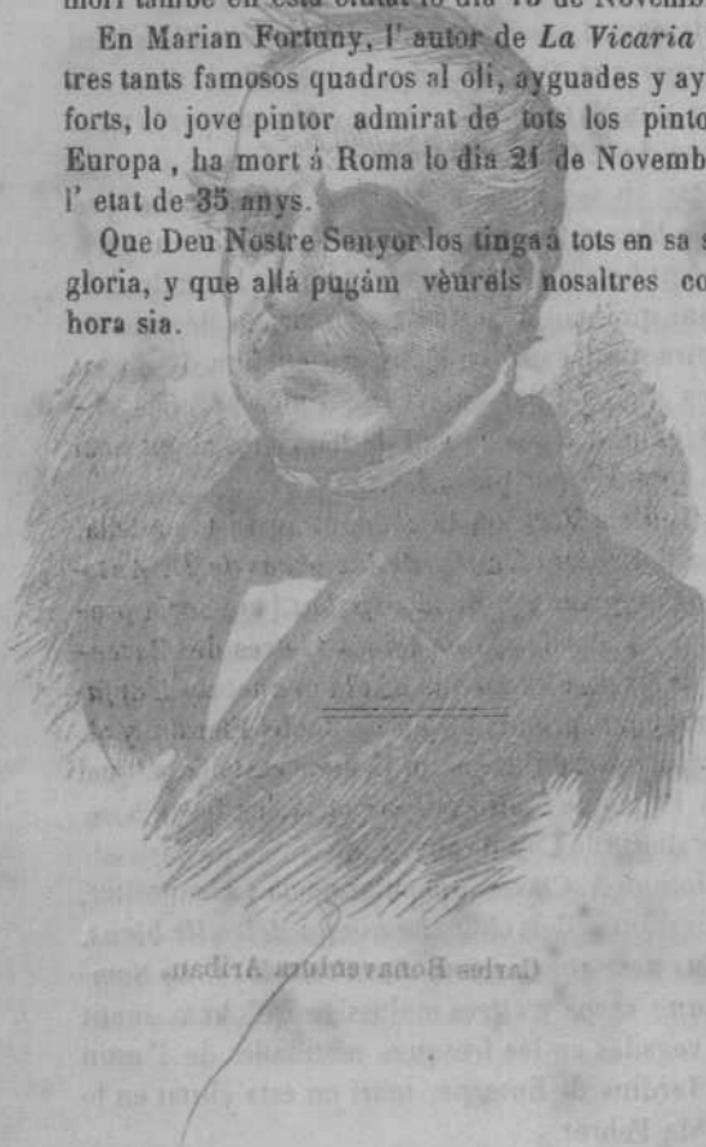
En Guillem Forteza, lo conegut prosista castellà, l' autor del *Juicio Crítico de las obras de D. Antonio de Campmany y de Montpalau* (memoria premiada per l' Academia de Bones Lletres de Barcelona), de les poesies *Lo que diu la oraneta* y *L'orfanet Saboyart* premiades en los Jochs Florals, y altres treballs notabilíssims en llengua castellana, qual mort à Palma de Mallorca, sa patria, 'ns feren à saber los diaris de Cap d' any.

En Joseph A. Clavé, lo popular poeta y compositor, l' inspirat autor dels chorus *La nineta dels ulls blaus*, *Los Nets dels almogavers*, *Los Pescadors*, *Lo Somni de una verge* y altres moltissims qu' hem sentit tantes vegades en les fresques matinades de l' estiu en los Jardins d' Euterpe, mori en esta ciutat en lo dia 24 de Febrer.

En Pere N. Vives, lo decà del Col·legi d' advocats de Barcelona, lo sabi comentador dels *Usatges* de Catalunya y entussiasta defensor del Dret Català, morí també en esta ciutat lo dia 13 de Novembre.

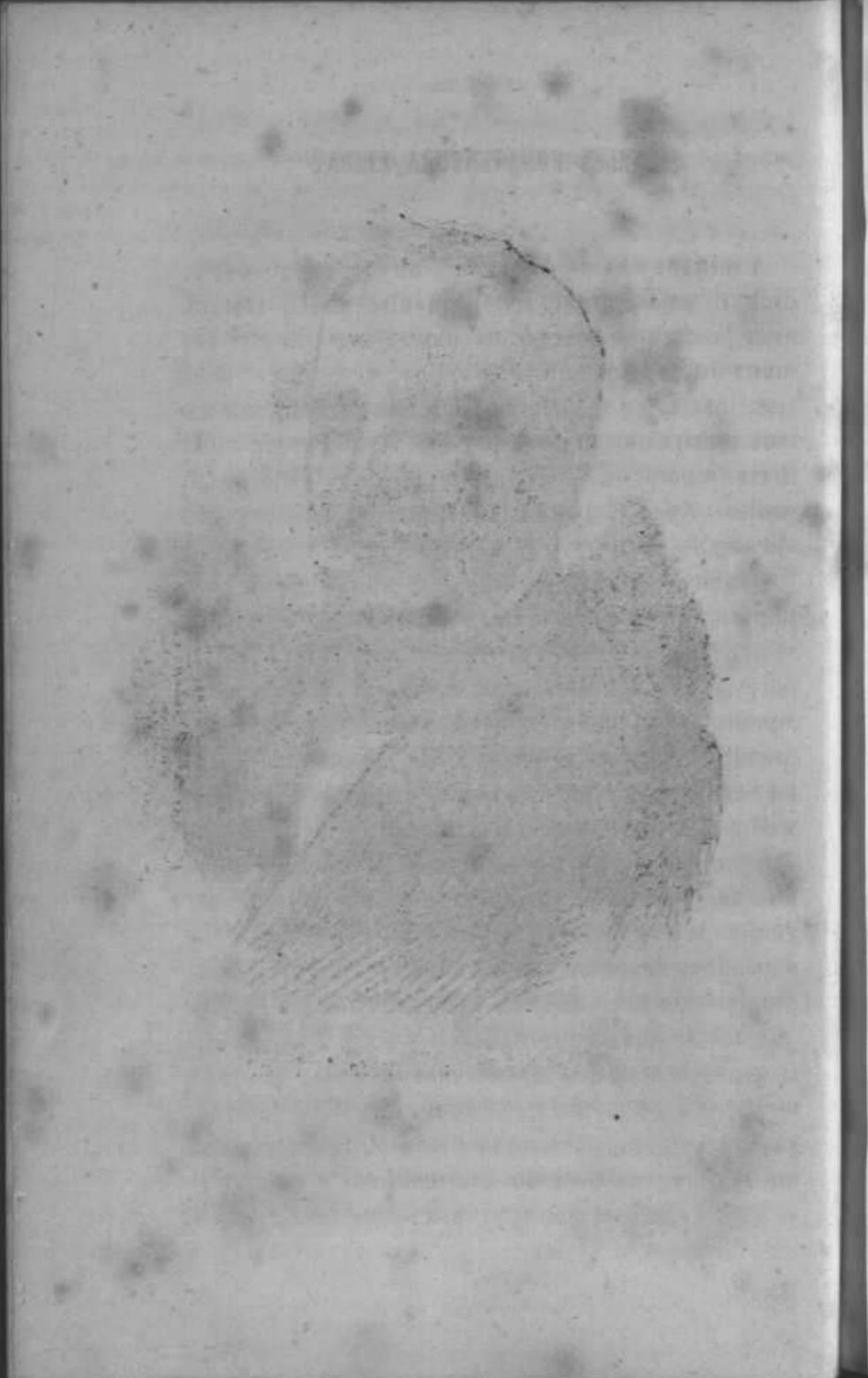
En Marian Fortuny, l'autor de *La Vicaria* y altres tants famosos quadros al oli, ayguades y ayguaforts, lo jove pintor admirat de tots los pintors d' Europa, ha mort à Roma lo dia 21 de Novembre, à l' etat de 35 anys.

Que Deu Nostre Senyor los tinga a tots en sa santa gloria, y que allà pugam veurels nosaltres com l' hora sia.

Carles Bonaventura Aribau.

CARLES BONAVENTURA ARIBAU

A mitjant mes d' Agost de l' any 1833 un periòdich d' esta capital, conformantse ab la costum, avuy ja un xich passada de moda, mes allavors comuna á tota la prempsa periòdica, de publicar poesies, insertà en ses pàgines una oda en llengua catalana escrita que portava per títol *A la Patria* y per firma lo nom que serveix d' epigrafe á les presents ratlles. Apesar dels acontexements polítichs que allavors — com ara ¡ay! — distreyan y preocupavan l' ateneiò del públic barceloní, apesar de la poca importancia que, relativament parlant, han tenguda sempre en la comercial y positivista Barcelona les obres d' amena literatura, apesar d' estar escrita aquella á que 'ns referim en una llengua, menyspreada com á forma literaria per los mateixos que á tot hora la parlavan, apesar d' estes circumstancies y d' altres que farien de mal recordar, l' oda *A la Patria* fou llegida de tothom y ben aviat popular no sols en Barcelona, sino en tota Catalunya. L' armonia de sos versos, sos gegantins pensaments, los patriòtichs sentiments que de ses estrofes brollen, la propietat de son enèrgich llenguatje: hèuse aquí lo que tot seguit comprengueren y admiraren en ella la generalitat de sos lectors; mas los critichs, los literats, tots los qui formen lo petit circol de personnes enteses, no sols admiraren l' oda *A la Patria* sino qu' al rellegirla restaren com confosos y sorpresos; y, lo qu' es més estrany, estos sentiments no 'ls

motivava la bondat, per dirho áxis, estrínseca de la composició, ab tot y ser molt gran, putx la fama justa de que son autor gosava en Barcelona indicava que prou provats tenia sos mèrits literaris. En efecte, Carles Bonaventura Aribau era contemporani y èmul d' aquell aplech de literats y poetes — en Cabanyes, en Lopez Soler, en Bergnes, en Renart, — qui, al començar del segle, llençaren ses obres als quatre vents de la publicitat, essent precursores d' una època més esplendorosa per à nostres lletres y anunciantla com los primers rebrots de les flors anuncian cada any la venguda de la primavera. Tothom sabia qu' apesar de viure n' Aribau dedicat al comers desde molt jove conreava les lletres, agermanant Mercuri ab Apolo, com diria un clàssich de l' any 10 ; tothom recordava qu' en 1817 l' autor de *A la Patria* havia donat à l' estampa un tomet de poesies castellanes y un poema filosòfich moral sobre l' eczistencia de Deu; qu' en 1823 havia fundat, junt ab en Lopez Soler — el tendre *Lopecio* quals poesies feren les delicies de nostres mares — y ab los emigrats italians Cook Monteggia y Galli, la revista *El Europeo*, ahont, entre altres treballs d' importancia, hi tenia escrits un notabilissim estudi sobre l' *educació moral* y unes consideracions sobre l' *estat de les ciencies en l' Etat-Mitjana*; tothom, per últim, estava segur de que encara qu' en 1826 n' Aribau hagués trasladada sa residència à Madrit per à encarregarse de dirigir los negocis del banquer català D. Gaspar de Remisa, no oblidava ni à Catalunya, ni à ses primeres amors literaries. No era donchs estrany que l' autor de tants treballs apre-

ciables, qui de més á més s'asseya entre 'ls poetes de nostra venerable Academia de Bones Lletres, escrigués una inspirada poesia.

Mes l' oda *A la Patria* no era sols una oda; era, ademés, un programa literari y, en cert sentit, politich; era, en aquest segle, la primera invocació dirigida als recorts gloriosos de Catalunya; era la primera demostració práctica de que vivian encara, encarnats l' un en l' altre, la llengua y lo carácter de la terra catalana; per açò, fou tan gran l' efecte que produhi aquella oda; per açò no tenueren prou boca per alabarla tots los qu' estojavan en llur pit un cor catalá.

Precisament mentres de má en má corria l' oda *A la Patria*, sortian de l' infantesa los qui més tart, ja hòmens fets, tanta honor havian de dará la literatura catalana, essent com en Manel Milà mestre respectat de dues generacions literaries; afegint, com en Joaquim Rubió, á les flors qu' adornavan la gayta del *Gayter del Llobregat* llovers cullits en lo camp de l' historia y de la critica; preparantse, com n' Anton de Bofarull, ab vint anys de trevalls á escriurer lo llibre que mereix y, tant temps fà, demana la patria de Montaner y de Pujades; tenint, com en Victor Balaguer, inspiració á bastament per á guanyar l' envejable popularitat literaria qu' en Catalunya obté lo *Trovador de Montserrat*; essent, per últim, com en Marian Aguiló, erudit y poeta, investigador incansable de nostres antiguetats literaries y conseller carinyós de la numerosa joventut qui, com deyam en altre lloch, no s' avergonyeix d' escriurer en sa llengua materna ans, al contrari, per honra senyalada ho té.

Les obres y les llissons d' aquells il·lustres catalanistes foren com un comentari á l' oda de n' Aribau, y á l' influencia combinada d' uns y d' altres se degué la restauració dels Jochs Florals que ab joyes de tanta valua han augmentat lo rich tresor de la literatura catalana. Quan en 1859 se reuní lo primer Consistori de la renovada institució, los qui 'l formaren reberen de part de n' Aribau la més sencera enhorabona ; si avuy visqués l' autor de *A la Patria*, conseqüent ab si mateix, estaria al costat dels qui defensem los Jochs Florals contra les embestides de *propis y estranys* y, ab sa llògica contundent, desfaria 'ls sofismes inspirats y dictats per preocupacions inesplícables.

La conseqüencia en lo carácter es potser la qualitat que més manca á nostres contemporanis; ella fou la primera entre les moltes que nostre Aribau tenia, com ho proba certament sa vida tota. Lo periodista qu' en 1838 en les columnes de *El Correspondental* examinava y resolia ab acert les més importants qüestions del Dret Constitucional ; l' estàdistich qu' en 1844 escribia, ab segur criteri, una complerta defensa del Còdich del 37 quals pàgines esquexá en mal' hora lo més imprevisor de nostres partits politichs oblidant que si no hi hár res més fàcil, devegades, que destruir un còdich fundamental, no hi hár, en canbi, res més difícil que substituirlo; lo critich-historiayre qu' en 1846 inaugurava la *Biblioteca de autores españoles* publicanthi les magistrals *Vida de Cervantes* y *Vida de Moratin* y 'ls sabis estudis sobre la novela española, que de bat á bat li obriren les portes de l' Academia de la

Historia; l' home polítich qu' essent ja Director General del Tresor, ja Secretari de l' Intendencia de la Real Casa, manifestà son eminent esperit práctich, sos coneixements estadístichs y, al mateix temps, s' honradesa may desmentida; qui tantes honors obtingué y d' aytal prestigi estava rodejat, fou sempre un ardit defensor dels interessos catalans y de la causa catalanista.

Y prou ho demostrá al fundar, en 1861, lo periòdich *La Verdad Econòmica* ab l' idea de contrabalansejar l' influència de l' escola lliure-cambista quals adeptes comensavan, en aquell temps, à sembrar la llevor que fruyts de tan mala mena dona y donarà per à l' industria catalana, si nostres hòmens públichs, dexantse de teories que posades en pràctica estan lluny de fer prova, no diuhen, com los antichs romans: *Salus populi suprema lex esto*. Aribau creya—y qui pot duptarho avuy per avuy?—qu' en la salvació de l' industria catalana no sols hi estava interessada Catalunya, sino tota Espanya.

Dominat per l' anyorança, escrigué n' Aribau sa mellor poesia; l' anyorança amargà les derreres hores de s' eczistencia. Les persones que rodejaren son llit de mort, saben qu' ses últimes paraules, com les del may prou plorat Permanyer, ho foren d' afecte per à Catalunya. Los catalans som axis; ay-mem, més que tot, la terra ahont per sort havem nascut.

La vida de n' Aribau resta escrita per plomes tan cèlebres com ben tallades; la nostra no es tan atrevida qu' haje volgut refer lo que fet está de mà de mestre.

Empero l' ANUARI CATALÀ, al publicarse per primera vegada, ha cregut qu' avans que tot devia consagrar un recort—recort ben modest, per veritat,—à la memoria del qui digné:

Si quan me trobo sol, parl ab mon esperit,
en catalá li parl que llengua altra no sent.

PERE NANOT—RENAUT.

PALAMÓS

Patró de la barca ,
(axis Deu vos dó
bon vent y bon nòlit
y millor retorn)
mostráume la carta
ahont vostre pilot
dibuxa les costes
llepades pels flots ;
qu' en ella sens dupte
hi falta un escoll ,
que si l' envestissem
¡ ay pobret de vos !
Haurèu vist mil voltes
lo paratje ahont
lo Ter desemboca
ple de gom à gom.
Virèu per la dreta ,
vers l' ocás del sol ,
no perdent de vista
la platja pel nort.

Passades les Medes
(que son uns illots)
veurèu les montanyes
que muden de lloc ,
la llenterna nova
del màrtir gloriós
qu' en compte de fletxes
empunya un bastò ,
Voltèu les Formigues
al peu de Cap-gros ,
preparáu amarres ,
que ja sou al port.
Port ahont deposa
lo vent son furor
dexant à les aygues
en constant repòs.
Les naus aquí 's gronxan
semblants à bressols
moguts per la mare
que fa dormí ' al noy.

Açò es lo refugi
més segur del mon,
açò es la gran terra,
açò es Palamós.
Mes , de tanta calma
no us fièu , patró:
si hi salveu la barea ,
hi perdeu lo cor.
No atraqueu de dia
en lo tros de moll
qu' alsà l' artifici,
(qui l' veurá conclòs?);
que d' allí á pochs passos
hi cau un baleó ,
de certa nereida
temple lluminós.
Si ella á la barana
abocarse vol
y demunt vos clava
aqueells ulls de foch ;

molt més vos valdria
qu' algun moro en cors
vos portés al Africa
y us posés grillons ,
puix del captiveri
procedent d' amor ,
ningú de la terra
rescatarse pot.
Quants' ella llambrega
se rendexen tots ;
que no vaja á l' era
qui no vulga pols.
Li diuhen Narcisa ,
qu' es son nom de fonts ,
mes sols per la Perla
la coneix tothom.
Ja sabeu ahont para
aquest nou escoll.
Notèulo en la carta
del vostre pilot.

† CARLES BONAVENTURA ARIBAU.

REDEMPCIÓ

Fosca negra y fora 'l sol ,
¿que s' ha fet la llum del dia ?
¿perque l' astre que la envia
corra 'l cel vestit de dol ?

La mar s' allunya bramant
dins els fons més endinzats ,
d' aygues los rius axugats
se tornan à omplir de plant.

Plant amarch , sempre crexent ,
¿qui es qui 'l plora quan se veu
per lo redó d' una creu
à tot lo poble riguent ?

La boyra s' alsa com fum
y s' esten com fum espès ,
la flama en los boschs ha pres ,
ella sola dona llum .

Llam que de sanch te 'l color ,
que llú de la boyra à dins ,
y 's veuhen mil serafins
plorá' en aquexa claror.

Angels del cel ¿perque ploren ?
Hòmens del mon ¿perque riuhen ?

si entre dolors aquests viuhen
y aquells sentirlos no poren ?

Perque entre la boyra's veu :
allá demunt la montanya
que 'l plant d' aquests ángels banya ,
está axecada la creu.

Ja está 'l martell ressonant
y es lo rey del cel qui hi mor ;
just es dels ángels lo plor ,
de la terra y mar l' espant.

Hòmens dars , plorau també ,
baix de la victima anau
y en sa sanch , del front rentau
la sombra qu' Adam hi fe.

Borráu prompte aquexa senya ,
l' hora ha vengut de ferhó ,
ja la sanch rega 'l turó
y se commou cada penya .

La que baix del pal , lo vas
d' Adam cobreix , salta á trossos ,
y 's mouben d' Adam los ossos
com si la trompa sonás .

Lo seu cap d' os blanch sortit ,
mira cridant á les gents .
y 'l renou dels elements
no pot aufegar son crit .

No 'l sentiu ? Anèm , anèm ,
axecats de dins el fanch ,
un Deu ens dona sa sanch ,
perqué ab ella nos rentem.

Ja obra 'ls brassos à la creu
per morir y abrassarmós ,
baxa 'l cap per benehirmós...
y ab ulls sechs lo mirarèu !

No , Deu meu , jo 't plor , Deu meu ,
jo 't crech vehente morí' .
¿ Qui será que muyra axi
que no sia tot un Den ?

† JOSEPH FRANCISCO VICH.

MATER MISERICORDIÆ, SALVE

Les il-lusions de l' ànima se 'm fonen una á una,
les fulles en los arbres s' estan enmalaltint,
les nits se van fent llargues y sens un ratx de lluna,
de soletat y d' ombra la terra 's va cobrint.

Sols interromp la calma lo cant de les granotes
ò del torrent que salta la udoladora veu,
veninthi barrejades aquelles tristes notes
que fa la tramontana baxant del Pirineu.

Quan cap aucell refila, ni belan les ovelles,
ni ser vivent pertorba la calma de la nit,
m' ajecch sobre les fulles y 'm miro les estrelles
y sento que m' esclafa lo pes de l' infinit.

No sé quina frisansa, que no he sentit fins ara,
m' està axecant á l' ànima la vista del espay;
es com un erit de pena d' un bort que cerca 'l pare
y 'n vèu per tot la petja sens assolirlo may.

Cap á calentes terres, ab sa novella cría,
ayuy les orenetes anavan de retorn ;
les orenetes tenen un àngel que les guia
y al mitx del ayre 'ls marca la via del mitxjorn.

¿ Perquè la mà secreta qu' ab xifres d' anyoransa
m' ha escrit dintre de l' ànima «aquí no hi estás be»,
no 'm dona á mi aleshores que 'm falta la esperansa
ni l' àngel, ni les ales que la oreneta té ?

Deu meu, jo us los reclamo, la soletat me gela ;
jo estiech eridantlo pare y l' pare se 'm fa sórt;
donáume al mitx de l' ombrá la llum d' una candela
que 'm prove ab lo baptisme que no vatx nexer bort.

Jo vull sabè' l misteri del fi de la ecistencia;
jo seguiré eridantvos per més que cride en va ;
qui m' ha donat la vida, m' ha de donar la herencia;
si l' pare no m' escolta, la mare 'm sentirá.

Mèntres qu' un plor de pena mos llagrimalls escalda,
la mare que 'm vèu orfe, no 'm pot dexar sofrir ;
la mare vindrá á dirme : — Pòsa l' cap á la falda
y jáu sense cuydado, que jo 't faré adormir.

Ton pare es la Justicia, y sols als justos dona
ab abundancia plena lo premi que 'ls ofri;
ell dels ditxosos cuya per darlos la corona;
los pobres miserables me 'ls ha dexat á mi.

Jo vetx lo cor del' home més dèbil que la canya
que la borrasca vincla fins á besar l' arrel ;
quan la rosada meva les seves fulles banya ,
tot desseguit se dressa y torna á mirá' al cel.

Ton pare es qui judica, jo só la que perdona,
les taques de la lepra lo meu alè se 'n dù ;
si per merexer gloria te falta una corona,
los meus dolors de mare te servirán per tu.

† FRANCISCO CAMPRODON.

QUATRE MOTS SOBRE ORTOGRAFIA CATALANA¹

Havent sigut preguntats, mes de una vegada, de lo que pensavam en punt à les qüestions de ortografia catalana que han originat entre 'ls promovedors de la esplendent renaixensa de la nostra literatura no poques diferencies y quasi podriam dir: «*bella... plus quam civilia*», y essent prou de mal tornar una resposta de paraula y compendiosa, pensarem ferne un articulet y á ell nos comprometerem mes endevant y ara de bona ó de mala gana l' havem d' escriure. Mes devem advertir que en aquesta materia som un poch tebis é indiferents, creyent que la hora y quant se tracta de formar una ortografia nova en tot ó part, que no sia purament fonética, mes que mes *si no 's te una sola mena de parlar que serveca de patró*, per forsa s' hi ha de fixar quelcom de convencional que no 's pot mirar com article de fe. Per aixó no tractam mes que d' oferir poques y encara poch estudiades observacions pera que quicú en prenga lo que vulla.

En aquests temps de resurreccions de llengues oblidades (1) no es sols la ortografia de la nostra la qui ha promogut dificultats y bregues.

¹ Encara que no sem propus totes les idees d' aquest article, lo copiam de la Renaixença, primera: per tractar ab la calma deguda de qüestions qu' a molts jan eixir de tò, y segonament, perque sempre es digna d' atenció l' parer de la respectable persona qui'l firma.

(1) En les mateixes llengues oficials no deixa de haver-hi encara alguna cosa. En la castellana que té una ortografia molt arrenglada se veu una tirada etimològica en la conservació de la *x* (v. g. *auxiliar*) y una tirada fonètica en la supressió d' altres consonants (v. g. *trasladar*, *séptimo*, *retó*). En la francesa veiem un famós impressor que després de haver introduït per tot lo mon milions dels seus llibres subjectes à la ortografia académica, ara volria reformarla.

La rumana ó moldo-valaca, que fins ara poch temps ha s' havia escrit ab alfabet grech-eslau, derrerament ha volgut usar del de sa mare y germanes y ha tingut de fabricar de cap y de nou una ortografia. Mes los uns han tirat cap al sistema fonètich, y altres, entre ells los académichs de la llengua, s' han llansat de pit al etimològich, haventhi qui afegeix á les lletres molts signes, a modo de qües y crestes, per senyalar la vera pronunciació.

En los dialectes del mitxjorn de Fransa se nota mes concordia. La rahó principal es que haventse ja perdut l' antiga llengua dels trovadors en los derrers segles, cada terra hagué de arreglarse una nova ortografia apropiada al seu parlar, y ara, ja sia que 's tracta de purificar eixos dialectes, no se ha intentat uniformarlos ni per consegüent resucitar l' antiga llengua. A mes en Provensa va comensar quasi sol lo respectable Roumanille y despres lo gran poeta y expert provensalista Mistral ha adoptat, perfecciónantla, la ortografia de aquell, y la han seguida sens contenció, acomodantla, quan s' esdevé, als diferents territoris, tots los anomenats felibres, homes alegres y de bona jeya. Sols un escriptor de molt mérit, en un llibre de poesies populars, gosà menysprear la ortografia avinyonesa y li caygué sobre una pedregada tan grossa que ventura que no fou mes que de paraules.

La renaixensa de la llengua catalana duya mes greus dificultats. Esta llengua may ha sigut mirada com un dialecte ó com un apel·lech de dialectes que cada terra pogués escriure a son pler: sempre s' ha cercat, encara que per diferents canins, un ideal

de bon català. Mes succeí que cap á la fi del segle XVI y majorment en lo XVII, no fent ja compte dels escrits vells, foren adoptades noves formes, mes acomodades al parlar de molts territoris y entre ells al de la capital Barcelona, pero que reberen les entraides de pronunciació diversa, com, per exemple, la Vall de Andorra que encara les emplea en escrits oficials.

Tenim donchs dues menes de català, ó estrenyent mes la qüestió, dues ortografies les quals se diferencian al primer cop d' ull pels plurals ja en *es* (1), ja en *as*. Una y altre tenen ara feels secaces y la conservació de la una y la renovació de l' altre han sigut defensades per dos egregis Catalanistes; lo un que ha llegislat ab molt seny gramatical la mes moderna, lo altre que ab sos bells exemples y sa influència ha trevallat per la resurrecció de la mes antiga.

Ara vejam les rahons de mes pes, es á dir, *les que tals nos semblan*, que 's poden aduhir en pro del un y del altre sistema.

La forma antiga es la dels temps en que la nostra llengua tenia plena vida pública y privada, en que s' escrigueren nostres obres mes famoses y de major interès pera la historia general y literaria; y ademes correspon á una gran part del territori de la mateixa llengua, ahont cabalment se pronuncian ab mes pureza les vocals, es á dir, á tot lo regne de Valencia y á la que 's diu ara província de Leyda y un bon tros de la de Tarragona.

(1) Ja sabem que no sempre 's trova *es* en los antichs escrits. En aquells temps les pràctiques ortogràfiques se seguian per instant mes que per regles ben determinades y per eo los escriptors y copistes, segons era son territori ó sa imperició, barrejavan *os* ab los *es* plurals així com posavan sovint *e* per *a* singular.

La forma moderna de la llengua era ja la tradicional y per tots admesa, aquella en que los de Catalunya y de les illes haviam après a estimarla com a llengua escrita vivent, la mes apropiada al parlar de moltes encontrades, los natius de les quals han de fer un esfors per pendre l' altre; y ademés l' adopció de aqueixa havia de portar mes dutes y mes diferencies especials y si 's volgues ser conseqüent la substitució de la *e* a la *a* també en moltes terminacions de verb v. g. *troven* per *trovan* empobrint la conjugació y consonant certes formes indicatives ab les subjunctives.

Dues rahons s' han proposat que no 'ns persuadeixen, y son la irregularitat de que la *a* singular se convertesca en *es* plural, perqué es sabut que 'ls idiomes tenen anomalies que no poden mudar los escriptors (1); y la de que dites finals en *es* afeminen la llengua, quan les usan los descendents dels ilergetes que en bona fe no passan pas per gent molla ni fluixa.

Altres punts dificultosos hi ha y lo qui per nosaltres ho es mes es el de la *x*. No veyem perque s' ha de escriure *baix* y no *baixa* ni *baixada*. O sempre o may. La *cz* (v. g. *eczereit*), que hauria de correspondre a un antich *cç*, nos sembla forma exòtica.—Aixis encara que hi trovam inconvenients, seguim, al menys per ara, usant de *ix*, que miram com un doble signe corresponent a un so senzill (2), com ho es també lo de la *ny* (ñ castellana).

(1) Lo voler reformar certes rareses de les llengues nos recorda a un director de col·legi (parlan de mes de quaranta anys) que preguntava a un mestre de llatí perque los gramàtics no havien reduït a un sol los accusatius dobles com *naveum* y *nativum*.

(2) En algunes encontrades se fa sentir molt clar la i ans de la *x*, mas no es aquest lo motiu de sa adopció.

Ab tot que la terminació *ig* per lo só actual *tx*, en algunes parts *itx* ó *its*, com en *boig*, *puig*, sia molt arbitraria y antifonética, deixar de usarla seria un cop massa fort á la tradició tant antiga com moderna. ¿Voldriam que les innumerables famílies que 's diuhen *Puig* densá que hi hagué noms de casa, se tornassen tot plegat *Putx*? Es ver que après de la *i* s' ha de seguir per forsa un altre camí y escriurem *mitx*, encara que mateix só seria 'l de *mitj*, sols perqué quan dues consonants germanes sonan iguals en articulació inversa es mes gramatical usarla forta. Y no hi fa que tingam *mitx* y *mitja*, tan bon punt com tenim *amat* y *amada*.

En una cosa no hi pot haver dupte y es en los infinitius dels verbs que corresponen al *ere* breu llatí. Ja que s' escriu *amar*, *saber*, *llegir*, encara que son poques les terres ahont aixís se pronuncia, en los dits altres infinitius s' ha d' escriure una *r*, no dues: tant mal es *pareixe* com *creurer*.

Lo us del accent agut per senyalar les sílabes dominants ó com se sol dir llargues ó tóniques ab tot y haver sigut imitat del castellà es seguit per tots ab major ó menor conseqüència. Com creyem que hi ha poch que advertir en lo que á ell pertany sols direm que no voldriam que s' introduhis la nova costum de la Academia espanyola que s' en serveix també per diversificar homònims, y per altra part que 's deu ordenar conforme á regles y no al albir del escriptor, segons li sembla ó no oportú en cada cas particular. En lo que pertoca al accent greu pera distingir-se homònims (*Déu*, *deu*) no 'ns aparen gens mal, pero si innecessari pels naturals y enfa-

dós pels forasters á qui la llengua francesa ha acosumat á mirar dit accent greu, al revés de lo que fem nosaltres, com à significatiu de la vocal oberta.

L' apòstrofe ó elisió de vocals es de fàcil reglamentació en la ortografia; però jquina regla seguiríem en la pronunciació tan bon punt com nos separam de la comuna! Nostres mes antichs poetes se menjavan moltes vocals y poch ó molt los ha seguit en aixó un dels lloats catalanistes, presentant una innovació ó mes be renovació digna de advertència y estudi. Mas havem de considerar que com també ha succehit en la llengua castellana, la qual no desconeixia les elisions y ha acabat desterrantles del tot (en quedan reliquies en *al* y *del*), la reflexió gramatical y la tirada mes literaria y académica de la llengua ha restituit en la escriptura catalana moltes vocals que abans se elidien y sens les quals apar que qualsevol dictat se vulgarisa.

¿Que va que no hem conseguit complaure á ningù y que les nostres opinions han semblat rares, ja á lo un, ja al altre dels lectors? Donchs la que anaimara á expressar, ans de concloure, temem que ho sembla a tots. Dihemla d' una vegada. Nosaltres creyem que qualsevol sia lo sistema ortogràfic que s' accepte, á ell se deu acomodar la pronunciació y aixis procurarem ferho desde 'l principi llegint per exemple en Ausias March *asenyalades* y no *asenyaladas*; en Lopez Soler *astre benigne* y no *astra benigna*, en Aribau *serras* y no *serres*, *llavors* y no *llavós*. Si aquesta no passa deuria passar y valdre la regla següent: «Lo poeta que vulga que un consonant, un assonant ó molts assonants se formen seguint la

seva propia pronuncia vulgar y no la mes literaria ó la mes clàssica, que ho mostre en la ortografia.» Exemple: si vol que *ar* se pronuncie *a* que escriga *a* y no *ar*; si vol que les finals se pronuncien *as* que escriga *as* y no *es*. Motiu: Lo dit poeta no ha de voler que lo llegidor que per sistema ó per naixensa usa de una pronunciació mes clàssica, endevine ó accepte la del mateix poeta si aquest no 's dona lo trevall de advertirla. Es ver que en la poesia vulgar y també en la popular (que en punt á versificació no sempre es bona guiadora) y áduch en molt bons poetes lletrats se trovan exemples de eixos (pera nosaltres) mals consonants ó assonants, mes de alguns sabem que n' han fugit y esperam (y ab aixó sol no serà mal aguanyat lo present article), que 'ls altres s' esmenaran de aquest peccat (1).

Grat sia á Deu, ja hi som, usant de les bones paraules de un poeta. Ja havem arribat á la conclusió. ¿Quina será aquesta? Pensam que hi hauria de haver dues menes de llenguatge:

4.ª Una literaria general (y si no 's vol dir catalana no 's diga de cap manera llemosina, sino catalano-valentino-baleàrica) la qual es en substància, la que, com havem dit, ha sigut derrerament restaurada y la que, ab poques diversitats s' escrivia en-

(1) Havem parlat tau sois de ortografia y pronunciació. Altres coses hi ha que demanan mes estudi, al menys per part nostra. Parlarem de una qu' es molt clara, recordant ab eixa ocasió que per haverse queixat uns mantenedors de que no tots la sabessin va correr y 's va confondre la veu fins á un diari que entengué que 'ls dits mantenedors no la sabian. Es l' us del *llur*, originat del genitiu *lloru* que al principi era inflexible com es encara lo italià *loro* y que després se convertí com també en francés y provensal en adjetiu possessiu declinable. *Llur es h' seu, com nostre y vostre h' meu y teu*, es à dir, que señala pluralitat de possessors. Una explicació poch diferent donà ja en son *Sistema gramatical* un dels flosts catalanistes.

cara per tot arreu cap á la fi del segle XV y comens del XVI; trayentne vulgarismes, llatinismes y paraules forasteres; prenent lo bo de la llengua moderna com es, segons nos apar, la diferencia de les expresades formes indicatiues y subjuntiues, seguint sempre lo precepte que donava'l vell retórich de triar lo mes nou de lo antich y lo mes antich de lo nou, y no volent ésser, com de certis llatinistes deya Heinnecci, mes ciceronians que 'l mateix Cicero. 2.ª Un altre llengua particular y variable, es á dir molts dialectes diferents ahont sense portar les coses massa enllá, se representás lo modo de parlar de cada entraida, com ja s' está prop de ferho en certis escrits cómichs y 's podria fer en obres series de un temperament molt especial á un determinat territori.

Aquest sistema tendría los seus grops y mals passos (també 'n tenen los altres), pero portaria molts avantatges literaris y filològichs.

MANEL MILÁ Y FONTANALS.

EMPURIES

PREMIADA EN LO CERTAMEN DE LA ASSOCIACIÓ LITERARIA DE GERONA

DEDICADA Á 'N CELESTÍ PUJOL Y CAMPS

Aqui , devall l' arena caldejada
que ab fúria ardenta 'ls huracans remouhen
baxant serres avall del Pirineu ,
y esquitxos de la mar avalotada

y cendres de volcans solament plouhen ,

borrant als ulls del home
la petja del passat per tot arreu ;

Aqui , son derrer sòn fa tot un poble
colgat ab lo mantell de sa grandesa
que 'l mon un dia contemplá envejós ,
poble soberch y generós y noble
que de Cartago y Roma la bravesa
del mon flagelladores ,
vejé caure á ses plantes desdenyós.

Empuries aquí fou ; ara , debades
cercan los ulls de son padró de gloria
entorn los enderrochs ó 'l fonament ,
y al evocar de les etats passades
les gestes titanques que la historia
va trametent als segles ,
la mar retrona y brunz ab fúria 'l vent !

- Del mur ciclòpeo les llambordes negres
pel sol y les rohades , que apilaren
los braços dels gegants may domenyats :
les grogues porxalades sempre alegres ,
los Deus y 'ls temples que sens treva obraren
de Roma les escarpes ,
dels nets d' Atila 'ls torricons quadrats ;

Tot , tot s' ho endugué 'l temps d' una braçada ,
semblant pel que la terra es remoguda
que d' ella la ciutat llevás d' arrel ,
y si obrintse lo sol no l' ha dragada

ni 'l mar à son pregon no se l' ha enduda ,
ben cert , la tramontana
en pols tornantla l' ha escupida al cel.

Mas ay, ja no eczisteix!... Del pòrt en l' ona
no 's gronxan, no, dels Cèsars les armades,
ni canta himnes á Bacó 'l centurió,
no arrossega son túnich la matrona
per les vies de marbres enlosades ,
ni hi llisca ja dels cònsols
lo carro d' or y nacre voladó:

Dels indigetes pels frescals de roses
les tendes catonianes no blanquejan .
ni flàmules lo vent mou al passar ,
ni al bèlich retronar les poderoses
legions de Cipió no remorejan
pel camp , ni gent forana
se vèu en lo firal mercadejar.

Ara , tan sols per son espay revolan ,
llençant estridents crits , les aus marines
y de la platja per l' estens desert
les ones de la mar ronques bramolan ,
les ones , ay, que de les naus llatines
esclaves jemegaren ,
quon res feya ombra del romá al poder!

Faula apar y no més , la sort dampnada
qu' Empuries ha tingut ; ni rastre queda
que done fè de son brillant passat ;
faula no més , y es la rahó oblidada,

es la sentencia ineczorable y fresa
 del eternal dampnatge
 impost pe 'l Criadó' á tot lo creat.

Per tal com antichment de ses campanyes
 tornant sos fills ab lo pillatge alçaren
 palaus y moniments , circos y murs ,
 vejé , al caure més tart , com les cabanyes
 de son entorn sobre ella se llançaren
 á saquejar ses ruines
 y á escorcollar sos fonaments impurs.

Y ara , tan sols dels que ab sos fets ompliren
 l' historia d' aquets llochs , la fantasia
 les ombres colossals mira passar ,
 plegats los vencedors y 'ls que morirèn
 lo ferro masegant , per l' ampla via
 del cel , llurs vestidures
 al buf dels huracans dexant volar.

Ardivols van ensemps y calcigantse ,
 Amilcar y Scipion , Cèsar derrera ,
 Cató lo sanguinós , Muza y Tarik ,
 Otger lo brau , que al ferro de sa llança
 cerca penjar d' un poble la bandera ,
 lo capitost Moneada
 y 'l rey de gots y franchs en Ludowik .

Mas ay , ombres son ja y tant totst confoses
 dels segles per les boyres atupides
 qu' en va cerca aclarir un ratx de sol ;
 ni d' ells ni de llurs gestes portentoses ,

del poble ni llurs pedres ennegrides
senyal se vèu ni rastre,
del temps ho esbarjí tot lo rápit vol !

Y tal com fins aquí , ab quants pobles vingan
seguirà obrant fins termenar la empresa
que Deu al creá' l mon li va imposar,
y per giny y saber que 'ls homens tingan
y 'ls pobles esplendor y fortalesa,
la lley ineludible
son ésser y recoris s' ha d' emportar.

Com ara d' est payral del romanisme
vola la pols de la perduda gloria
al buf dels huracans per tot arreu,
al retronar inmens del cataclisme
universal que finirà la historia,
un jorn iran en l' ayre
cendres de mons al sol alè de Deu !

FRANCESCH UBACH Y VINYETA.

4 d' Octubre de 1873.

LO CASAMENT DEL DIABLE

Lo dimoni se pensa en pendre muller per hauer
filles a maridar e portar los gendres al infern. E
casantse pres per muller madona Injusticia, e hague
set filles. La primera fonch superbia, e questa casa

* Aquest conte, y quasi tots los que per aquest estil publicam, los hem copiat d' un RECULL que dels nostres clàssics n'està fent un erudit literat y bon amic nostre.

ab grans homens La segona fonch auaricia: e
aquesta casa ab los pobles. La tercera fonch falsia:
e aquesta casa ab los pagesos. La quarta fonch enue-
ja: e aquesta casa ab los menestrals. La cinquena
fonch madona ypocresia: e aquesta casa ab los re-
ligiosos. La sisena fonch vanagloria e aquella se
atira la dona pera ella, ço es la muller del diable,
e no la lexa casar. La setena fonch luxuria: e aquesta
nos volgue casar sino que volgue anar bagassejant
e luxuriant per lo mon per ço que cascú la pogues
hauer a son plaer.

(*Flor de virtuts e de costums. Gerona 1497 c. 24.*)

ENAMORAMENT

I

Com lo malalt qui te febre,
ab lo pit sech com un cart,
y desitja l' aygua clara
qui refresh son paladar,
y de bades malavetja
sens tenir esma á son bras
per agafar la escudella
que ovira prop del capsal;
y la mira, y esguardantla
creix y creix son desitjar,
y fa esfors, y 's mitx axeca,
y en lo llit, sens forçes, eau;
á n' aquesta malaltia
mon patir es consemblant;

lo cor tench malalt de febre,
l' amor es qui l' ha enfebrat.

Ton amor, donzella, es l' aygua,
y l' meu cor es lo malalt;
¿poguent tu donarli vida,
que 's muyra consentirás?

II

De nit, esguardant la lluna
com tresca per lo cel blau,
la estimada missatjera
dels qui Amor ha encativats,

vetx derrera ella una estrella
qui va per hont ella va,
que 's diria que la encalsa
voltant ab ella l' espay.

També vetx núvols, á voltes,
que pujan y amunt se fan,
y en esser prop de la lluna,
ja no s' en muntan més alt.

S' aplegan y la enrevoltan,
y ella, quan los te voltats,
raxts de llum pura 'ls envia
vestintos d' or y diamants.

Donzella, si fosses lluna
qu' anasses per lo cel blau,
voldria tornar estrella,
voldria núvol tornar.

III

Repára la papallona
com sempre volatejant
al entorn de la flamada,
volta més que voltarás.

Claror tan viva la encisa,
dins ella s' hi vol negar,
¡que hi fa que 's sacorr' ses ales
quan enlluernada cau!

Si 'n surt, á voltes, ab vida,
no 'n surt penedida may;
lo pler, sentir no li dexa
la cuitja del cremat.

Si, māriyr de la bellesa,
la vida acaba ¡què hi val!
mal tenga la morç segura,
cercant lo bell morirà.

Mon cor es la papallona,
volta més que voltarás;
los teus ulls son la flamada
ahont mon cor se vol cremar.

IV

Així com l' eura á la soca,
com á la soca 'l brancám,
com á la branca la fulla,
com á la espiga los grans,
com la petxina á la roca,

com la vorera á la mar,
com la claror á la estrella,
com la frescor á l' embat,
 axí, donzella, voldria
mon cor ab ton cor juntar,
 axí voldria jo viure
la vida que tu viurás:
 riure ab tos gotxs y alegrías,
ab penes teues plorar,
que ton pensar fos ma pensa,
ton voler ma voluntat:
 que á n' al fil de dues vides
una mort sola 'l trencás,
y units en dolsa besada
vora de tu al cel volar.

MATHEU OBRADOR BENNASSAR.

LO PELAFRE DEL DEGUA O LA CORT DEL REY ARTUS

Segons recompte Cesarius, en lo temps del Emperador Enrich un degua de una esgleya Cathedral perde un pelaffre. E com l ach cercat per molts lochs, aparechli un diable en forma de un hom ueyll. E dix al esclau, que cerques? Ell li respos: Cerque vn pelaffre del dega mon senyor. — E lo diable li dix: Ues a tal muntanya en la qual esta mon senyor lo rey Artus, e aquella muntanya lança de si flames de foch, e alli lo trobaras. Lesclau fon molt marauellat. E lo diable li dix: Digues a ton senyor lo degua que daci a .xiiii. dies uage a la Cort del dit Rey mon senyor. E diguesli, car si no loy dius seras

greument turmentat. Quant lesclau uench denant son senyor lo degua, dixli çò que lo uell li hauie dit. E quant lo degua hoy con lo citoau per ala cort del rey Artus traguessen escarn e burla: pero al quatorzen die lo degua mori.

(*Recull dexemples e miracles. M. S. del quinzen segle, fol. lxxvii.*)

BRINDIS

I

Com qui, apres llarch viatje per llunyadanes terres,
torna á la payral casa amagada en les serres
ahont viu lo germá hereu;
y del natiu idioma ou la dolça paraula,
y el pa de la infantesa menja en la antiga taula,
y el vi dels avis beu;

II

Axi he vengut jo á seure junt á vosaltres ara,
al peu del antich arbre que dona fruyts encara
y ombra en los nostres horts;
y al escoltar els cántichs de vostra veu serena,
com de rotx vi esta copa, mon ánima está plena
de esperansa y recorts.

III

Romeu que del santuari, cumplits los votz, s'allunya,
jo ab greu dolor vos dexe, oh fills de Catalunya,

y al dirvos « A deu sian »,
brinde perque renasca, de tots los cors volguda ,
la del treball germana , la del amor nasenda ,
la huy anyorada pau.

IV

Romeu que del santuari la pauma benehida
s' emporta , jo m' emporte , dolç còsol de ma vida,
vostre recort ab mí ;
y bech perque quan tornen de Matx les roses noves,
pugam cantar, oh poetes , les catalanes trobes
ab molt mes gotx que avuy.

V. W. QUEROL.

DILUVI EN MALLORCA, ANY 1403

Nit novi sub sole.

Tota Catalunya ha vist ab greu dol les terribles inundacions d' enguany : rius exits de mare : ports y molins enderrocats : pobles del tot negats y arrasats : copia de gent , de animals , de cullites y efectes perduts : una desgracia fora del comú de les desgracies ; com si no bastessen á nostra malavirada terra , digne de millor ventura , les dissorts de tota lley que sens aygua sobre d' ella plouhen .

Cas semblant , deya la gent , no s' es vist desde l' diluvio... Erro .

Cada ovella porta sa esquella .

Res hi ha nou dejus lo sol .

La historia enclou exemples que res deixen per envejar; y puix ve com anell al dit , volem contar

un fet ocorregut fa ja alguns cents anys en la ciutat de Mallorca (vuy dia *Palma*), lo qual per etzar trobam entre papers antichs del temps á que s'refer.

Es una endressa al comú de Barcelona per lo de aquella ciutat è illa, demanant los naturals ausilis de la germandat y caritat christiana.

Vèjes si s' pot donar pintura més trista de la aflicsió d' un poble, qual apareix d' est senzill y expressiu document.

Molt honorables e molt savis Senyors. Ab grans dolors, plors, sospirs e tristors, notificam a vostre honorable saviesa e cara amistat, que diumenge a XIIII de octubre la potencia divinal mana o permes ploureu diluvi de ayses sobre aquesta miserable e desolada illa de Mallorques tal e tan greu, que destruides diverses possessions, vinyes e terres, arrançats arbres, rames, fusta e terra, a quatre hores de la nit sobrevenç a la ciutat e munta sobre lo mur derrochant aquell, e entraren les ayses ab les rames e arbres tant poderosament e abrivada e en tanta altitud, que a dextra e sinistra de la riera passant per mig de la ciutat hon era la maior e pus spessa populacio de alberchs, persones e bens, com fossen aqui e habitassen los arts principals que sostenen aquest miserable regne, co es mercaderies, draperies, pelliceries, perayres, texidors e altres gents, e notables hedificis, dins spay de mige fins una hora derrocha tots los alberchs e cases dalt en abis, e son perits de M. D. alberchs en sus, ab tots los habitadors que reposaven e durmien en lurs lits, los quals se extima esser passades IIII milia personnes e ab

tots los bens, lo dit diluvi en hun moment ne ha sots meses en lo fons de la mar, e tots los ponts qui eran en la riera, per los quals se passava de la una vila al altre retent una ciutat contigua, derrochats e mesos a terra; e puiaren les aygues encare per les altituts de la ciutat, que es incredible a aquells qui vist nou han, ne imaginan que james deça lo diluvi del temps de Nohe, en alcuna part del mon se sia seguida semblant destrucció de hedificis, morts de personnes e perduta de bens per aygues.

O senyors, quantes son les tribulacions, plors, plants e dolors en aquesta miserable ciutat, dels pares, fills, sors e frares conjunets e prohismes dels morts qui son apres stats scupits per la mar e gitats per les riberes nuus inhumanament; nills podien soterrar de lurs bens que eran perits, ne los jurats romaments en peus dos tensolament, con dos ne sian morts e los altres dos malalts, hi podian provehir de les monedes universals que son emparades e ocupades a mans de la Cort, a instància den Johan Oger, per tatxacio de VI milia florins que ha feta contra la universitat, axi con a comissari del Senyor Rey e de la Senyora Regina, per los affers del Senyor Rey de Cicilia. Don condolentse los habitadors romases vius, qui tots o maior part han perduts parents, prohismes o bens, ab grans plors, planyen los qui son morts sens confessar e fer orde de xristians, pus no podien haver eclesiastica sepultura, e compassient la ruina e deformacio de la ciutat, are depertida en dues solts viles, e les perdues del gra o blats, ques son perduts no solament en les botigues e citges de la ciutat e de les viles o parroquies foranes, ans en-

cara aquells que sembrats eran per los camps, e les ciques de les aygues qui discorrien a la ciutat, e los ponts dels camins qui son enderrochats, e altres irreparables e innumerables damnatges seguits; imaginants en tant greu desolacio e final destruccio da questa miserable ciutat hon som nats e viviem, que es impossible puxa tornar en lo stament jatsia sotil en que era, designen mes la mort que la vida, dients: mes nos val anar mendicant e pessar nostre vida miserabile en altres parts e longues terres, que veure continuament nostra tribulacio e tristor en terra desolada que no pora daquiavant soportar e sostener sos carrechs e deutes, com la meytat dels bens e terça part de les personnes sian perduts e perides, ne totes les imposicions e cullites de la universitat, sens pagar altres carrechs, convertides encara per molts anys porien abestar á reparacions necessaries de les obres publiques de la ciutat destruides per lo diluvi.

E com, senyors molt honorables, les destruccions e damnatges esdevenuts e seguides encara a les possessions defora la ciutat, nos puxen specificar ne clarament saber al present e per recitar e recomanar part de aquelles haian tremes al Sr. Rey los prior e lector del orde de Madona Sancta Maria del Carme, supplicant la sua misericordia vulla degudament provehirs en semblant cars inoppinat, e daquen haian necessaria vostra bona ajuda e endreça, axi con los gloriosos predecessors en la adquisicio del regne feta de mans de infels benauhiradament treballaren e endreçaran: per tant affectuosament pregam vostre cara amistat e fraternitat, que havent compassio e participacio de nostra dolor e damnat-

ge, vos placia ab aquelles savies e bones maneres e formes que apparran e seran justes; expedients e necessaries, subvenir e ajudar en tāt cars inoppinat, que aquest regne desolat del tot no deperescha axi com es apparellat, si per la misericordia de nostre Senyor Deu, ab bona provisio del Sr. Rey, migençant vostra bona endreça, prestament no hi es ajudat. E lo sant Sperit, molt honorables Senyors, endreç vostres coratges en obres sanctes e virtuoses, per les quals apres longa vida mereschats haver gloria de paradis.

Serita en la ciutat desolada de Mallorques, a XXIII de octubre del any M. CCCC. tres, con abans per fortuna e vent contrari no puxa esser pertida fusta.—Los jurats e prohomens de la ciutat e regne de Mallorques, apparellats a vostre honor e servey.—Als molt honorables e molt savis Senyors los Consellers de Barcelona.

J. PUIGGARÍ.

AL CAURE LA FULLA

; Com cauen les fulles grogues
fent rodones per la pols!
Ja se 'n van les dolses àubes;
ja venen los tristes jorns.
Al brancam no hi restan fulles;
als jardins no hi restan flors;
sechs los nius, de les teulades
cauen tots.

Ja es brugit de torrentada
lo qu' era sospir de font ;
ja no se sent pel defora
aqueell axam de cansons.
Cada jorn trona y plovisca ;
per tot vessa la tristor ;
entre les ruines s' amagan
vols de corbs.

Ja al enrajolat de l' era
no s' hi veuhen garbes d' or :
ja asseguts entre les garbes
no hi há nines ni minyons.
Ja les jovensanes colles
de fadrins travalladors
no van al vespre pels masos
dels entorns.

Penjau ferrets y guitarres ;
dexáu de cantar cansons ;
han passat bells clars de lluna ,
han passat les nits de gotx.
Ja pels camps y per les viles
ningú 's vèu quan se fa fosch ;
pels carrers lo vent hi passa
sol, tot sol.

Les portes estan barrades ,
ajustats los finestrans ;
no més per alguna escletxa
surten ratxes de claror.

Se sent l' oliva llunyana ;
á la estable hi lladra 'l gos ;
la campana de l' església
toca á morts.

Ja hem passat Totsants ; les nits
¡ be 'n roban d' hores als jorns !
ja fa fret ; lo nin de casa
diu que ha vist gel á la font.
Anèm á prop de la llar ;
criada , apería 'l foch ;
bon vell , amaníu rondalles ;
calláu tots.

A qui té llar , Deu li serve ;
á qui no 'n té , Deu n'hi dó .
¡ Ay , quants pobrets han de jaure
per la montanya y pe 'l bosch !
Miráu , per allá una mare
passa ab los seus infantons ,
ah ! rabejats per la pluja
y pels plors.

Exa mare vá descalssa ,
du l' un dels fills al sarró ;
¡ lo nin té 'l lloch que deurian
tenirhi los rosegons !
¡ Tot avuy ni una moçada !
demà ¿menjarán queleom ?
duhen buyt lo civeder ,
y plè 'l cor !

Mentrestant les fulles grogues
fan rodones per la pols ,
van y 's perden com se perden
les cansons y 'ls rossinyols.
Mas què ! com passan de pressa
la primavera y 'l temps bò ,
passará ab ses nuvolades
la tardor.

Animeta què patexes
enfonzada en aquest mon ,
á les branques ara seques ,
l' any vinent hi haurá rebrots.
Avant donchs y prèn coratge ;
ta primavera es millor ;
oh ! quan d' exa primavera
veuré 'l sol ?

J. MARTÍ Y FOLGUERA.

LO MALENDRI DE SIBILIA

Vn joue en Sibilia interroga vn malendri *lon* ha -
uia presa tan gran ganyada que portaua per la ca -
ra? — Respos lo malendri, que lla on ell no fugia,
ans staua ferm de cara. — Respos lo joue, que pus
ferm hauia stat aquell qui tan bell senyal li hauia
posaten la galta. — Dix lo malendri, è e que saps tu
yo que fiu a ell? — Dix lo joue, aço yo no se, mas tot
hom sap que tu portes un bell lagosti en la cara: cert
mes taguera valgut fugir! — O, dix lo malendri, e

con est tan neci? e ha al mon tan vergonyosa cosa
com fugir? — Dix lo joue, hoc, pus vergonyosa cosa
es tostamps per força portar senyal de sofferir e no d'
esuahir, axi com tu quit vanes de gran ardiment e
portes senyal d' vençut.

(Eximenis. *Lo dotzen libre del chrestia* cap. cc.
lxxiii.)

LA LOCOMOTORA

PREMIADA EN LO CERTÁMEN DE LA ASSOCIACIÓ LITERARIA DE GERONA

Miráula! la sanch ignea
que dins son cos palpita ,
li dona força indòmita
per traspassar la fita
de l' activitat màxima ,
y en los braços del vent llança's xisciant;
com tormentosa mà negra ,
avença á l' au que vola ,
y trema y corra rápida
gitant fum per la gola ,
que 's rissa en boyres frèvoles ,
com llarga clin d' un monstre galopant.

Y passa la planúria
y sobre 'l riu se llança
y trasca abims sens témere
y folla desbocantse ,
se 'n va de dret, frenètica ,
lo negre cor dels monts á escoreollar;
y allá en la fosca tènebre

xislant esperitada ,
la gran volta granítica
fa retentir soptada ,
mentre ella ab nova fúria ,
la vida de la llum torna á esguardar.

Y corra més ; famèlica
l' ample horisó fitura ,
sempre arrivar á l' última
muntanya es sa ventura ,
y just hi arriva , ab ánsia
vol heure la que ovira més enllà;
y al vent llavors, intrèpida,
vol vence en rapidesa ,
lo sol devall sa fúria
s' escola ab més llestesa ,
y lliure , brau , magnífica ,
dexa enrera bramant á l' huracà.

¿Ahont vas superba màquina
tan gran en ta embrenzida ?
¿Qui ets tu , oh munt de matèria ?
¿qui t' ha donada vida ?
la força lliure es dèspota ,
y tu tens de lo just la magestat;
qui t mena ? ¿ qui es l' indòmita
bravura que t domenya ?
de ton poder ¿ qui es l' àrbitre ?
¿ qui t para y qui t' empenya
y t fa avançar fenètica ?
¿ qui es que ha donat al ferro voluntat ?

Es l' home ! es sa ciència
ja dins l' auba serena,
sa voluntat enèrgica
que si al llamp encadena,
a son corcell per córrere ,
ha junyides les ales del mastral ;
es l' home ! que de s' ànima
enten ja la grandesa ,
es l' home , que á la glòria
camina ab ardidesa ,
l' hereu de les centúries
que 's pot ja dir senyor en son casal.

Veyéulo ! les distàncies
qu' engendran les nissagues
ne trau; de llunyes èpoques
escampa les ubagues ,
y en llurs alberchs clarissima
la vida hi gosa de lo temps passat;
y es qu' en ton fons; oh màquina !
s' hi encontran los més nobles
intents de les centúries ,
l' afany de tots los pobles
units per la mà herculea
del geni que comand l' humanitat.

Ab tu 'ls odis de pàtries
per serres murallades ,
s' esborrarán , y màgica
de totes les contrades ,
una de gran , benèfica ,

digna de l' home 's formarà ab ton pas;
y ab tu 's farán les prèdiques
per heure germania ,
de l' ànima fanàtica
trauràsne la follia ,
y dins la vida rústega
la llum que á tu 't nodreix hi portarás.

Y á tu vindrán atònites,
les rasses separades
per una sort tirànica ,
les terres allunyades
contemplarán y uníssones ,
ab amor se darán l' oscul de pau;
y en tant vajes indòmita
tresent per l' ample terra ,
veurá ta humanal càrrega
lo rastre de la guerra ,
la vida en pau benèfica ,
quin poble es lo llibert , quin es l' esclau.

Vejent les pedres druídiques,
bressol de la bellesa ,
esmentarán ab ècstassis
dels pobles l' infantesa
y á Deu mercès ab l' ànima
donarán de la vida que 'ls ha dat ;
y enfront les parets rònegues
d' antichs castells sumptuosos ,
tot recordant llurs dèspotes

t' atiarán conmosos
perquè sendint l' atmòsfera
aclames ab ta ven la llibertat.

Avant! avant sens témere ,
oh brau locomotora !
lo geni que 't dona ànima
lo pervenir anyora
y cavalcante ab ímpetu
fendirà del demà la fosquetat;
avant, avant ! si misera
ve un jorn la rustiguesa
y enfront ton pas, fanàtica ,
vòl detenir ta empresa ,
no 't pàres pas; axafala
y segueix ton camí á la veritat.

ISIDRO REVENTÓS Y AMIGUET.

NIT SERENA

Quan lo mon sembla que dorme
sota 'l mantell de la nit
y les estrelles tremolan
tement rompre 'l seu dormir,
y li fan una cantada
per entre 'ls arbres los grills
contestant á les granotes
que 'ls cridan devora 'ls rius ,
y s' obran aquelles flors

tan amagades y humils
que no més à la nit donan
aquell aroma tan fi,
y fa al camp tan bona estada
com si fos al Paradís;
aleshores tota sola
poch á poch salto del llit,
y abrigada ab lo llensol,
y contenintme 'l respir,
vatx á guayta' á la finestra
lo miracle de la nit.

Per tot hont va la mirada
per tot sembla que hi té amiehs,
tant si baxa á la planura
com si 's gira cap als cims;
per tot sembla que li parlen
un llenguatje més bonich,
fins me sembla sentí 'l cor
com si 'm digués qu' es felis.
Miro 'ls arbres que 's confonen
ab els mārēns y 'ls camins,
perdent tot la seva forma,
barrejantse dins la nit,
com si en un eccés d' amor
tot s' abrassés y s' unis;
miro 'l cel y les estrelles
que semblan no tenir fi
y que com més se les mira
més ne nexen y ab més brill;
y guayto dalt la montanya
la claror que 's va espargint
de la lluna que s' axeca

ab son ròssech argentí,
de la lluna, aquexa Verge
que m' encanta l' esperit.

Aleshores estasiada
sento un gotx que no es per dir;
me futx l' ànima y s' en puja,
sento qu' ompla l' infinit
y trova una font de vida
y una amor que no es d' aqui,
y dins lo Cor de la Verge
penso jo si 's va à nodrir.

Oh Santa Verge Maria,
Mare del amor diví,
vètllam sempre perque puga
mirá' l cel de fit à fit,
que may m' esglaye aquesta ombra,
ni aquest cant may trove trist,
y que sempre puga l' ànima
volá' en ales de la nit.

ANTONIETA ARENES.

Caldetes, Agost de 1874.

LA MORT DE FERRAN II

I

Les campanes de Plasencia tocant alegrement
anunciavan qu' era arrivada la festa de Nadal de l'
any 1545, y l' eco de llurs joyosos repichs se confo-
nia ab la remor del vent qual alè al sorollar les

branques del numerosos arbres ergull y al mateix temps adorno de la riallera plana ahont s' asseu aquella vila, feya tombar menudes gotes de rosada demunt un aplech de llauradors qui, seguint una usança antiga, anavan aquell jorn cap al castell del duch d' Alba per á pagarhi 'ls tributs que á dit princip, com á senyor de la comarea, se li debian. Aquest acte se solia fer cad' any devant d' un majordom ó lloch-tinent putx lo duch, per viure, com vivia casi sempre, en la Cort, molt temps feya que no havia visitat ses terres de Plasencia. Per axò en son vell casal no hi havia altres habitants que uns quants homes d' armes y criats als quals feya companyia durant l' estiu la munió d' aurenetes que penjaven llurs nius en los finestrals de les desertes cambres.

Pensen, donchs, mos lectors quina hagué d' esser la sorpresa dels pagesos de qui ara mateix parlava quan al arriar al castell vejeren onejar al venten la torre del homenatje lo pendó de les Barres Catalanes y abaxat lo pont llevadis que ordinariament restava amarrat ab fortes cadenes á la porta principal de la fortalesa. Y un cop hagueren entrat en ella molt més gran sou llur admiració al contemplar com per les sales, patis y galeries, avans silencioses, atrafogats anavan y venian d' ací y d' allá gran nombre de cavallers y patges, de guardies y de falconers; mostrant ab axò que al castell havia arrivat algun important hoste. Axis era: desde 'l dia avans s' albergava en ell lo rey Ferran II d' Aragó y V de Castella junt ab sos servidors y sos consellers.

No era certament cap negociació important ni menys cap empresa d' armes lo que motivava 'l viat-

ge del Rey à Plasencia; no. Lo vencedor de Grana-
da , lo conqueridor de Nàpols havia arribat al cas-
tell y á les terres d' Alba ab l' intent de passarhi
alguns jorns distrayentse y *prenen deport*, com
deyen en aquell temps, ab l' eczercici de la caça que
constituia llavors sa principal y casi podriam dir sa
única ocupació. En efecte, lo gel de la vellesa al re-
fredar l' ardent sanch que per les venes de Ferran
II corria seu minvar al mateix temps aquella apli-
cació constant als negocis, aquell ardor per lo treball
que tostems havian distingit y caracterisat al digne
espos d' Isabel *la Catòlica*. Lo mal de l' hidropessia
que sordament lo trevallava li n' era una amenassa
continua ; no podia traure de son cap l' idea de sa
pròxima mort per mes que procuras allunyarla cor-
rent de ciutat en ciutat y de castell en castell y
consumint les poques forces que li restavan en una
inútil y febrosa activitat que per molts conceptes se
semblava á la de la fura. Malhumorat sempre, des-
content de tot, cansat de concòrdar uns ab altres los
heterogènis interessos de sos regnes, tengut per ca-
talá de cor entre 'ls castellans y per castellá entre 'ls
naturals d' Aragó y de Catalunya, débil d' enteniment
y fatigat, sols d' en tant en tant mostrava una resolució
de caràcter qu' era com un recort de sa antiga ener-
gia; axis en la tardor un ratx de sol esquexant los a-
pilotats núbols recorda l' alegre estació primaveral.
Com l' esperit de Ferran, havia decaygut son cos; se-
gons nos diu un de sos consellers, no podia caminar
mitja hora sense caure defallit; mas ¡cosa estranya!
montat á cavall resistia les fatiges de la caça á les
que solia entregarse ab afició vera encara que sos bra-

ços no tenguessen la força necessaria per à llançar en l'aire lo falcó ni sos apagats ulls poguessen seguir lo vol de les garses. Los vassalls del duch d' Alba, qu'en lloch de trovar en lo castell los acostumats habitants, hi trovaren la Cort, al retornar à llurs cases, hagueren de portar molt males noves de la salut del Senyor Rey qual aspecte inspirava, per veritat, la mes gran tristesa.

La compensava, empero, una mica la vista dels magnífichs y ostentosos personatges qui constituhian la cort de Ferran, la qual era mig acadèmica y mig cavalleresca, veyentse lluhir en ella l' armadura del magnat castellà y aragonès al costat de la toga negre y vermella del doctor en Cànons per l' Universitat de Barcelona ò de la roba morada del prelat conseller. Allí s'aplegavan D. Fadrich Enriquez, almirall de Castella y cosí germà del Rey, lo noble y valent D. Bernat de Rojas y de Sandoval marquès de Denia, majordom reyal, lo cèlebre diplomàtic Fontseca, Zapata sabi jurisconsult, lo doctor Carvajal qui 'ns ha deixades unes *Memories* de les quals nos seryim principalment per à compondre esta narració, l' erudit Vargas, lo protonotari d' Aragó Miquel Velazquez Clemente, conseller y amich particular de Ferran II, y, per à no allargar massa aquesta relació, molts cavallers catalans y aragonesos que 's feyan una honra de seguir y acompañyar à llur senyor natural.

A tants distingits hostes acontentava lo millor que podia 'l duch d' Alba; mas sos pus delicats obsequis s' endressavan, després del Rey, à dos personatges dels quals no he dit mot encara perquè convé à mon intent que 'ls dediquem algunes ratlles.

Era l' un d' ellis Adria d' Utrecht, Dea de la catedral de Lovayna qui temps à venir havia de asséurers en lo soli pontifici ab lo nom d' Adrià VI. Cèlebre per sa saviesa y per ses virtuts respectat de tothom, li havian encarregada l' educació del princep Carles d' Austria, primogènit de Felip l' *Hermós* y de Joana filla dels Reys Catòlichs, y si per ses costums y ses idées, mes monàstiques que cortesanes, no sapigué conrear en l' esperit de son dexeble les qualitats qu' en aquell segle constituhian l' ideal d' un princep cavaller, en cambi guanyà son afecte y sa confiança absoluta. Carles, qui com tothom sap no havia sortit encara de sos estats de Flandes, y en qual front no s' hi veja reflectir llavors ni la mes petita guspira del geni que mes tart mostrá, no prenia cap resolució sense odir avans lo parer de son mestre, essent aquest son únic conseller en quantes ocasions difícils se li oferian. Exa circumstancia esplica la presencia d' Adrià en la cort de Ferran II; l' objecte aparent de son viatje à Castella era l' de tractar ab lo Rey Catòlic del casament projectat entre l' princep Carles y la princesa Renata, filla del rey Lluís XII de França; lo motiu veritable no altre que l' d' experimentar per si mateix si ls vents que corrian per la Cort eran favorables a Carles y a sos consellers flamencs, y en tot cas, trovarse en estos regnes quan moris Ferran II y apoderarre de llur govern en nom de son senyor. Poch apròposit era l' bon Deà per à consembllant tasca putx ni l' esperit d' intriga ni la penetració, *virtuts* essencials à tot bon politich, podian enmarcidarse ab son geni apàtic y ab ses aficions estudioses; lo qual no impedia que ls consellers

de Ferran II mirassen de mal ull al embaxador de Carles, si be no li escassejavan les adulacions ni les reverencies.

L' altre personatje , á qui anomenavan lo Senyor Infant, era un jovenet de tretze á catorze anys . espiyat y robust y en qual fesomia expressiva s' hi llegia ja 'l valor y la resolució de son esperit. Aquest jovenet, fill també de Felip y de Joana havia rebut en les fonts baptismals lo nom de Ferran en honor de son avi qui no sols lo preferia á sos altres nets sino que l' aymava casi tant com avorria al primogènit Carles. Tothom deya que l' Infant se n' endurria la mellor part de la herencia de son avi y per axò mentres Adriá d' Utrecht no 'l perdia de vista, los cavallers castellans trovavan que Deu li havia donades totes les gracies y 'ls catalans y aragonesos, descontents ja de l' unió d' Aragó ab Castella , al veure com l' afecte que 'l Rey portava al Infant crezia cada jorn, recordavan á tot hora que Ferran II essent senyor per dret propi dels regnes d' Aragó podia deixarlos á qui volgués; y tots fundavan en aquell noy de tretze anys mil projectes d' ambició que les circumstancies no permeteren despres realisar.

Tals eran los hostes que 'l duch d' Alba tenia en son castell per les festes de Nadal de l' any 1515 y tant bon punt elles foren passades començà la caçera reyal per la plana de Plasencia. Cada matinada ressonavan per les llunyanes conques les trompes dels caçadors; lo Rey era 'l primer en començar la batuda, y quan al caure la nit, retornava al castell y junt ab sos cortesans s' asseya á la taula , carre-

gada de menjars y de fruyts delitosos, quan lo foch encès en la gran xemeneya de la sala banyava 'ls convidats en una tebia admòsfera, quan les copes s' omplian à cada punt y á l' hora 's buydavan, Ferran II semblava recobrar les forces y l' alegria de sos mellors temps. Axis al arrivar l' estiu de Sant Martí, missatger de l' ivern, apar que reverdejen los arbres y les plantes.

II

Propi es de persones malaltisses lo variar sovint d' intents, sense motiu razonable. Y axis fou com Ferran II, ab tot y viure agradosament en lo castell d' Alba, volgué sortirne tant bon punt arrivaren los primers jorns del mes de Janer de 1516. Potser l' animava l' desitx de trovar milloria per á sos mals respirant un altre clima; potser tenia l' esperança de que 'l distrauria de ses melancòliques idées l' agitació d' un nou viatje; ben lluny estava, empero, de pensar que al emprènderlo no anava cap al convent de Gerònims de Guadalupe, ahont creya terminar sa caminada, sino que feya la via del llogaret desconegut ahont havia de trobarhi sa tomba.

Avans que 'l Rey, sortiren del castell d' Alba cap à aquell convent Adriá d' Utrecht y l' Infant. Ab lo pretext de que convenia que 'l Deà descansas al-guns dies, procurá lo Rey allunyarlo de son costat, putx segons sembla la companyia d' aquell li 'n era una mortificació ja qu' ab sa astucia acostumada comprenia, melhor que nengú, quin era 'l veritable objecte de la venguda del Embaxador á Espanya.

Per á lliurarse d' ell , encara que fos sols per poch temps , li senyalá com á residencia lo convent de Guadalupe , li doná guardies de respecte y gran nombre de servidors , ordená al Infant que per á mes honrar á son germà accompanyás ell mateix al Embaxador y 's despedí de aquest diguentli que aviat se veurian de nou en Guadalupe y qu' allí parlarian reposadament dels negocis del regne . Ab lo qual , micr Adriá se 'n degué anar , com qui diu , content y enganyat .

Dos ó tres jorns després , lo Rey muntá en sa lli-
tera y acompañat de sos metjes y seguit de sos ca-
vallers sortí dels vells murs d' Alba .

Encora que fes son camí poch á poquet y en curtes jornades , la crudesa de l' estació , les males vies plenes de xaragays y somogudes per les plujes , l' oratge y 'ls ayguats , abundant en aquell any de desgracies , y mes que tot , lo progrés del mal , acabaren en tal manera les forces del Rey qu' á mitjant camí de Trujillo y en lo siti denominat la *Cruz de los Barre-ros* mortal desmay l' escometé . Los metges , tirant mal pronòstich d' aquella racayguda , digueren que calia interrompre lo viatge , y com no gayre lluny de la *Cruz* atupis ses poques cases lo llogaret de Madrigalejo á n' ell endreçá sos conturbats passos la reyal comitiva .

En mig dels humils alberchs dels habitants d' aquest poblet alsava ses parets la *Casa de Santa Ma-ria* , edifici que servia de graner y de conreria á 'ls frares de Guadalupe , oferint per esta causa algunes comoditats com les de tenir una capella propia y dues ó tres cambres regularment moblades y provistes

de tot lo necessari al estat en que 's trovava 'l Rey. Los frares que hi vivian, al saber l' accident sobrevingut á aquest, oferiren al Majordom reyal llur habitació y aceptada l' oferta, lo malalt Ferran que d' en punt en punt s' anava empitjorant, fou conduhit á la celda prioral, mentres sos cavallers s' allotjavan com millor podian, qui en les altres cases de Madrigalejo, qui en improvisades tendes de campanya.

«Heu contemplat may en vostres passejades per los camps com entran y surtan del niu les formigues, creuhantse, empeyentse, voltant y giravoltant depressa, corrent atrafagades y mostrant á qui te bons ulls l' espectacle mes animat que darse pugue? Axis la munió de consellers y cortesans de Ferran s' agitá commosa al oure per boca dels metjes qu' aquella vegada 'l mal del Rey no tenia cura, que la mort d' apropi, de molt apropi lo amenassava. En torn d' aquell illit de mort se nuaren llavors una serie d' intrigues, filles dels desitjos, de les aspiracions, dels interessos distints á que obehian les personnes qu' en aquells instants solemnes accompanyavan á Ferran II; totes elles tenian, empero, un objecte comú, lograr que 'l Rey fes testament; mes fortes disputes esclatavan entre 'ls consellers quan entre ells tractavan de lo qu' en aquest testament havia de dexarse ordenat.

Los magnats de la Cort, capitanejats pe'l duch d' Alba y per l' Almirall de Castella, rublerts d' ergull a causa de llur reyal nissaga y desitjosos de recobrar la preponderancia qu' en Castella tenia antigament la noblesa feudal, volian qu' á qualsevol d' ells deixás Ferran la governació dels regnes mentres durás

l' ausència del princep Carles, ab lo qual no sols portavan l' intent de refer llurs minvats privilegis sino el d' humillar á los *sabis* del Consell, á los Dc-tors y Llicenciats que tant y tant privavan ab lo Rey «quan tot llur mèrit consisteix, deyan los magnats, en fer imprentar llibres que de res servexen y lleys que tot ho embolican».

Mes Zapata, Vargas, Carvajal y 'ls altres conse-llers *letrats* no volian permetre certament que 'ls barons ab llurs maynoples de ferre esquexassen les togues qu' ells vestian. Tots mormuraven aquell vers de Virgili: *Novus rerum nascitur ordo* y aplicantse'l, deyan que 'l regnat de la força havia finit ja co-mensant lo del Dret y que 'ls nets dels gots, los vencedors de la morisma devian fer pas als comentadors de Justinianus y de les Decretals, ja que sent aquests los únichs possehidors de la saviesa vera, eran los sols aptes pera aconsellar á los reys y regir los estats.

Mes essent com eran entenimentats y astuts, en-tenian que cap d' ells tenia prous mèrits per' asseuerar-se com á Regent en lo soli reyal, y en lloch de trevallar per compte llur, per compte d' un altre trevallavan, prenen per pantalla de llur ambició á un il-lustre personatge, á Ximeneç de Cisneros, car-denal d' Espanya qui retirat allavors en sa diòcessis y apparentment allunyat dels tráfechs de la Cort, no deixava per axò de mantenir secrètes inteligencies ab los molts amichs que hi tenia, ni de rebre sovint correus que de tot lo referent als negocis po'itichs l' enteravan.

Ara hé, qui sàpigues, y ho sap tothom, que 'l car-

denal Ximeneç havia sigut sempre 'l mes constant y ferm enemich de la noblesa castellana, qu' à força de cercar occasions d' humillarla ne havia trovades moltes, podrà entendre com degueren de tremolar los magnats al tenir la certitud de que tots los membres *lletrats* del Consell se declaraven partidaris de la regencia de Cisneros y quantes maquinacions hagueren de posar per obra ab l' intent d' inutilizar los projectes de llurs contraris.

En mig de totes aquestes intrigues, los catalans y aragonesos, entre 'ls quals Anton de Fonseca y Lluís Sanchez, Tresorer d' Aragó, eran los personatges mes importants, desitjaven també que l' Rey fes testament putx en lo fons de llurs cors s' estojava l' esperança de quasi Ferran, ab aytal objecte agafàs la ploma, destruiria fins als ciments l' obra que comensà al unirse ab Isabel *la Catòlica*, separant, en benefici de l' Infant los regnes d' Aragó dels de Castella; mes com tal cosa no la volian, per veritat, ni los magnats castellans ni los sabis del consell, uns y altres tractaren d' impedir que 'ls aragonesos y catalans parlassen ab llur senyor natural y ho lograren gracies al aussili del marquès de Denia qui per sa qualitat de majordom, tenia l' obligació de no apartarse un instant de la cambra del Rey y ab la bona voluntat del confessor d' aquest Fra Thomas Matienço, gran partidari de lo que podriam anomenar la política castellana.

Mentres tot axò s' esdevenia, la notícia de la recayguda de Ferran corrent de lloch en lloch, arriva al convent de Guadalupe ahont s' hostejava Adrià d' Utrecht en companyia de l' Infant y no cal dir si

ella sorprengué desagradablement al embaxador del princep Carles. Tementse de los intents que portavan los consellers de Ferran y desitjós de fer quelcom per impedirlos, prengué tot d' una la via de Madrigalejo fent á corre-cuya les moltes hores que d' aquest poblet á Guadalupe hi havia.

Quan lo Rey, qu' apesar de sa malaltia conservava clar lo seny y ferma la voluntat, sapigué qu' Adriá venia á veurerlo s' enujá tant que, segons nos diu un de sos consellers, jamay l' havian vist enrabiad en tal manera, com que s' axecá del llit dihidat en alta veu: «¿Que ve á fer aquí l' espia de nostre net? ¿Ve á veure 'ns morir?» Y quan Adriá entrá en la cambra li feu lo mes fret recibiment que darse pugue ja qu' un cop hagué rebudes, ab mal humorat esguard, les salutacions del Embaxador li ordená que tornás demantinent á Guadalupe putx en Madrigalejo res tenia que ferhi. No s' atrevi l' Deá á contrastar la voluntat del Rey, y després de descansar alguns instants, desfeu lo camí fet ab gran alegria dels cortesans que 'l despediren mitx rihent de satisfacció.

Poques hores despres d' haver sortit Adriá de la Casa de Santa Maria, hi arrivá la reina D.ª Germana de Foix, segona muller de Ferran II, qui en Lleyda ahont se trovava celebrant corts als catalans havia hagut esment de la malaltia de son espòs. Convenceerse de la veritat d' aytal noticia y corre á Madrigalejo fou per ella obra de poch temps; mes com no convenia al Almirall y als altres consellers que la Reina, catalana de cor, influhis en la voluntat de Ferran II, la noble resolució d' aquella no

tingué cap resultat. Debades plorà y suplicà demanant que li dexasen veure à son espòs; los matexos que poehs moments avans, y sense considerar que l' estat del Rey no li permetia experimentar cap emoció fortia, no havian impedit la visita d' Adrià putx sabian que d' ella cap mal se'n seguiria per à llurs intents, s' oposaren ara al desitx justissim de la Reina diguent que 'l Rey no podia, sense perill de sa vida, parlar ab nengú. Vulgues que no, D.ª Germana hagué de reclourerse en una cambra de la mateixa Casa de Santa Maria y en qual porta hi posà l' Almirall centinelles sens dupte per à privar que 'ls catalans y aragonesos de la Cort rodejassen à la Reyna y l' inspirasssen la valor que li mancava per à soportar l' afront de que se la feya victima.

Aytals eran los projectes y 'ls desitjos de les persones que rodejavan lo lit de Ferran II; aytal la situació en que respectivament se troavan; tots temian y ensembs esperavan lo desenllás d' aquesta, mentres l' incansable ma de la Mort anava avansant les agulles del rellotge qu' havia de marcar la derrera hora del Rey Catòlic.

III

Encara que s' vegés malalt y estigués abatut, no tenia Ferran II coneixement complet de son estat y per la mateixa por qu' à la mort duya no creya que s' anàs escolant depressa lo temps que de vida li restava.

Ab rahó se sol dir que quan l' home esta desesperat s' agafa d' un ferre rubent, y 'l Rey Catòlic

confirmava la veritat d' aquest refrà estant conven-
sunt de que no podia morir encara, putx certa bruxa
endevinadora anomenada la *Beata del Barco* à qui
havia consultat no feya gayre, assegurava que l' Rey
no devallaria à la tomba fins qu' hagués conquistat
lo regne de Jerusalem. No essent, com no era
Ferran II, gens ni mica supersticiós, estranya fou la
certesa que tingué en aquesta ocasió de que à la
forsa s' havian de cumplir los pronòstichs de la bru-
xa; mes potser la vanitat, sentiment que sol esser
comú à los grans homes y à los petits, havia arrelat
en son cor aquella convicció. Res mes afalagador,
en efecte, per à un princep del segle xv que l' ideya
de que Deu l' destinava à deslliurar lo Sant-Sepul-
cre, recomensant les heròiques gestes dels creu-
bats.

Sia lo que 's vulla, es lo cert que si l' Rey creya
com article de Fe les paraules de la Beata, sos cor-
tesans y caballers mes cas feyan del parer dels met-
ges los quals afirmavan que les prediccions plegades
de tots los mágichs y bruxes y bruxots d' Espanya
no impedirian la pròxima mort d' aquell y que si
no 's volia que 'ls regnes de Castella y d' Aragó que-
dassen com nau sense timouer calia qu' algú donás
entenent al Rey de dictar ses voluntats derreres. En
axò 's fundava precisament tota la dificultat d' aquell
cas putx Ferran II s' enfellonia deveres quan algú
li feya la mes petita indicació que 's referis à aytal
proposta.

Entre les personnes qui durant lo curs de sa ma-
laltia li havian dit ab mitjes paraules quant conve-
nient seria per à la pau de sos regnes que 's resol-

gués d' un vegada à fer testament, nengú mes atrevit ni mes constant que son confesor Fra Thomás Matienço al qual donava coratge, en aquell cas, l' amistat ferma que 'l liigava ab lo cardenal Cisneros y 'l desitx que de complaurerlo tenia. Ses instances, empero, de res havian servit putx lo Rey li responia sempre qu' ab l' ajuda de Deu curaria aviat de sa malaltia y, qu' un cop curat, dictaria 'l desitjat testament.

Mes en lo demati del 22 de Janer com Fra Thomás, junt ab lo Protonotari d' Arago, Miquel Velazquez, també gran amich de Cisneros, se trobás al costat del Rey, de tal manera hagué de dir que 'l primer deber de tot bon princep eramirar per lo be dels estats que Deu li havia encomenat, que Ferran se dexá convenser y endreçantse al Protonotari li encarregà qu' amanis ploma y paper per à estendrer lo testament. Avisats secretament per lo confessor, tot-duna acudiren à la cambra reyal Carvajal, Zapata, Vargas y demés lletrats del consell y avans que 'ls magnats y cavallers s' adonassen de lo que s' esdevenia, lo Rey se trová rodejat dels amichs de Ximeneç de Cisneros.

Un cop Miquel Velazquez hagué estès lo borador del testament, lo llegí en alta veu axecantla mes y mes en la clausula pus important d' ell, ó sia en aquella per la qual lo Rey nombrava hereu de tots sos regnes al princep Carles, y no cal dir que 'ls circumstànts aprovaron calurosament aytal institució que destrohia per à sempre les esperances dels aragonesos y catalans; lo Rey empero callava mostrant en sa cara una turbació estraordinaria. ¿ Quina era l' ideya

qu'en aquells instants covava en son malalt cap? & Dup-tava entre obehir los consells de la politica ó seguir los impulsos del cor, entre conservar units los regnes d' Aragó y de Castella ó separarlos perà favorir al Infant y acontentar als catalans? & L' aprovació decidida que sos consellers donavan al primer d' aquells projectes l' imposava tal volta?

Potsé mogut per l' intent de veure fins á quin punt los del Consell eran favorables á son net estimat, trencá l' silenci en que havia permanescut des de l' començ de la lectura del testament, diguent: que fins y á tant qu' arrivas el príncep Carles, nombrava gobernador dels regnes á l' Infant; mes Vargas, Carvajal y Zapata manifestaren á l' hora que don Ferran era massa nin per á encarregarse de tasca tan fexuga; que no sabria ni podria contenir á l' ergullosa noblesa castellana y qu' amàrchs jorns s' esperavan pe 'ls regnes d' Espanya si aytal determiní l' Rey prenia.

— Donchs allavors &á qui dexarèm la regencia? preguntá Ferran.

— A Fra Ximeneç de Cisneros cardenal d' Espanya, li respongueren.

Ferran callá per á pochs instants y apres digué suspirant:

— Be, Fra Ximeneç es home de sanes intencions; no té amichs ni familia á qui enlayrar; deu grans mercès á la reyna Isabel y á Nos y com que tostamps ha sigut fael á nostra casa crech qu'ho serà sempre. Mes per á donar una prova á nostre car net l' infant D. Ferran de l' afecte que li portem desitjám que despres de nostra mort sia Gran Mestre de les Ordres Militars de nostres regnes.

Encara 'l Rey no havia finides estes paraules quan Zapata li respostejá ab enèrgiques frases que no convenia que tan gran dignitat com la de Mestre de les Ordres Militars se donás al Infant, que tant valdria axò com ferlo rey d' Aragó y de Castella, y ses paraules foren totduna repetides y aprobades per los demes membres del Consell.

— Ay! exclamá 'l Rey, esclatant en plor al veure l' oposició de sos consellers, lo net de mon cor restara molt pobre.

— Tindrà l' amor de son germa, qu' es la mellor herencia que V. A. pot dexarli, replicà Vargas.

Lo Rey consentí en tot lo que sos consellers li eczijiren.

Un gran silenci regnà en la cambra quan Miquel Velazquez, despres d' haver consignat en lo testament les derreres disposicions de Ferran II, lo presentà á aquest per á que 'l firmás. Y 'l Rey Catòlich de qui ha dit ab rahó un jove escriptor: «que tengué tot lo que 's vulga menys sanch catalana en les venes» (1) posá son nom al peu d' aquell document qu' unia perá sempre més la sort d' Aragó á la de Castella, confirmant ab aytal acte la politica inauguada per son avi Ferran de Antequera, seguida per son pare Joan II, y qu' ell mateix tantes voltes havia sostengut.

Poques hores després, en la matinada del 23, don Bernat de Rojas y de Sandoval, marquès de Denia, majordom del Rey, anunciava á los cavallers y pre-

(1) Ramon Picó y Campamar: Discurs pronunciat en la «Jove Catalunya», sessió del 19 de Mars de 1873. Tench una verdadera satisfacció en citar lo nom d' aquest inspirat poeta qu' es á l' hora un gran conegedor de l' història de nostra terra.

lats aplegats en la Sala major de la Casa de Santa Maria de Madrigalejo que 'l Rey Ferran II havia tramès l' ànima á Deu.

La campana de Velilla que segons una tradició, constant, tocava moguda per impuls misteriós quan moria algun rey d' Aragó, al brandar esta vegada hagué de repicar fins á trencar lo batall putx anunciava la mort del Rey Catòlich y la de l' independència de la Corona aragonesa (1)

PERE NANOT-RENART.

(1) L' autor ha consultat per a compondre la present narració los següents documents: Carvajal, *Anales*; Gomez, *D' liebus gestis*; Pedro Martir, *Opus Epist.* Epist. 565 y següents; Zurita, *Historia del Rey D. Hernando*.

MA YMÉS!

La humil pedreta que cau
de la volta de la nau
y en la pols la enfon son pes ,
en la volta de la nau
no hi tornará á estar maymés...
¡maymés!..

La gota d' aygua plorada
pels núvols que l' han guardada ,
beguda per la flor es ,
y 'ls núvols que l' han guardada
no la guardarán maymés...
¡maymés!...

Lo recort y la anyorança
de la què fou ma esperança,
l' ataut del que fou bres ,
á ser bres ni á se' esperança
ja no tornarán maymés...
¡maymés!...

JOAQUIM MARIA BARTRINA.

LLUNA NEGRA

À MON AMICH A-BEN-ASSAR

Anit que 'm dexará casi á les fosques
la lluna que se minva,
m' en vench á festetjar una estoneta;
despèrtat, Catalina.

No cal que guaytes gens á la finestra,
no sia que 't costipes,
escolta, sens obrir les persianes,
ma veu dolrosa y trista.

Be prou que 'm sentirás quatre paraules;
poquetes y ben dites;
y si m' en futx qualcuna de les meues
no vull que t' agravies.

M' han dit que t' entretens llegint les cartes
que un temps te vatx escriure;
jo sols pueh recordar una promesa
que may ha estat escrita.

M' han dit que quan me feres un desayre
no ho feres ab malicia,
y que de la calumnia y de l' enveja
tots dos hem estat victimes.

Per ço 't vench á parlar en aquest' hora,
que no tendrèm espies,
per saber si me guardas bon afecte
ò si m' han dit mentida.

A mi 'm pots preguntar lo que tu vulgas,
que tot quant jo te diga
serà la veritat; he avorrit sempre
la lleixa hipocresia.

Si m' he allunyat de tu es perque 'm vatx temer
que anavas malaltissa,
y vatx voler provar la meua ausencia
si t' era medicina.

Si quan te trob me gir per altra banda,
ay! no 't tench avorrida,
es que no tench coratje per mirarte
quan vetx que tu no 'm miras.

Y si he dexat passar tantes setmanes
sens enququerir noticies,
no cregues, no, que no sabés què feyes,
què dius, y què imaginas.

Es ver que he enrahonat ab altres jòvens
com qui vol divertirse;
solch divertirme, quan la set m' ofega,
beguent such de matzines.

En mitx de sa companya, solitari,
mon esperit sufria;
no mes l' agombolava l' esperansa
de vèuret penedida.

Avuy ja no puch més; vench á pregarte,
y ma pregaria obliga,
que 'm mostres lo teu cor, no te 'l desfresses!
¿ m' estima ó no m' estima?

No plargues gens el meu si 'l veus que esclata;
per ço no te retgires,
jo estich en aqueix mon per plorar sempre,
tu hi deus estar... per riure.

Respòn á la pregunta que t' he feta,
si trobas que 'n soch digne...

Has gemegat!... y tanca la finestra...
Adeu, na Catalina.

« No gosas consegir una paraula,
y sé que no t' ho privan ?
aquestes que te dich són les derreres ,
¡ tal volta 't martirisan !
Jo axí mateix viuré; conech el bálsam
que cura mes ferides ;
quan les tendré curades, Deu no vulga
que tu lo necessites.

BARTOMEU FERRÀ Y PERELLÓ.

LA RATA

En una terra s' esdevench, que un mila portava
una rata, e un ermita prega deus que la rata cay-
gues en sa falda. Per les horacions del sant hom
deus feu caer aquella rata en la falda d' aquell er-
mita, lo qual prega deus qu' en fahes una bella don-
zella. Deus exohi los prechs del ermita e feu de la
rata una donzella. Bella filla, dix l' ermita, vos vo-
lets lo sol per marit? Senyer, no, cor al sol tolen les
nuus sa claredat. E l' ermita li demana, si volia la
luna. Ella dix, que la luna no avia la claror per si
matexa, ans la avia per lo sol. Bella filla, volets vos
per marit la novol? Respos que no, cor lo vent me-
nava les nuus lla hon se volia. La donzella no volch
lo vent per marit per ço cor les muntanyes lo em-
patxaven a son moviment, ni volch les muntanyes,
per ço, cor les rates les foradaven, ni volch home
per marit per ço, cor auseya les rates. A la fi la
donzella prega l' ermita, que pregas deus, que tor-

nas rata en axi com era dabans e que li donas per
marit un bell rat.

(Ramon Lull. *Libre de marauelles* *)

A AUSIAS MARCH

Viscut he moli sens esser conegit.

AUSIAS MARCH.

¡Tu encara vius! Los genis que á la Fama
lleguen son nom, quan al sepulcre baixen,
no per sempre pereixen
com apagada flama,
com qui passá sense deixar memoria;
sombres gegants après sa mort renaixen,
que del temps en l' espay com sombres creixen;
son lo seu cor ses obres, en la historia,...
ison esperit la gloria!

La teva es inmortal... Ma patria un dia
quan á oscurs trobadors d' agut ingeni
les compassades cantigues ohia,
sentit cantar ohí, qu' al cor parlava
per que del cor eixia;
aquella ven la ven era del geni.....
¿Mes qui era el trobador que aixis cantava?

Tal si en antich castell, junt les almenes
de son palau, la verge enamorada
ohí á algun trobador contar ses penes

* Aquest llibre està d' punt de publicar-se en la Biblioteca Catalana.

al mut silenci de la nit callada,
«¿qui serà lo cantor?» preguntaria;
y á la finestra gòtica abocada,
ansiosa miraria,
per veure, de la lluna á la llum blanca,
de qui es aquell cantar, que un «¡ay!» li arranca;
axis la antiga Edeta
l' eco del teu cantar sentí gojosa,
y la mirada inquieta,
en jochs florals y corts d' amor, ansiosa
buscá, no al trobador, sino al poeta.

Tu pensiu, com qui trist y tot sol passa
lo desert de la vida;
sobre ton front, del geni foch qu' abrasa,
y lo cor entre cendra consumida;
com tòrtora ferida,
que del bosch solitari en la espessura
plora sa desventura;
aixina tu pasares
per lo mon, mes lo mon no 't va compendre...
¡Com lo *lir entre carts* tu vares viure,
amich de plor y desamich de riure!

En la historia deixares
un nom, que com la sombra se va estendre.
cada nom que la historia nos presenta
una idea en los segles representa...
¿T' ha conegit lo mon?.... La poesía
es l' eco que respon á veu secreta
que inspira un sentiment, sens' ell es vana
la que l' art produeix, dolsa armonia.
Si tos cantars no tenen altra essència

ni ta ment altra meta,
artista sabi de la Gaya ciencia,
amich del desgraciat Príncep de Viana,
per qué tu eres Pöeta?

Tu parles al meu cor. Lo qu' en lo niu
la tòrtora cuytada
melancòlica diu;
lo que diu ab los ulls, quan se sonriu
la verge enamorada;
lo que la mar, en clara nit d' estiu,
quan rebull, mal tapada
per la glassa de plata que llum pura
esten sobre son llit, al vent murmura;
això parla al meu cor la teva lira:
¡Amor, amor! que vers lo cel sospira.

Amor inmens, purissim,.... la victoria
del esperit sobre lo cos; follia
y aspiració, sense 'l desig de un dia;
tristor qu' es un plaher; goig del que membra
trist recort d' altre temps, mes que no sembra
remordiment amarch... ¿Qui á tu t' inspira?
¿Quina ta Musa es?... No de la historia
de fabulosos Deus eego Cupido,
Ni freda estàtua del Amor de Guido.

Com los àngels del Deu del Christianisme
es ton àngel d' amor, divina essència
com los Cherubs que veren los sants Pares
de Deu en la presencia.....
A les formes de glaç del paganisme
faltava l' esperit; sols Deu podia
una estàtua animar, mes tu cantares

al mon christià, christiana poesia.....

¡Tu fores l' auba de la llum del dia!

RAFEL FERRER Y BIGNÈ.

València 1861.

LO CORP

Un corp feya son niu en una rocha e tots anys I
gran serpent menjava li sos fills. Lo corp avia molt
gran hira d' aquella serpent que sos fills li menjava
e no's guosava combatre ab la serpent per ço cor
no era tan poderos, que la pogues vençre per força
d' armes. Aquell corp cogita, que s' ajudas ab maes
tria de la serpent, pus que forsa li fallia. Esdevench
se un jorn, que la filla de un rey jugava ab donze
lles en un verger e avia posada sa guarlanda d' ar
gent e d' aur e de pedres precioses en la branqua
de un arbre. Lo corp pres aquella garlanda e vola
per l' aer longament tro que molts homens seguiren
lo corp per veser, hon posaria la garlanda, que la
filla del rey molt amava e qui plorava molt fortment
com lo corp s' en portava la garlanda. Lo corp posa
la garlanda en aquell loch, hon estava la serpent.
Los homens, quant vengueren pendre la garlanda,
veheren la serpent e auçieren aquella, e en axi lo
corp ajuda 's ab altres de la serpent per art e per
maestria.

(Ramon Lull. *Libre de marauelles.*)

SOMNIS D' INFANT

I

Jau l' infant damunt la palla
del coixinet del bressol ,
bres teixit per les mans tendres
d' una mare, tota amor:
trists á la terra 'l deixaren
los ángels ; desd' allavors
l' infantó gemega y plora
malaplé qu' está 'n lo mon,
y alça 'ls braços y 'ls allarga
com á demanant socors,
lo mateix que 'l qui braçeja
sefolcat per la maror .

Capbaix , prop d' ell asseguda ,
breçantlo canta la Mort :

— Dòrm , infant , qu' es horabaixa ,
tánca 'ls ulls que 'l sol s' ha post ;
riu y cánta y plora en somnis
fins demà que surte 'l Sol . —

II

L' infantet acala 'ls braços
no be sent lo cantar dolç ,
y ascoltantlo , 'ls ulls acluca ,
calla , somriu y s' adorm :

quan s' adorm es horabaixa,
quan somnia s' ha fet fosch ,
y en sos somnis li apar veure
que en mig d' un camp ple de flors
l' escomet just á trench d' auba
la Vida , que en mig del front
besantlo —; Fill meu, li crida ,
vína , anèm á corre 'l mon !—

Y mentres l' infant somnia ,
breçantlo canta la Mort:

— Dòrm , infant , qu' es horabaixa ,
tanca 'ls ulls que 'l sol s' ha post ;
riu y canta y plora en somnis
fins demà que surte 'l Sol .—

III

De sobte veu que sa pensa
creix , s' estufa y pren el vol ;
deixa 'ls cants que sent l' orella
pe 'ls qu' endevina son cor ;
no donan per sa alenada
de gegant perfums les flors ;
les colors troba esmortides
y fosca la llum del sol ,
y estreta la volta inmensa
de l' espay que abriga 'ls mons.....
y 's fa amunt y com més vola
veu qu' es més gran sa presó.

Y la Mort , mentres somnia ,
canta gronxant el bressol :

— Dòrm, infant, qu' es horabaixa,
tánca 'ls ulls que 'l sol s' ha post ;
riu y cánta y plòra en somnis
fins demà que surte 'l Sol.—

IV

Sent que á torrentals la vida
li brolla del fons del cor
per corre á despit dels segles
d' un cap á l' altre de mon
regant los camps que ab sa dalla
herms y trists deixá la mort.....

Gentil poncella engalana
lo roseret de l' amor ,
la besa,..... mes ! ay ! com l' arbre
que floreix al dar llevor,
los seus cabells li blanquejan
tot al voltant de son front .

Y mentres l' infant somnia ,
breçantlo canta la Mort :

— Dòrm, infant, qu' es horabaixa,
tánca 'ls ulls que 'l sol s' ha post ;
riu y cánta y plòra en somnis
fins demà que surte 'l Sol.—

V

Y dorm encara y somnia
que ab neguit y desconhort
dins la buydor de la vida

cerca debades consol :
de la Santa y Vera Scienza
se dejant cerca la font ,
y ab afany regira llibres
y entre 'ls fulls hi troba pols
y fulles de rosa seques ,
marcides y sense olor.....

— ¡ No sé res ! No res !..... esclama
y vol plorar y no pot.

Y la Mort , mentres somnia ,
canta gronxant el bressol :

—Dòrm , infant , qu' es horabaixa ,
tánca 'ls ulls que 'l sol s' ha post ;
río y cánta y plora en somnis
fins demà que surte 'l Sol. —

VI

Li apar veure 's que camina ,
vell , per un herm que vé en rost ,
ab los anys que l' accompanyan
tots trists y vestits de dol.....

¿ Qui atura 'l torrent que corra
rebotant per entre 'ls rochs ?
¿ Qui à l' arbre torna la fulla
qu' empeny el vent pe 'l trespol ?

Los anys no tornan enrera
ni van més apoch apoch
per més que trist los suplique
y 'ls tente ab grapades d' or.

Y mentres l' infant somnia ,
breçantlo canta la Mort :

— Dòrm , infant , qu' es horabaixa ,
tánca 'ls ulls que 'l sol s' ha post ;
riu y cánta y plòra en somnis
fins demà que surte 'l Sol . —

VII

Damunt una de les fites
que senyan la partió
entre 'l regne de la Vida
y 'l realme de la Mort ,
cansat de son llarch viatge ,
s' asseu á posta de sol
y diu , girantse á la Vida
que l' abandona : — L' Amor ,
la Ditxa , la Pau , la Gloria
de que 'm parlavas , ¿ hont son ?
y 'ls recorts tot escarnintlo
li van ballant á l' entorn

Y acaba , la Mort que 'l breça ,
de cantarli la cançó :

— Dòrm , infant , qu' es horabaixa ,
tánca 'ls ulls que 'l sol s' ha post ;
riu y cánta y plòra en somnis
fins demà que surte 'l Sol . —

VIII

Quan aixis l' infant somnia ,
començà l' auba del jorn ;
sobre 'l pit les mans encreuha ,

bada 'ls ulls y veu lo Sol ;
la trista Mort que l'breçava
futx , no be veu la claror ,
portantse 'n les fulles seques
mes no 'l perfum de la flor :
y mentres la mare trista
rega 'l bres buyt ab sos plors ,
veu los ángels que s' empujan
cap al cel ab son fill dolç.

Y mentres ella suspira,
cantan los ángels á chor :

— Despèrtat, infant, despèrtat
que ja es auba , ja llu 'l Sol ,
sol de Amor , de Pau , de Ditxa ,
de Gloria que may se pon ! —

RAMON PICÓ Y CAMPAMAR.

Pollença, Març. 1874.

LA DECADENCIA DE LA MARINA CATALANA

Exalsada ha sigut per los poetes la Nau Catalana, ja portant en son si los benfactors productes de la civilisació de la terra á les llunyanes platjes del Nort y de Llevant, ja dominant los mars ab ses guerreres empreses , y passejant ergullosa la vencedora ensenya de la corona d'Aragó. També l' investigació científich-literaria, ajudada de la crítica històrica, nos ha presentat lo quadro de sa successiva preponderancia, y 'ns ha mostrat los tresors de cultura y avansament qu' aportá á l' Espanya oriental lo geni mercantivol de sos naturals.

Desde 'ls primers temps de la unió de Catalunya ab lo reyalme d' Aragò fins al segle vx1, lo nom de nostra pàtria ompla, en efecte, les planes de l' història marítima de tots los païssos. Mes arribada aquesta època, com si per una causa sobrenatural hagués quedat anorreada la Marina Catalana, sa fama desapareix, com à poder militar, sos fets se confonen ab los de les armades de la nova Monarquia, y, baix lo punt de vista científich y mercantil, pert sa preponderancia per efecte dels trascendentalissims descobriments que fan d' aquell segle lo punt més culminant de l' historia geogràfica.

Ni Magallanes, ni Torres, ni Quirós, ni 'ls altres principals navegants que en Amèrica y Oceania descobriren pera Espanya vastíssimes encontrades, eran fills de les províncies qu' havian format nostra antiga Nacionalitat, ni ses espedicions sortiren dels ports d' aquestes; y no obstant, l' imantada agulla que per mig dels esfereits y desconeguts mars los guava havia sigut ja coneguda tres segles abans per lo gran Lull, y lo mapa que consultavan á sa sortida de les costes espanyoles, y al qui, al capvespre, anaven afegint nous contorns pera oferirlo á l' Europa rublert de nous païssos, era fruyt de la ciencia dels catalans, que, en les tenebres de l' etat mitjana, havian posat los fonaments al edifici de la cosmografia.

La principal causa de tan gran cambi fou la mateixa que en aquell segle comensava á mimvar l' importància política y literaria de la confederació catalana-aragonesa pera ferla quedar completament esmorta dos segles mes tard, quan lo ressò dels ca-

nons qu'aterravan los murs de Barcelona portava fins à les més apartades regions lo derrer suspir de les llibertats catalanes. La unió de les corones d'Aragó y Castella produxit la centralisació en aquesta de tot lo moviment oficial de la Monarquia, afavorí especialment les altres concauses qu' influiren també poderosament en la decadència de la Marina Catalana.

Entre aquests poden senyalarse 'n especialment tres: lo cambi de direcció en los mercats, al obrirse les portes de Espanya al productes americans, que facilità, per consegüent, lo desenrotllament de la marina de les províncies del Nort y Sud d'Espanya y de les nacions occidentals d'Europa: l' increment y predomini polítich del reyalme castellà sobre l' aragonès, fins en lo meteix reynat dels Reys Catòlichs, qu' afavorí l'establiment de factories indianes en los ports de Andalusia; y finalment los interessos ja creats en lo comers oriental, que no permeteren als catalans trobarse en avinent è inmeidatia disposició pera emprendre lo del occident.

Com aquests, sentiren la influencia poderosa d'altals aconteixements geogràfich-comercials los altres pobles de la conca del Mediterrá. Gènova y Venècia, dignes rivals de Catalunya en l' etat mitjana, vejeren apagarse ràpidament l' estel de sa gloria; y, á França, Marsella y 'ls demés ports de la Provenç tingueren d' abandonar bona part de sa preponderància á les viles del litoral del Atlàntich, que cresqueren ufanooses en importància y en riquesa.

Mes aquestes causes de decadència, si pogueren causar greu ferida en lo cor de nostra patria, no fo-

ren prou per abatre la fermeza del caràcter català, que procurá continuament curarla, ja ab l'initiativa particular, ja dirigintse als monarques pera que ab lleys sabies contribuissen á tan profitosa empresa.

Fins en l' època de més rebaixament moral y material de Espanya, als ultims anys del segle XVII, la veu de Catalunya s' aixecá eloquènt en boca d' un eminent patrici, proposant la formació d' una gran companyia, que, á semblansa de les que existian á Inglaterra, contribuís á realzar lo crèdit y fomentar lo comers, revivant la preponderancia marítima de la terra.

Aquella patriòtica excitació no trobá eco en una Cort en que, comensant pel Rey y acabant pel derrer cortesà, tothom acusava una pobresa de caràcter y un degradant ensopiment precursor dels immensos trastorns que ensangrentaren la Monarquia á la mort del infortunat Càrles II. Forsada Catalunya a sostenir son dret y ses antigues llibertats, hagué de desempenyar en aquells un important paper, y veure finalment abolides les institucions que podian alentarla á seguir en son propòsit de restaurar sa perduda gloria.

Tan trista decepció no fou tampoch bastant pera ferla abandonar en brassos del pessimisme y del defalliment; ans al contrari, calmades les passions y normalisada la situació de la terra, los catalans s' afanyaren en restablir son comers y sa industria, acomodantse, en lo possible, á les noves lleys, y procurant seguir la direcció que l' increment successiu de les colonies de l' Amèrica imprimia á la navegació.

Y tal fou sa constancia, y tan gran son amor al treball, que, á despit de les guerres exteriors en que la política dels Borbons espanyols feu pendre part á Espanya, durant lo segle passat; de la inmensa perturbació que ocasioná la heròica lluita de l' Independencia; y de l' interminable sèrie de revolucions que caracterisan la present centuria, Catalunya ha sabut conquistarse 'l primer lloch entre les províncies marítimes d' Espanya.

Modernament, un succés trascendentalissim en los anals de la civilisació, l'obertura del Canal de Suez, ha fet girar los ulls á les antigues nacions comercials del Mediterrà vers l' Orient; y entre elles no ha pogut menys de celebrar Catalunya, com ho han fet ses germanes Valencia y Mallorca, lo veure decantarse altra volta les proes dels vaixells moderns cap aquells meteixos horisons ahont se dirigian les de sos antichs uixers y galeres.

Si l' deplorable estat del pais no ha sigut fins avuy lo més propi pera fomentar en nostres naviers y comerciants la tendencia á restaurar l' antiga direcció del comers català, no dubtem que, quan l' olivera de la pau verdeje ditxosament en nostres camps y muntanyes, aprofitantse d' aquella colossal obra, treballaran pera que nostra patria puga tornar á veure poblats de naus catalanes los mars orientals.

A. AULESTIA Y PIJOAN.

Agost de 1871.

LA VIDA DEL CAMP

A En Li. M.^a Li.

Ditxós aquell que placentosa estada
lluny de poblat tot sol té en la masia
ab l' amor suau de la muller volguda !
Ditxós encara més si cap al vespre
voltat de fills á prop del foch s' assenta
ò en nits d' estiu contempla l' estelada
assegut al padris qu' enronda l' era.
Del cim del turonet ahont s' axeeca
la payral casa de rojenea pedra
tot lo pla se descobra y la bonansa
de l' ample mar que 'l clar de lluna rella.
Per ça esplanades de groguenca espiga,
per lla á tirades vinyes que verdejan,
l' hora al bell peu ab dolls d' aygua que llisca
pels regarons portant frescor y vida.
Lo fruyterar mostrant al cim ben alta
la taronja que més als ulls convida.
Ditxós aquell que viu la vida lliure
del camp, lluny del brugit, ó en la montanya !
Al punt del auba arrenja les parelles
pera llaurar la plana y fer la sembra
mentres la dona lo remat enjega
que 'ls xichs bailets per lo serrat pasturan
ò grapats de moresch al viram tira.
A redós d' una alzina ben ombrívola
la muller y 'l marit paran la taula;
viandes son d' amor pau agradosa !

Y mentre en la ciutat lo rich somnia
menjar apetitos y pisa fina,
es felis qui en lo camp viu y treballa.
Cantant y trastejant tomba la tarde,
y quan lo sol se 'n va, xelest á casa
torna á esperar nou jorn gosant la ditxa
del amor pur que 'l matrimoní porta.
Lluny de partits , de passions odiose,
y pensant ab l' amor sols y la feyna,
menjant lo pa ab la suor que minva
per les gelades que 'l fret torch conglassa,
prop de la llar les fredorades fugen.
Les festes dels infants treuhen les penes
que alguna volta per mal fat ne venen ;
a Deu encomanantse á la vesprada
y al bon matí al apuntar lo dia.
Ditxós aquell que plazentosa estada
lluny de poblats tot sol té en la masia
y ab l' amor suau de la muller volguda
estimant y estimat passa la vida.

JOSEPH DE PALAU Y DE HUGUET.

Barcelona 5 Novembre, 1862.

EN L' ALBUM
DE D. RAMON PICÓ Y CAMPAMAR

Cor què vols, cor què desitjas?
Sadólla 't ab tot lo mon,
cels y munts per esplayarte
y armonies hi há per tot.

Mas tu ploras, mas tu ploras
de més espay desitjós :
trenquist del mar la barrera,
la del cel rompre no pots.

Cor què vius ab l' esperança
del mon més ample que vols,
fés de bona amor la via
y trobarás lo teu mon.

MIQUEL V. AMER.

LA LUERNA

Un papagay estava en un arbre ab un corp e deus l' alber avia un simi, que avia posada lenya sobre una luerna, cor cuydava's que fos foch, e bufava en aquella lenya per entencio que faes foch en que s' escalfas. Lo papagay eridava al simi e deya li que no era foch, ans era luerna. Lo corp dix al papagay, que no volgues adoctrinar ni castigar aquell qui no reb concell ni correccio. Moltes vegades dix lo papagay al simi, que luerna era e que no era foch ço que s' cuydava que fos foch, e lo corp totes vegades reprenia lo papagay com volia endressar ço que naturalment es tort. Lo papagay devalla del arbre e acosta's al simi per ço que li pogues mils dar a entendre ço de que l' reprenia. Tant prob s' acosta lo papagay del simi que lo simi lo pres e l' ausis.

(Ramon Lull. *Libre de marauelles.*)

ANYORANÇA

« En llemosi són lo meu primer vagit
» Quan del mugró matern la dolsa llet bebia.

B. G. ARAIBAU.

¡ Perdóna, Italia, de mos avis pàtria,
si d' anyorança 'm moro en los jardins;
si los saltants de tes brillants cascates
ab llurs ramors no ofegan mos sospirs !

Perdóna, Italia, si en ta dolça llengua
sos lays no canta 'l trovador mesqui ;
altra més aspre, si be dolça al ànima,
dels materns llabis aprengui de nin.

La terra anyoro que va vèurem naixer
que té, com tu, montanyes, prats y rius;
la que va dar hospitalari hostatje
al pare de mon cor: ¡ un de los fills !

Mas ay ! que hi fa que les montanyes teues
vagen d' odors suaus l' espay omplint...
l' ayre balsámich d' altres monts anyoro
pe'ls boixos perfumats y 'ls romanins !

Próu llurs florides crestes retratades
al crestall miro de los llachs polits,
mes en va hi cerco aquelles sens parella
'hont l' amor del amors hi feu son niu.

Aquelles serres que á llurs pichs fantástichs
per fer guarda á Maria, cada nit
estols d' àngels devallan, y entre boyres
al cel s' entornan al trencá 'l matí.

Les que la pura Inmaculada Verge
per son palau meller volgué escullir;
les que en llur falda matizada miran
lliscà 'ls crestalls del Llobregat joliu.

Mas ay ! que hi fa qu' ab dolça melodía
l' aymia filla cante *Il bel' bochin* (4)
si de la *filla del marxant* no sento
tendre tonada qu' adormi á mos fills !

Ay ! mes que hi fa que al arribar la festa
en tots prats ballen nines y fadrins,
si en ells no hi veig la roja barretina
ni tenores ni gralles sento allí !

Próu de tes filles la bellesa admiro
y llur fermesa en estimar he vist;
mas ay ! lo cor se 'm endugué una nina ,
tendre viola del Balear jardi....

Perdóna Italia, de mos avis Pàtria ,
si d' anyorança 'm moro en tots jardins:
anyoro 'l Montserrat, à Catalunya,
la patria de mon cor y de mos fills !

FELIP PIROZZINI Y MARTI.

28 Octubre.

A LA REGINA DE CEL Y TERRA

PREMIADA EN LO CERTÁMEN DE LA ACADEMIA BIBLIOGRÁFICO-
MARIANA DE LLEYDA.

Un altre cop, mare meva,
pot ses ales decandides
fins Vos axecà, usanosa

(1) Cansó popular piemontesa.

la meva ànima entristida.
Un any de trista anyoransa
he passat, dolsa Maria,
sens contarvos mes angoxes
com tampoch mes alegries,
à Vos que sou ma esperansa,
mon tresor en esta vida
y que del mon res estimo
com vostre imatje divina.
Com més va més, Mare meva,
mon cor ardent vos estima,
y van les flors anujantlo
ab que la terra voldria
disfressarme les cadenes
que 'm detinguessen cativa,
lluny de les vostres mirades,
més lluny de mes alegries.
Dols y pur com la ignocencia
es l' amor que 'm dona vida,
avuy en ma jovenesa
en que 'ls pahers ab follia
passan tots pel meu devora
ab dolses veus oferintme
gotx, ventura, benhauransa,
riquesa, amor, alegría.
Tots al passar, ses mirades
per cegarme en mos ulls ficsan,
oblidant que son miseria,
desvaris, cendres, follies,
y que mon cor, desde 'l naxer,
sou ja tot vostre, Maria.
Ja entre besos de ma mare

vostre nom jo n' aprenia
y ell inspirá 'l primer cántich
que arrancava de ma lira,
al comensar la jornada
de ma joventut florida.

¡Sant recort qu' en ma eczistencia
jo guardaré engelosida !
devant vostre agenollada,
vos mirava embadalida
y al vèuros ¡ay! tan hermosa
lo cor de dins meu fugia;
se m' endolciren los llabis
mentres dels ulls me sortían
llagrimetes de tendresa,
pures com la llum del dia!
y ab elles fins vos pujaren
los sons primers de ma lira,
formant un himne puríssim
eczuberant d' armonia,
de somrius, llàgrimes, notes,
y tendreses y alegrías.

Desd' allavors es que canto
sols per Vos, Verge María,
com la tortoreta aymanta
que l' amor canta cativa;
mes fa temps, Verge adorada,
que ploro de nit y dia
y de polsar no 'm recorda
ja les cordes de ma lira.
Des qu' he vist furioses turbes
proclamant que no 'us estiman,
ab sanch de les meves venes

esmenarlos jo voldria.
Pietat per' ells vos demano!
recordáulos que la vida
al bon Jesús Vos donareu,
qu' abatuda y afogida
baix lo peu de la Creu santa
plorant á llàgrima viva,
vos dexá per mare nostra
lo Sant Fill en sa agonía.
Digáulos que sou, Senyora,
lo consol del qui agonisa,
d' aquell qui naix la esperansa,
del aflligit la alegria,
del orfanet bona mare,
del pelegrí nort y guia,
arch iris de la bonansa,
lo sol de la eterna ditxa,
perque Vos sou, Mare meva,
de cels y terra regina.
Per ço es mon plaher, Senyora,
endressarvos de ma lira,
tendres cantars de ventura,
d' amor dolses armonies,
y de les flors ab l' aroma
de mes il-lusions joliues,
al cel mes pregaries also
perque á recordarvos vingau,
com defallesch d' anyoransa
enamorada y cativa.
Tan debó que vos merescas,
mentre desterrada visca,
del vostre mantell á l' ombra

passà, 'l desert de la vida!
tan debò un jorn hi desperte
allà á la gloria, Maria,
y en la font del amor vostre
puga 'ls llabis endolcirmé !

EMILIA PALAU GONZALEZ DE QUIJANO.

Barcelona, Agost del 1871.

LOS DOS DONZELLS

Un rey avia dos donzells, qui pensaven de sa presona. Un dia s' esdevench, que lo rey seya en sa cadira e denant si estaven gran re de altres barons e de cavallers. La un d' aquells donzells estava denant ell e viu en una vestidura de samit blanch, que 'l rey vestia, estar una pusa. Aquell donzell dix al rey, que li plagues, que ell s' acostas a ell e que preses una pusa, que estava en son mantell. E lo rey dona licencia al donzell, que s' acostas a ell, e lo donzell pres la pusa e lo rey volch veher la pusa e mostra la a sos cavallers, e dix, que molt era gran maravella, com tan pocha bestia se guosava acostar a rey. Lo rey feu donar al donzell C besants. L' altre donzell ach enveya de son companyo e lendema posa un gran poll en lo mantell del rey he dix semblants paraules al rey que son companyo li avia dites. Lo donzell dona lo poll al rey e lo rey s' esquivia fortement e dix que ell era digne de mort per çò cor sos vestits no guardava de polls, e feu donar a aquell donzell C asots.

(Ramon Lull. *Libre de Marauelles.*)

A UN CLAPER

Salut! claper de bárbara gràndesa,
qu' atraus lo pensament.

Salut! oh fita del vell mon despresa
que lo temps ha dexat dins sa corrent.

Com es grat á mon cor, que 'l viure mida
no mes ab son batut,
venir á vèuret y pensá en ia vida
que 'l conte de los segles ha perdut!

Qui 't feu? Quin es ton nom? Quina mà fortata
tes penyes arrancà?
Va ser de los gegants la raça morta
que per digna memoria te dexá?

Fores d' un deu eaygut l' ara feresta,
famolencia de mort?
Guardavas la memoria d' una gesta
ò lo nom y la pols d' un home fort?

De bades va cercant la pensa mia:
tot fosch es lo passat.
Mes, folla revolant, la fantasia
d' ombres omplena 'l buyt de lo ignorat.

Y veu entre la boyra llunyedana
dels segles primitius,
sobre la terra pel diluvi blana,
tribus selvatges y combats asprius.

Y veu coberta de boscatge l' Illa,
qu' ab sagrada remor
á la mar ne respon, com una filla
de sa mare respon á la clamor.

Y allá dins l' ombra del espès boscatge,
del mon primer vestit,
te veu, claper, en lo mateix paratge
en qu' avuy te contempla embadalit.

Vell claper, vell claper, qui tes canteres
pogués ferne parlar!
qui revivar pogués exes osseres
que 'l llaurador remou sense parar!

Quanta historia de dol, d' amor sens mida
de glories y de sanch
amagan los tens murs... y quanta vida
desfeta jau á dins ton negre fanch!

Me sembla vèuret quan la nit sagrada
aquí, sobre ton mur,
feya estremir la roja flamarada
que foch donava al sacrifici impur.

Sent la remor del venerat ramatge
mesclada al cant sagrat,
del sacerdot vetx moure lo ropatge,
sent de la turba lo pregar callat;

Y vetx que puja á la fatal foguera
lligat un jovencell.....

y un sacerdot de blanca cabellera
un cor axeça ab lo sagrat coltell....

Mes passa la visió y altres ne venen
del dubte en la foscor.

Vetx pobles que lluytant aquí s' estenen
y sent de les bassetjes la remor.

V vetx guerrers que mitx desnús combaten·
á dalt ton caramull,
mentres los altres á ton peu s' abaten
com les ones del mar en un escull.

Vell claper, vell claper, qui tes canteres
pogués ferne parlar !
Qui revivar pogués exes osseres
que'l llaurador remou sense parar!

Vell eras ja quan sa paret primera
alçava aquí 'l romà,
y hi ha mil anys que sa morta polsaguera
á tots peus la ventada rossegá.

Tu veus passar les races fent onades
del temps en la corrent,
inmóvil com la roca que de bades
socava l' aygua del vehí torrent.

Y axi veurás passar la nostra vida,
y d' altres ne veurás :
caurá la nostra casa derruïda
y tu encara soberch t' axecarás.

Per axò vench à vèuret cada dia,
claper may envellit.

A dalt de tots penyals l' ànima mia
par que sente l' oretx del infinit!

MIGUEL COSTA Y LLOBERA.

Janyer de 1873.— Pollensa.

EPITALAMI

Era la nit d' un dissapte d' Octubre; encara no havian tocat dotz' hores y jo, aquilotant una boquilla que feya pochs dies la meva fillola m' havia regalat, desvariejava tranquilament ab les musses, prenenent la fresca per los carrers de Barcelona.

Tot d' un plegat, quan passava per allá 'ls endrets del carrer de 'n Gignás, sento baralles, crits de socors, sonar pitos y un gros repicament de talons d' algú que corria mogut per los seguits reclams de vigilants y serenos.

Jo, que per lo molt curiós que soch, y no dich altra paraula per vergonya, tinch la convicció, y fins ho juraria sens escrupol, de que soch fill d' una dona; fatx mitxa volta sobre 'ls talons y, ála! cap allí hont mouhen soroll falta gent; pero axò sí, cor-dantme primer la levita per assegurar lo rellotje.

No havia donats molts passos, quan tombant à ma esquerra, vatx veure en una cantonada del car-rer Ample, una grossa munió de gent. Jo que m' hi acosto, m' also de puntetes, trech lo cap per entre les espalles de serenos, mistayres, venedors de

diaris y altres personatges , y vetx..... ¿may diriau lo que vetx ? Dos xicots que , rodant per terra , cuydavan matarse de tanta rabia ab que 's barallavan.

—Pero que feu , vatx dir jo als espectadors , ¿que voleu qu's desgraciens , perque no 'ls despartiu ?

—Ca home , ca , va respondrem un municipal ab patilles , si vostè sapigués les bones pesses que son l' un y l' altre , poch se interessaria per ells .

—Voleu dir ?

—Si senyor , sí ; mire , lo més grandassot , que 's diu Meneu , ara per l' estiu passat va escaparse de Cartagena ahont l' havian portat per incendiari .

—Que diheu home !

—Ni més ni menys que lo que sent . Oh , y l' altre ! aquí hont lo veu , tan diminuit com es , ja no sé quantes morts ha fetes , y de tant anar de nits y moure rahons ha perdut un ull y mitx y té més trenchs y xirivechs demunt seu , que cabells al cap .

—¿ Y com s' anomena aquest ?

—Cupit .

—Vaya uns noms més estraafalaris , no 'ls havia pas sentits may .

—Ja veurá , com que son gitanos... per axò 'ls xicots son tan lletjos y van tan espellingats , en particular lo petit , sempre va de banyista .

En axò , vejent que 'ls dos xicots seguian ofenentse més encoratjats que may , y ningú del rotllo intervenia ab ells per posarlos en pau y bona armonia , vatx decidirme á ferho jo , fins proposantme , si axis era precis , repartirlos mitja dotzena de clatellots á tant per barba .

Dit y fet, jo que m' obro pas fins á dins del rotllo
y, ajupintme, n' agafó un ab cada ma per la orella.

—Vaja senyor, que 'm fa mal, déxem anar; ay,
ay, ay!... eridavan ells.

—Sèves, vatx respondre jo, ja vos ensenayaré á
barallaryos.

—Jo no vull venir; cùydes de vostè...

—Ja me 'n cuidaré, mes per ara seguiú.

Y axis estirantlos per les orelles, me 'ls ne vatx
portar, dexant á tots aquells curiosos en plena lli-
bertat per retallarme tant que vulguessen.

Quan entrava á casa, lo campanar de Sant Pere
tocava tres quarts de una.

* * *

—Y bé, vatx dir jo, enfonzantme en lo silló de
prop lo balcó hont acostumo llegir lo diari y fumar
alguns cigarros; ara me haveu de dir sens intentar
cap classe d' engany, la causa de les vostres baralles,
advertint, que de lo contrari no sortiu d' aquí si no
per anar á la Correcció ó be á ca'n mata moros.

—Aquest ne té la culpa, comensá á dir lo més
desvergonyit dels dos bordegassos; m' ha esclafat lo
buyrach, m' ha romputs l' arch y la corda y m' ha
llançat á perdre totes les vires.

—Tu escarmentesses, respongué l' altre, ja sabs
que res del mon me crema tant com lo trovaré allá
hont vatx.

—No aneses tu allá hont jo soch y no 'm trova-
rias.

Bona resposta, vatx pensar jo entre mí al sentirla,

mes tot seguit l' altre trovà medi de rebatre l' objecció y de despertar encara mes la meva curiositat.

— Si hi vatx, digué, ja sabs qu' es per posar remey al mal que tu ocasionas, per desfer los enredos que promous y, per més que 't cremes y t' enrabies, haurás de seguir dragantme o be tancarte entre quatre parets y renunciar á la vida que portas. Y quan axò deya estava mes rotx que un perdigot.

— Ja may! contestá Cupit, saltantli 'ls ulls de les conques; primer... primer...

— Que farás primer, vejám, dígas!

Aquí me fou precis intervenir nova volta entre 'ls dos xicots.

— ¿Que hi tornem á ser? A veure: lo primer que arriba á alsarse de la cadira y axeca 'l galleret més de lo regular sens lo meu permís, lo penjo cap per avall á la barana del balcó y fins á demà 'l matí li fatx veure per força lo mon al inrevés. ¿Enteneu?

— Es que...

— Que còlles, dich!

Passaren uns moments de silenci. Lo sereno canta la *una y media* y jo vatx posar en l' us de la paraula al més gran dels xicots que 'm semblá també lo més entenimentat.

— Pàrla, cóntam lo que hi ha hagut.

Meneu's grata el clatell y digué:

— Donchs, ha de saber que jo era en una casa del carrer Ample, hont se feya grossa festa. Rialles, brindis, músiques, ballades y gatzara, ja may n' havia vist més, ni tant. Corrian los refrescos de l' una ma á l' altre, los ròssetchs de seda de les senyores, no dexavan veure may ni per descuyt la catifa que

'l paviment cobria y un sens fi de joyes y pedres precioses, feyan axecar los ulls al reflectir los ratxs de tantes llums com en la sala resplandian.

Jo no tenia à fer en aquella casa altre cosa que anar ab una atxa encesa à la mà, precedent y anunciant per tot ab forta veu à una donzella y un galant, als que semblava esser dedicada, aquella festa, per la alegria, per la satisfacció qu' en ses cares se llegia.

Tres hores arreu, bríndis, flors, versos, tendresses y abraçades, tot hom los ne donava; mes, agafats per les mans, s' han retirat al fi sols, à una cambra, fentme à mi la distinció de seguir ab ells, sempre precedentlos ab l' atxa encesa.

De cambra com aquella jo may n' havia vista d' altre; allò era un estrado regi, un palauet de fades, un bocinet de cel.

Ja eram dins; tancà la porta y... tot d' un plegat vext al balcó, à través dels vidres, la cara estraflaria de Cupit, guaytant y fent ganyotes, mentres ab son arch anava desparant cap dintre quantes vires en lo buyrat portava.

Jo prou feya estona que sentia sospirar, tan prompte al un com al altre, als meus dos acompanyats, emperò, com en aytals festes vuy dia es costum no deixar entrarhi per res à n' aquest xicot, no havia ni somniat ab semblants entremaliadures seves.

Y aquí 'm cal à mi observar, que si Cupit donava la callada per resposta, no era certament que temés les meves amenasses, si no que al cim d' una cadira ab les cames plegades à tall de moro, estava pegant

capussades y fins de tant en tant se permetia fer algun ronch ni més ni menys que si fos à ca'l sogre. En quant al orador, veient que badallava, 'm fou precis donarli un xich de rapè, per lo qual hi hagné en son parlament un descans de set o vuyt estornuts. Despres segui.

— En veritat, no sé pas si puech dirli ben per clar lo que ha succehit en aquella cambra. Jo tenia demunt del tocador tota un' azafata de coses dolçes y de pasta; les sobres de l' atxa m' auguravan una propina, valor de quatre o cinch lliures de cera de la mellor, y la bondat y l' desprendiment d' aquella gentil parella, un agrahiment sens sí y á tota prova. ¿Compren vostè, atès tot axò, que pogués permetre jo á Cupit seguís atormentant als dos joves? ¿No hauria sigut una mala acció? Axis ho he comprès, y li he fet senyes per que se 'n anés, li he tirat tres o quatre atmelles d' Arenys ab tota furia, li he fet regalimar l' atxa á la esquena y ell res, ha seguit desparant vires y més vires. A mi la seva calma m' encenia. Per moments escoltava sospirs més fondos, y al últim, sentint grinyolar les vidrieres de l' arcoba, hont ha estat precis als dos joves posarse á salva dels seus trets; no he pogut més contenirme y, brandant l' atxa, m' he precipitat demunt d' ell. La cambra ha quedat á fosques y Cupit y jo, desde l' balcó hem caygut abraçats y barallantnos á mitx carrer.

Jo per ma part li he dites tantes pestes com m' han vingudes á la boca; li he fet á miquest l' arch y lo buyrach y si be ell m' ha arrancat un grapat de cabells y m' ha pegat á la galta dos mossèchs, jo li

asseguro que no ha sigut sens que n' hi fes lo corresponent rebut y, sort, y sort ha tingut del pito dels serenos y de la vinguda de V. per que si no..... si no.....

En est punt vatx donarme per satisfet de les explicacions del bordegás y acomodantlos á tots dos lo mellor que 'm fou possible, ab lo intent de durlos al matí següent á casa la ciutat, vatx posarme l' estrenya-caps tot filosofant sobre 'l tema del discurs que acabava de sentir y tombantme sobre 'l llit, després de apaga' 'l llum... bona nit y bon' hora, vatx adormirme tot seguit.

* *

No 'm despertà al matí següent la falta de son ni la claror; un ayret més si que un trempa-plomes, me feu fer tres ó quatre esgarrifances y unes pessigolles al nas que m' obligaren á fer salve y dexondirm-me.

Jo que salto á terra y vetx lo balcó de la sala obert de bat á bat.

Los dos xicots havian desaparescuts y 'ls llençols que 'ls hi havia donats per abrigarse, fets tires y nuats ab los cordons del portier y les cortines, penjavan al carrer desde 'ls ferros del balcó.

Pillets! si 'ls arribo á tenir allí, de la puntada de peu que 'ls vento no paran fins á la teulada del devant.

M' havian tirat les sorretes á la escupidora; convertit en àlbum de dibuxos á la ploma l' Ariosto; lo retrato de Rafael portava més mostatxos que un

atxero ; de dues comedies que tenia demunt la taula n' havian fet aucells, y un borrador d' epitalami, fresch del dia avans, havia servit per fregar la tinta que 'm vessaren per les rajoles.

Semblava que hagués passat per lo meu quarto tot un esquadró de hulanos. Cremat á no poguer més, vejent tal desordre, prench lo barret per anarne á donar part al arcalde y me'n cau de dintre un grapat d' escayola, also l' cap y vext la gábia del canari oberta y deshabitada y, quan més alterat que un cabó de realistes, vatx per obrir la porta de la escala topo al carter que anava á tirar de la campaneta.

—Del interior.

—Tínga.

—Gracies.

Obro l' carpet: «Don Fulano de Tal y dona Mengana de Qual, participan á V. son efectuat matrimoni y li oferexen sa nova habitació, Pasetx de Gracia número etc.»

Deu los fassa ben casals, vatx dir per mi mateix, que lo qu' es jo, ja 'n guardaré bon recort de la nit de les seves bodes.

PERE MARTRI XICOY.

Octubre 1874.

LA CANÇÓ DEL SEGADOR

Segador so de braç fort,
de falç lluhenta;
vaig pel mon segant arran
totes les messes;
tantost ohuen lo meu drinch

ja se 'n doblegan;
quan lo bri d' herba he tocst,
espiga á terra.

Sego vert y á mitx granar,
de tot faig festa;
poch blat que madure be
dexan mes eynes;
mon Senyor axis ho vol
y á mi m' alegra.

A la volta de certs anys
faig bones segues:
llavors l' amo 'm diu que vol
l' anyada plena
y jo rich de pler quan veig
bones esteses.

No hi valen plors de ningú,
no hi valen quexes,
lo gemech del bri que cau
me plau de veres.

Vaig pel mon cantant cançons,
cançons ferestes;
lo meu llenguatje s' enten
en totes terres;
es soroll de tempestat,
remor de guerra,
y m' alenada es un vent
que tot ho gela.

Als portals de les ciutats
jo hi tinch les eres;
quan tinch les garbes á dins,
se 'm tornan cendra

JAUME COLLELL, Pbre.

UN RECORT

AL MEU INOBLIDABLE AMICH, GREGORI GISBERT Y GONCALVEZ

Al vore qu' à Valencia, la nostra patria hermosa,
malalt y trist dexáres, à Deu per tu pregava;
y veient que no tornaves, ab quexa carinyosa
ma veu de nit y dia dolenta te eridava:

« ¿Ahont estás, Gregori, amich y germá meu,
ahont estás que 't cerque y no te puch trovar?
jo soch el qui te crida... ¿com calles si ous ma veu?
¡mes llàgrimes no axugues y trist me sents plorar!»

Mes jay! tan so'l un eco respon à lo meu crit...
un trist sepulcre mire en mitx la soletat,
y 'm diu l' àngel que 'l guarda, alsant al cel lo dit:
«Al teu amich no erides qu' està en la eternitat.»

Al cel jah! te n' anares y adeu no me digueres,
y à soles me dexares en mitx de lo trist mon...!
mes no! que assí ta imatje jo vètx com si visqueres
y tot quant me rodeja memories teues son:

La casa hont vares viure, los llochs per hont anarem,
les teues dolçes cartes de tu m' estan parlant,
y en exa hermosa lluna que 'ls dos junts admirarem
en mitx la nit callada, ta imatje estich mirant.

Mes jay! vatx à ta casa y està muda y deserta,
fugi del cel la lluna y fosch quedá lo mon...
la blanca aurora apunta, del somni me desperta
y tristament m' anuncia que tot mentida fon!

¿Que fou d' aquella gracia difusa en los teus llabis
qu' à tot el qui t' ohia dexava embelessat?

¡Que fou del teu ingení, l' admiració dels savis ?
En una trista fossa, ¡mirèu en que ha parat !

¡Que fou d' aquella Musa qu' al punt que la cridaves
de sa mansió sagrada baxava somrient
y versos te donava quan tu li 'n demanaves
y ab sa divina flama il-luminà ta ment ?

La vetx ; mes, per tu plora la Musa valenciana !
¡Ay trist ! jo li demane qu' inspire 'l meu cantar
y com jamay esquiva, me diu : « Pregaria vana ;
les flors que jo tenia á ell les vatx donar . »

Ara la meua lira ab pena concentrada
sospira melancòlica per exe á qui tant vols ;
la meua lloçania vatx perdre y agostada,
les flors se m' acabaren ; llàgrimes tinch tan sols . »

Callà y plorá la Musa ; ¡ay ! jo també callara
que 'l plant ma veu ofega ; mes sols te cante hui
pera qu' en ma memoria vejes que vius encara
y digues quan m' escoltes : « No s' ha oblidat de mi . »

Ahir una corona á Sant Vicents texies,
himnes d' amor y gloria ab tots amichs cantant ;
mes ¡ay ! polsant la lira, al mon adeu li-dies ...
y hui 'ls qu' ab tu cantavem ta mort estem plorant !

Mes, com ! ¿ Perque no vius, perdut ja te plorem ?
Bo fores y qui es bo en mitx del cel està ...
Sigam nosaltres bons y allá te trobarèm
que sols se pert quan mor el qui á lo cel no va.

¡ Ditzós tu qu' á ningú plorar may vares fer
y hui de grans y xichs de tots eres plorat ;
ditzós tu, puix ta vida tan bona aqui va ser,
qu' allá com en la terra devies ser premiat !

Lo cel ! exa es la patria dels qu' en lo mon be viuhen !
els pobres qu' al mon venen son àngels desterrats ;

per axò vehem que ploren tan prompte com se riuhen
y trists van els ditxosos y trists els desditxats.

Plahers, fortuna, gloria! ¿que es tot si be se mira?
no res... llamp qu' un punt brilla y á fosques dixa
lo front alse per vore als grans que 'l mon admira,
m' incline á son sepulcre y... no mes que pols son!

¡Ditxós aquell qui plora, que Deu son plant replega!
¡ditxós lo qui mor pobre! menys furt la mort li fa;
¡ditxós qui dret camina, qu' al cel quan mor aplega!
¡ditxós el qui mor jove qu' al cel mes prompte vá!

Adeu, amich; per sempre viurás en ma memoria,
que si has pogut morirte, me queda 'l recort teu...
¡ah! tu qu' en lo mon trist me veus desde la gloria,
tampoch de mi t' oblidés y prega per mi á Deu.

BENET ALTET.

Valencia 1858.

ONRAMENT E TRACIO

A mon pare e hoyt recomptar, que mon avi, qui
era rey d' una gran terra, volch abaxar los barons,
a qui's tanyia honor e volch exalçar les vils besties,
a les quals no's cove onrament, enfre les quals
besties fo lo simi, al qual feu molt d' onrament.
Aquell simi, com era semblant a hom, ach desig,
que fos rey e concebe en loch d' onrament tracio
contra mon avi.

(Ramon Lull. *Libre de marauelles.*)

EN LO DIA DE REYS

I

¡ Oh Sants Reys de la Gloria !
en vostra diada bella ,
& perquè , en lloch d' alegria .
enguany m' heu dut tristesia ?...

Vosaltres , qui portantme ,
quan l' infancia 'm sonreya ,
joguines y dolçures ,
me feyeu tan alegre ;

& perquè enguany abocareu
en mon cor tanta pena ?...
& es qu' he caygut tal volta
en qualche pecat negre ?...

II

Vora 'l Temple esperava
jo avuy , com cada festa ,
qu' exis la flor del poble ,
l' amor de l' amor meua ;
per beure ab ma mirada
de foch son esguart tendre ;
per darli l' adeu , y häure
l' adeu dolcissim d' ella :
mas ay ! que quan ja exia ,
baxet y á cau d' orella ,
— « Ara diu que 'ns la casan » —
he sentit que algú 'm deya .

III

¡Jo, llavors!... Menys soptada
ne romandria y freda
l' espigolera hermosa,
qui, en la mitxdiada ardenta,
à dins frèseca fontana
de verdissam coberta,
n' enfonzés, com s' estila,
sa mà formant clotxeta;
y quan de sos sechs llávis
ran la tingués ja, hi veya,
en lloch de l' aygua pura,
una salmandra verda.

IV

¡ Oh Sants Reys de la Glòria
qui m' heu dut tanta pena,
en càstich, tal vegada,
de qualche pecat negre !

Mirèume ab ulls pietosos,
tinguèu de mí planyensa,
fèu que aquelles paraules
no sien i ay, no! veres:

ò, si ho fossen, per núvia
la mort à n' à mi dèume;
y, per tou llit de bodes,
un clot dessota terra.

PAU BERTRAN Y BROS.

Collbató, 1874.

LO DERRER SOLDAT

Ja sé que ardida avança la gran familia humana
dorant ab crits frenètics coratje á sos infants;
ja sé que los prodigis escalonant, demana
dels segles la corona com los antichs gegants.

No hi há per aturarla poder , ni espay , ni forsa ;
remou entre sos brassos la mar , la terra y 'l cel ;
lo pern del mon un dia tal volta arribe á torsa ,
enrogintlo ab la flama , destrempantlo ab lo gel .

Jo sent la remor fonda, jo vetx la polsaguera
que en sa jornada axeca la nova societat,
jo vetx que demunt ruines desplega sa senyera
critant als cansats pobles: « *progrés y llibertat!* »

Ab los palaus ne tomban abaix los privilegis ,
los pobles ja no venhen res blau a dins la saneh ,
avuy ja son proheses lo que eran sacrilegis ,
escuts de marbre pican per ferne pols y fanch .

Jo vetx com los reałmes de l' univers s' esborran ,
com si damunt arena sos noms fossen escrits ;
plorant per sa nissaga , vext reys que fugint corren
de por que los engrunen sos tronos espoltrits .

Si s' alçan partidaris d' idees que passaren
y van per camps y viles del *dret diví* parlant ,
com arnes que se vesten de purpra que menjaren
los pobles ja los miran, riguentse de son plant .

Ho sé... mes vetx encara lo monstre que's bellugó ,
aqueil que carn humana menjant, tan sols ne viu ,
lo monstre que á los pobles la sanch del pit axuga ,
y l'vetx que dels progressos, mostrant sa espasa , esriu .

¡Com n' es fosca sa ulla! Com n' es fera la Guerra!
exa es la que d' imperis clapers ne fa en lo mon;
cent brassos te que abeuran de jove sanch la terra
¡y encara entre los pobles honrats sos fills ne son!

Encara hi há corones y cants y encens y gloria
pel qui la sanch humana sab escampar mes bé!
¡encara 'ls pobles tiran del carro de victoria,
encara tenim héroes com un temps mort tingué!

De què serveix escriure la lley que 'ns assegura
los drets, la pau y l' ordre d' un poble ben regit,
si á ser befa d' eix poble se torba lo que dura
lo temps que esmola 'l ferre lo fer soldat ardit?

Progressos, lleys, millores, prodigis de la terra,
miracles dels ingenis nodrits per dolça pau,
fet dernes tot ho dexa, calcigantho la Guera;
devant s' alè que apesta ferit tot de mort cau!

Y sent la remor fonda, y vetx la polsaguera
que en sa jornada axeeca la nova societat,
mes vext que s' assassina com en vells temps ho era;
lo fill que degollava avuy mor destrossat!

Rompent l' espessa boyra que 'l temps futur amaga,
ja mir en ma esperansa los segles venidors,
y vetx que tots menysprean de mort exa nissaga;
en l' univers no s' alçan vençuts ni vencedors!

Vetx segles que condamnan lodet de les panteres,
lo dret de forsa bruta, lo dret de los guerrers,
lo dret que dexa 'ls homes confusos ab les feres
tapant després sa afronta de gloria ab los llorers.

Vinclat baix de sa infamia y 'l pes de sa armadura,

de lo derrer eczèrcit vetx ja 'l derrer soldat;
tot l' odi de cent rasses, lo dol y l' amargura
de tots los passats segles, passeja 'l malanat!

Cansat, no troba una ombra, camina que camina,
del Deu de les desgracies aquest n' es fer romeu;
la terra vá tressantne ruina per ruina;
sols té sanch per beguda, sols en fossars s' asseu.

Sols cull en sa carrera la befa de los pobles,
d' ossams y de miseries troba archs en son camí,
cercant sa negra tomba li cauen arreus nobles
y 'l mon, sense desfresses ja veu son vell butxi.

Vinclat baix de sa infamia y 'l pes de sa armadura,
de lo derrer eczèrcit mor ja 'l derrer soldat;
y l' odi de cent rasses, y 'l dol y l' amargura,
rossegà a son sepulcre, nasquent la llibertat!

GABRIEL MAURA.

Mars de 1870.

LA POR

Cada nit anava al cementiri; jo no vull esplicar
lo perquè hi anava pera no somoure tot mon albir y
no precipitar les llestes bategades de mon cor y fer
crexe la força ab que colpejan seguidament mos
polsons les parets febles y consentides de ma testa jo-
vençana.

Finís a les hores no vatx compendre tot lo ferest
del cementiri de Barcelona ab comparança dels
fossars dels pobles. En estos, tot es poesia y senti-
ment, en lo nostre tot es fredat y res més que fredat.

Allí, quatre parets de tapia enclohuén un camp; lo vent hi porta per tots endrets llevors recollides d' ací y d'allà, que sense que la mà del home les sembre, brollan y escampan sa colorayna y sa frescor sanitosa; l'euva arrapantse per les parets, s'empuja y va trescant per elles fins a deixarles cobertes ab ses fulles que ni colra'l sol d'estiu, ni'l glaç de la tardor mustiga, per amagar ab sa verdor tota mena de traball de l'home; d'en tant en tant una creu de fusta assenyala lo lloch ahont jau un cos, mes sense fer membrança de qui era en la terra, y l'home pera cerearho ha d'alçar los ulls al cel; l'aire engronxant l'herbey, les abelles ab son cansoner mormuri y aquella monòtona remor de la quietut y de la soletat que ou la nostra orella, sense atinar lo seny qui la produheix; y que jo crech qu'es lo somni de la adormida materia, forman una cantiga que va surrant en l'atmòsfera com una companya eterna pera 'ls qui en aquell lloch de pau y d'igualtat reposan.

En lo nostre cementiri, quina diferència! no pot entrarshi sense sentir una pena, una fret tota estranya que abrigalla y glaça nostre cor; cada pas que un hi dona va retentint per les altes parets de sos estrets y llarchs carrers; lo soroll de la sorra que's trepitja sempre esgarrifós, allí sembla quexes continuades d'aquells a qui's torba la soletat; los innombrables retols que escriu la vanitat dessobre 'ls ninxos, apar revivan ab son recort la corpòrea vestidura dels que foren, al fons de nostra imaginació, pera esglavarla; algun arbre y qualche flor plantats y cuydades per la mà de l'home ajuntats ab les gales

que allí hi trame l' ergull, apar vullan desfressar lo siti, semblant aquells que vestexen ab traços de nris als cadavres; y en tot axò la calitja que s' hi respira, les ones de la mar batent arranades á sos murs, la soletat y 'l misteri, aclaparan l' home que abaxa la testa y ficsa los ulls en terra quimerut, per que allí no hi veu en sa fredat un troç de cel prou ample pera l' espansió de la seva ànima torbada y adolorida.

Y dir que jo anava allí y més encara que jo hi anava atret per la força dels elements simpàtichs! també en mon interior se sentia igual sensació qu' en lo cementiri; malhaurat d' aquell que volgué entrarhi! murmuri de quexes sense forma sensible; recorts que esglayavan despertats á cada pas; flors y plantes eczòtiques, pensaments è idees que méus no foren may me desfiguraven; y fins era poch, molt reepoch lo reflexo ideal en lo fons de mon esperit de la esperançadora blavura del cel; y tot axò desfressat per mon art, mes que no fos per ergull sino per un deliri, al enfront de la llum del dia per medi de colors y de perfums y riques joyes y engalanades vestidures.

Oh, quantes voltes en ma tristura, al posarme la ma al front y trobarme'l fret de marbre y al sentirme les mans gelades y al notar que no feyan remor les petjades meves y al veure mon afany, mon deliri, ma follia per anar cada vespre al cementiri, havia sospitat si era jo algun cadavre con lemnat á trecer per entremix dels vius, més ab la missió d' haver d' anar á l' hora que les tenebres enmantellan la terra á recobrar mon seti, allá en ma tomba, la tomba d'

ella! La llum allunyava de mon cervell estes idees; jo llensava ombra y m' han dit que no 'n tenian los cadavres ¡qui sab si l' ombra es la conciencia, ja que no 'n tenen los cadavres y aquells á qui los remodeix se posan entre la fosca!

Una nit (á son recort tremola encara l' ànima), vatx escalar com sempre 'ls murs del cementiri per la part de mar y vaix entrarhi. La lluna ab sa glaçada blancor llumenava l' espay, lluijan los estels y mostravan ab la seguidesa de son tremolor sos llesos moviments; pe'l cantó de llevant, exint del fons del mar, pujava arrosegantse cansonera per l' espay una tenebre nuvolada; ni'l més feble alè de vents'ohia; tot era quietut; solzament jo la vatx torbar ab lo soroll que feren mos peus al dexarme anar á dins; després d' haverme ben embolcallat ab ma capa, emprengui mon camí de sempre sense fer gens ni mica de remor y confós entre l' ombra que llensava una paret que a mitjan carrer arrivava.

D' allí hont saltava fins allí ahont devia anar, hi havia llarch camí a fer, y sempre eran innombrables les idees que 'm despertava la ràpida contemplació del que camina y vèu per totes parts motius de fantasiar; aquella nit foren mes tètriques les que 'm vingueren; recordo que vatx pensar ab la comunitat ab que 'ls morts devian estar y atribuhintlos les mateixes facultats que als vius, creguí que s'aplegavan y allí veyan y sentian y's parlavan, y'm sobrevingué com un remordiment perque destorbava sos quefers; y, cosa estranya, al pensar axò jo caminava, caminava més depressa que mai. ¿Perque?

Si 'ls que dormen en l' eternitat se despertassen y demandassen compte als vius... — jo 'm deya, y vatx

trescar ab més llestesa, —y si vinguessen ara...— y un desitx de correr me aplegà; y anava á ferho quan soptadament vatx sentir que m' agafavan. ¿Com no 'm vatx morir?

Al sentirme agafat, un gran tremolor me sobrevingué; volgui arrenear á correr y una força gegantina 'm retenia; la terra sota mos peus se movia ab greu panteix, la nuvolada que pujava per llevant havia cobert la lluna y jo en la fosquetat hi veia més clar que ab sa argentada llum; les lápides dels ninxos esdevingueren abaix ab terratremol y anava á veure 'ls cadavres com sortian de llurs tombes, quan vatx recordar que podia aclucar los ulls; y aleshores remors selvatges, sorolls estranys arrivaren y sonaren á cau de mes orelles: gemechs, rialles, ab gran confusió de cadenes sorollant, y dingrar d' eyns y trencadissa de vidres. ¿Com no vatx alocar? D' un braçat se m' endugueren y 'm llençaren y 'm feren redolar y redolar sens treva y al finir m' apretaren les mans y començarem á rodar com en sardana ab més llestesa y furia que no devalla la tramuntana; al parar lo ball, sentí com tots me rodejavan y se m' abocaven sobre, sentia també per l' esma que la terra pujava amunt y que l' atmòsfera y l' ayre baxavan; jo anava á quedar esclafat, quan una força potent m' amparà: doni un pas en avant y un cop á terra, vatx obrir los ulls pera mirar enderrera y... la terra s' estava quieta, les lápides dels ninxos á son lloch, la lluna superba de brillantor lluhia, la nuvolada anava pujant cansonera, tot era calma y quietut al entorn meu.

Qui m' havia agafat era la Por.

JORDI CODINA Y BORDOTXICH.

LLETRA ENVIADA

À D. M. A. Y SOS COMPANYS U. M. Y P. EN SON VIATJE À MALLORCA.

Rossinyols del meu país
qu' anau à l' illa *daurada*,
vergeret del paradis
hont la pau s' ha arreconada;
la mar se us mostre amansida,
vos sia l' ayre suau,
com lo bes de despedida
de la pátria que dexau.

La nau vos gronxe ab ses ales
entre armonies y olor,
com un niuhet de cigales
dins un taronger en flor.

Los glosadors de la costa
la bona arribada entonen,
y al ohi' l cant de resposta
de llor y murtra us coronen.

Y en los soleys de marina,
vos ombreje ab fruyts y flor
la olivera mallorquina
qu' hi plantá l Conqueridor.

L' arbre ahont se recolzava
lo Venerable Ramon
quan l' obra gransomniava
de la conquesta del mon.

Y allí, devant sa ombrá santa,
mallorquins y catalans,
com dos rebolls d' una planta,
dàuvos per sempre les mans.

Quan torneu á nostra terra
portau d' olivera un brot,
que ací 'l monstre de la guerra
nos ho verdessegà tot.

Duheune un brot y al plantarlo
dintre 'l jardi catalá,
si us falta aigua per regarlo,
sanch del cor se us donarà.

Y al dexar en ses boscuries
als auncellets del edem,
trametéunos ses canturias
perque tant no 'ls anyorem.

Mes que cante exa serena,
que cante dintre la mar;
sa germana está en greu pena,
nó pot fer mes que plorar.

Sa germana Catalunya
n' está plorant dia y nit;
apar que Deu se n' allunya
com d' un cor que l' ha trahit !

JASCINTO VERDAGUER, *Pbre.*

18 de Setembre de 1874.

CANÇO DE PASQUA

Plora la Verge Maria,
plorant ne passa la nit,
angelets que van y venen,
reb lo dol un Serafí.

Plorau, reyna, plorau, mare;
plorau que Jesus morí.

Joan Apòstol se la mira,
de sos ulls ne brolla un riu:
« Veus aquí, fill meu, ta mare;
« veus aquí, mare, al teu fill. »

Ploráu, reyna, ploráu, mare;
ploráu que Jesus morí.

Les pues d' una corona
la Verge vol reblanir;
cada gota que n' hi tira,
l' amor tota del seu pit.

Ploráu, reyna, ploráu, mare;
ploráu que Jesus morí.

Les espines sanguinejan,
sanch del Anyell les tenyí;
les gotes de plor son perles,
les gotes de sanch rubins.

Ploráu, reyna, ploráu, mare;
ploráu que Jesus morí.

Les espines son tornades
branques d' or, de l'or mes fi...
¡ Deu meu ! si pogues Maria
coronar lo front del fill... !

Ploráu, reyna, ploráu, mare;
ploráu que Jesus morí.

Lo mont de les Calaveres
fereix l' auba del matí;
angelets que van y venen
sonrient als serafins.

— « Volau, àngels, al sepulcre,
« al sepulcre del meu fill.
« Alçau la pesada llosa,
« beseuli lo front per mi ;

« Posáuli aquexa corona
« que l' amor meua ha embellit:
« amor de mare n'es vida;
« les espines han florit.

« Volau, àngels, al sepulcre,
« beseuli lo front per mi ;
« ; lo Deu Pare 'us beneheseca !
« ; mon espòs us glorifich ! »

— « Es vengut Gabriel arcàngel,
« diu qu' ha vist un pelegrí...
« ; Sentiu l' infern que tremola ?
« ; Veyeu el cel que sonriu ?
 « Guardau la corona, mare :
 « be ho serà pel vostre fill.

« En ses mans, peus y costat
« cinch estels de raigs divins ;
« les cinch nafres que li feren
« fills d' Adam ab los seus crims.
 « Guardau la corona, mare ;
 « ja ho serà lo vostre fill.

« Com lo sol brilla sa cara,
« com la neu los seus vestits,
« lo derrer bes que li dareu
« en sont front veurèu lluhir.

« ¡Prenèu la corona, mare ;
« si que ho es lo vostre fill !

« L' amor fa reviure l' home
« y Deu per amor morí
« per l' amor de Deu y el vostre
« l' home Deu es tornat viu.

« ¡Prenèu, prenèu la corona ;
« vèus aquí lo vostre fill !

THOMAS FORTEZA.

Diada de la Resurrecció del Senyor, 1873.

JAUME DE AGUILAR

FRAGMENTS D' UN LLIBRE DE NOTES DEL SEGLE XVI

« En nom de Deu sia y de la gloriessa y humill
Verge Maria y que molts anys y bons puguajo seriure
a seruey de Deu y a be y saluacio de ma consien-
cia. »

« Fas memoria com a 30 de maig (1) vingueren
sis galions y fustes sobre de Badalona y per ser des-
cubertes no feren molt effecte de pendre sino a hun
home, apres sen anaren á la volta del cap del Lyo-
bregat per pendre ayqua: vehent los lo virrey prin-
cipe de Meliro y caminant ab alguns cauallers a la
volta delles no foren part.... a storbar que no pren-
guesssen ayqua y derrocar part de una torre se edi-

(1) Any 1568.

ficaua al cap del dit riu; finalment sobreuenint molta gent y cauallers foneh forsat dexar la y axi se retiren essent 300 homes. Fonch nafrat dou Juan de Cardona fill de don Luis en la cama y mort son cauall: fonch dexat per lo virrey don Luis Icart per capitá generall per guarda de dita torra ab M.^o Aguillana y don Juan Serre y altres capitans enuiats per la ciutat de Barcelona ab molta infantaria la qual fonch molt ben pronehida de la dita siutat de molt vi y pa, formatges y altres coses, cebes y fruytes: pus lendema sen tornaren essent sen ja anades sobre de la nit ja les fustes.»

«A xii de Juny 1567 passa Luis Vaneguas aposentador major ab les joyes per la filla del emperador de Vngria ab nostre princep.»

«Mes fas memoria com.... xx de Juliol 1569 lo virrey empresona los diputats de Catalunya y haguey gran aplech de brassos y conseil de C. y embaxades y en si foren trets liberament, y fonch per no hauer obeida vna letra del rey que volia fessen obediencia als inquisidors sobre fustes preses.»

A LA NINA DE MA TERRA

A la voreta del mar
que ses portes espurneja,
com nascuda entre les ones
senzilla casa s' aexeca;

floc de neu sembla à vegades
si l' sol resplendor li nega,
y à la claror de la lluna
petxina de madeperla;
los mariners que la oviran
no saben si es cel o terra,
puix la vista 'ls enamora
una llum com d' una estrella
que de sa finestra surt
y llu de l' ona en la esquena:
qu' es l' estel de la esperansa
de quants per la mar navegan ,
per qui rondinen les ones
arrossegantse en la arena .
mostrant borrallo ns d' escums
à la lluna que 'ls plateja ,
per qui sa mirada apagan
vergonyoses les sirenes
y ses lires de coral
sospiran que donan pena ,
per qui lo pescador canta
brandejantse en la barqueta ,
qu' en les platges catalanes
son hermoses les donzelles ,
mes la reyna n' es de totes
la nineta de ma terra.

La vegí mes d' una volta
com l' auba de matinera ,
de roses fentne un ramell
los camps seguia depressa.
A son pas los auells cantan

y s' esclaten les floretes,
les aures , alè dels àngels
qu' aconhorta les tristeses,
li escampan, com ratxs de sol,
de son cap les rosses trenes,
y l' aygua, qu' en lo camp brolla
sobre coxins de tendre herba,
al reflectirne sa imatje
tremola d' ufana plena.

Y á son pas, sentí esclatarne
mon cor, encara ponceilla,
puix son esguart fou l' aurora
que del pit l' amor desperta,
son dols somriu la rosada
que tot just despert l' alena.
Y per ço ets del cor volguda
tu, de ma vida la estrella,
més que de la terra 'l sol
y més que del mar ses perles;
y per ço al àngel d' amor
li demano cada vetlla,
á voltes lo cor joliu,
altres cobert de tenebres,
que de mon pit que t' anyora
vullas ser la amoroleta
y del desert de ma vida
ser ombrivola palmera;
contemplant, ja moribunt,
com mos ulls que llagrinejan
axuga ab sos cabells d' or
la nineta de ma terra.

SILVINO THOS Y CODINA.

PONCELLES

I

PRESSENTIMENT

¡Qui m' ho haguera hagut de dir,
tant de temps que t' he somniada,
á la llum del pensament
adorant la teva imatje !

Jo ignorava si á la vida
havias nascut encara ,
y t' trob ¡ay Deu ! quan la mort
cap al cel t' emporta l' ànima .

¡ Qui m' ho haguera hagut de dir
quan mon cor te somniava ,
que trovarte en l' altre mon
fos un dia ma esperança !

II

LA HERMITA

Adeu, solitaria hermita
qu' amagada en l' aspre cim ,
ton blanch campanar axecas
entre oliveres y pins.

Quan de lluny te contemplava ,
ab cor tremolós digui:
« Tendre coloma ne sembla
qui cova 'ls seus colomins... »

Colometa n' ets piadosa ,
y á la calor de ton niu ,
per volar envers la gloria
ales cobra l' esperit.

JOAN ALCOVER Y MASPONS.

L' ILIADA D' HOMER

DIRECTAMENT TRASLLADADA DE LA LLENGUA GRECA

CANT XVIII

(Fragment, des del vers 356, al 617, útim del cant.)

Y deya Zeu¹ á Era², germana y muller sua:
« A la si triomfas, augusta Era de plens y gemats
ulls, fent sortir de son repòs al furient Achilleu³.
Oh! si, sens dubte, los Acháichs de espessa cabe-
llera sont eixits de tu meteixa! »

Y li respon de prompte la venerable Era de bella
é imponent ullada:

« Implacable fill de Kronos⁴, á que van aytals pa-
raules? Es dir que un home, ab tot y essent mortal
y no possehint nostra ciencia, podrà obrar contra
un altre home; y jo, qui per ma naixença y per mon
titol d' esposa del árbitre de tots los immortals doble-
ment m' avant d' esser la mes noble de les deèses,

* Estrét com á mòstra de una traducció completa y copiosament
anotada que està enllestint per á donarla á la premsa lo nostre bon
amich que firmà aquestes ratlles.

jo, estant irritada, no podré maquinar malvestats contra 'ls de Troya! »

En tant semblants dictats se deyan l' un à l' altre, Thetis⁸, de peus d' argent, arriva al palau d' Hephest,⁹ edifici incorruptible, esplendent, admirable entre los dels immortals, obrat d' eram¹⁰ permans del mateix déu contret. Allí l' trova afanyantse activament, tot amarat de suor, vora les manxes, car fabricava vint tripodes¹¹ à l' hora, per à esser col-locats al voltant del mur de sou palau solidament fonamentat. Sota cada peu hi ha adaptades unes rulletes d' or, à fi de que per si mateixs, admirable prodigi! pugan anarsen' à l' assamblea divina y tornarsen' novament cap al palau. Ja estavan quasi bé acabats del tot, à la veritat, mas faltavahi encastar les anses, de feyna entretinguda, que anava ell enlllestint, y forjantne les agafes. Y entretant que ho traballava intel-ligentment y hábil, llavors, la deessa Thetis de peus d' argent, se li acosta. Charis la hermosa, de satinada calautica¹², que l' divi coix havia presa per muller, es la primera en adonarsen'; y prenentla per la mà diuli son pensament en aquests térmens:

« Thetis de flotant peplum¹³, augusta y cara, com ets vinguda en nostra estada, tu qui abans d' ara may venias? Vésme seguint, emperò, mes endevant, per tal que t' oferesca los presents de l' hospitalitat.¹⁴ »

Tot dihen açò, la nobilissima deessa, va guiantla cap endins. Seguidament la fa sèure demunt d' un soli¹⁵ clavatejat d' argent, polida obra arística, ab un escambell per sota à 'ls peus; y dirigintse à Hephest, il-lustre en l' art, diu:

« O Hephest, acòstat, Thetis reclama ton socors. »

Y l' il-lustríssim coix fa de contesta :

« Verament, augusta y respectable es la déesa que hem rebuda. Ella es la qui 'm salvá, llavors que 'l mal m' atormentava, després de una cayguda de tan alt com desitjava la indigna mare meva, quan volgué que de ma deformitat no 'n fos hagut esment. A les hores hauria la dolor malmès mon cor, si Eurynome y Thetis no m' haguessen rebut en lo sèn llur, Eurynome ¹⁴, filla del Oceá d' etern reflux. Prop d' elles, durant nou anys, hi fabriqui nombroses joyes, cibelles, bracelets entorxats, botons y collarrets, al fons d' una pregon balma que 'l curs immens del Oceá murmurant rodejava d' escuma, ignorat de tots, de déus y de mortals, exceptuades Thetis y Eurynome qui eran les meves salvadores. Ara Thetis, la de boniques trenes, nos visita : cal donchs satisferli lo preu de ma salut. Tu vésli presentant les ofrenes de l' hospitalitat, en tant que jo endreçaré les manxes y tots mos instruments. »

Diu l' irresistible monstre, y s' alça del piló de l' enclusa coixejant y movent l'est per sota seu lesseves cames acanyades. Posa les manxes lluny del foch; désa en un cofre d' argentles eynes ab que treballava; y ab una esponja va torcantse Je per tot à rèu, lo front, les dues mans, lo coll vigorós, y lo pit pelut; se vesteix ab una túnica, pren un sceptre ¹⁵resistent, y surtal defora ranquejant. A ses órdess' acuytan activament unes criades d' or, semblant minyones viventes y possehint la intel·ligència de l' esperit, com y també la vèu y la força; los déus immortals les adextraren y s' estan atentes sempre als costats del

sobirà¹⁶. Aquest s'en va á sèures en un sòli esplèndit
á prop de Thetis, li prèn la seva mà, y diuli son
pensament en aquest térmens:

« Thetis, de flotant peplum, augusta y cara, com
ets vinguda en nostra estada tu qui abans d'ara may
venias? Pàrla, digasme ta voluntat; lo méu eor m'
ordona de cumplirla, si es en cosa que jo puga y res
no s' hi oposa. »

« Hephest, — li respon Thetis, negats los ulls de
llàgrimes, — hi ha per ventura cap deèsa, de totes
les del Olymp, qu' baja soportat en lo seu cor tan-
tes y tan cruels punyides, com les que á mi sola m'
ha fet sofrir Zeu, fill de Kronos? De les deèses de
la mar, som l' única á qui ell haja sotmès á un mor-
tal, á Peleu, fill d' Each, y sens jo consentirhi en
cap de les maneres, he aguantat ma unió ab est ho-
me¹⁷ qui llassat per la vellesa, jau tristament en son
palau. Mas açò no era prou encara. Després que'm
concedi donar á llum y criar un fill, lo mes distin-
git dels héroes, qui havia anat creixent com un bro-
tet, cuydantlo jo com una planta de lo mes fértil de
una plana, he degut enviarlo á Ilion¹⁸ dintre d'en-
corvades naus per á combátre los Troyans. Ja no 'l
podré rerebre més de retorn á sa pàtria en la mansió de
Peleu! Y en tant que'm viu, y guayta la resplendor
del sol, s' está abatut per la tristesa; y joveyenho no
t puch en res socórrer! Lo rey Agamemnon li ha
robat altra vegada la donzella¹⁹ que's fills d' Achaia²⁰
li havian triat per recompensa, y açò li dona 'l des-
consol que li consum los esperits. Y entretant, los
Troyans han fet recular als Acháichs fins á llurs
vaixells sens deixárlosne sortir. Los ancians dels de
l' Argólide²¹ l' han anat á suplicar, prometentli infi-

nits presents riquissims; sempre 'ls ha dit ell, que 's denegava á allunyarlos de la ruina. Mas revestint de ses armes á Patrocle **, envalí al combat, dantli en-samps un cresent nombre de guerrers. Tot un dia feya que lluytavan enfront de les portes Scées, y es segur que en aquella meteixa jornada haurian destruït la vila, si Apollon no hagués sacrificat al vale-rós fill de Menetios, qui escampava la terror en los rengles devanters, y no hagués otorgat á Hector ** la victoria. Per açò vinch ara jo, y m' abràç als teus genolls **, per si voldrás dar á mon fill, qui tant curta té la vida, un escut, un elm de rica y delicada cimera **, uns hermosos camalls ben ajustats sobre 'ls tornells ** y una cuyrassa, puix ho perdé lo seu fi-del company al ser retut per los de Troya, y ell, s' está jagut en terra ab lo cor ple d' amargura.»

L' il-lustríssim cama-ranch li torna de resposta:

«Sosséga'; allunya del esperit les ánsies que açò te donga! Aixís pogués jo eximirlo de la paborosa mort, quan li serà l' hora funesta arrivada, com tenir ell armes tan belles que al instant meteix de vèureles, quede pasmát un home qualsevulla!»

Dit açò la deixa, y 's dirigeix envers les manxes; girales de cara al foch y ordóna que traballen. To-tes bufan en vint gresòls, deixant anar un alè di-ferent y abrusador, per ajudarlo, ara impetuós, ara suau segons que Hephest ho vulla, segons l' obra ho requiresca. Fica en lo foch l' eram impenetrable, y l' estany, y l' or preciós y l' argent; de seguit posa una enorme enclusa en lo piló, agafa un pesant mall ob l' una mà y ab l' altra les tenalles.

Y comença, y fá un escut extens y solit **, artistica-ment traballat de tots costats; al entorn hi adapta un

cercle esplendent, triple, centellejant, y una correja d'argent. Y per demunt del escut, que te cinquen dobles, hi prodiga los ornamentals més variats que pot sa indústria.

Allá hi forja la Terra, allá lo Cel, allá la Mar, y lo Sol infatigable, y la Lluna en lo seu plè; allá los signes tots que l' cel du per corona, les Pleïades y les Hyades¹⁸, y l' forçent Orion, y l' Óssa, dita per sobrenom lo Carro, qui giravoltant pel meteix punt, guayta á Orion y ella, l' única, està privada de banyarse en l' Oceà¹⁹.

Y demunt hi representa dues hermoses ciutats d' homens de vèu articulada²⁰:

En l' una s' hi celebren bòdes y grans festes; les nuyies sont conduydes fora llur cambra nupcial, per la ciutat, ab antorxes abrandades; s' alçan per tot á rreu los cants del Hymeneu; rodan los jòvens dansants, y en mig d' ells ressonan les flautes y les lyres, y les dones totes, dels vestibuls²¹ estant, s' ho contemplan admirades. En l' agora²² hi ha la gent qui va empenyentse; una baralla s' hi es alçada: dos homens se disputan per la remença d' un qui s' fou assassinat; l' un assegura haverho pagat tot²³ y ho declara als ciutadans; l' altre nega que haja may acceptat res. Abdós desitjan posarhi si devant d' un jutge, y la gent hi pren part defençant y aplaudint ab gran eridoria al un ó al altre. Los heralds calman al poble, y los ancians asseguts demunt polides pedres dintre del clos sagrat²⁴, tenint á la mà los sceptres dels heralds²⁵ de vèu retrunyidora, s' aixecan amparants' hi, y pronuncian per torn llur veredicto. En mig hi ha dos talents d' or²⁶, destinats per aquell qui provará sa causa ab més dretura.

Entorn de l'altra ciutat hi han asseguts dos exercits de tropes, ab armes que llampurnan. Dos projectes tenen que bè 'ls plauhen; ó 'l de destruirla, ó 'l de partir en dues meytats tot lo que 's guarda dins de la eobejada ciutat. Los assetjats, empero, may cedeixen; y s' arman en secret per á una emboscada. Les mullers aymades y 'ls tendres infantons y aquells á qui la vellesa enerva defençan la muralla d'és de dalt y los demés van cap á fora, A devant d' ells caminan Ares²⁷ y Pallas Athenea²⁸, d'or abdós y coverts ab vesta d'or, hermosos e imponents ab armes, com á divinitats y visibles de totes parts; los homens sont mes petits. En arrivant ella hont los sembla bé per á disposar lo parany, vora d' un riu hont hi ha un abeurador per á totes les ramades, s' hi asséuhens, coverts d' eram brillant. Y desseguida més enllá posan dos guaytes espiant per á quan veurán les ovelles y los bons de banyes caragolades. Aviathi sont, y dos pastors distrets ab lo flaviol los van derrera sens parar compte en l' emboscada. Adonársen' ells y córrerhi inmolant al acte les vacades y los bells ramats de blanques ovelles, tot es hu; fins los pastors no se n' escapan. Mas encara 'ls altres, qui tenian sentada en l' asamblea, no ouhen l' inmens brugit de allá d' hont sont los bous, s' alçan corrents y cavalcant ágils cos-sérs, al instant hi arrivan. Vora del riu s' aturran, y comènças' lo combat tirantse mutuament d' una part y altra xaluines guarnides ab erim. En la barreja hi corren la Discordia y lo Tumult; y la Parca funesta tenintne á un de viu acabat de ferir, y un altre ne ferit, n' arrossèga per 'ls pèus un de ja mort á travers de la batalla, y embolca ses espalles ab un mantell tot tacat de sang dels homens. Y 'stópan com á mor-

tals vivents y lluytan, y se n' emportan los cadavres que 'ls uns han fet als altres.

Y també hi marca una artiga ²², tóva, grassa, extensa, regirada per tres voltes, y en ella nombrosos llauradors anant y venint fent retornar llur parèlla. Y en tant que 'ls uns, fet ja lo tomb, en arriuant al cim de la llaurada trovan tot seguit un home qui 'ls ve à servir un got de vi dolç com la mel, los altres se n' entornan cap als solehs, desitjosos d' arribar al cap de la llevadora artiga. Y per derrera s' ennegreix, aparentant tot y essent d'or, com si fos una llaurada; açò sobretot, era una veritable maravella.

Y demunt hi representa un camp tancat, en plena y abundosa cullita, y 'ls jornalers seganhi ab les agudes dalles en les mans, fent caure en terra les atapides espigues que altres segadors van estrenyent dintre dels vencills. Tres garbejadors s' hi estan a prop, y per derrera uns noyets traginant garbes, y duhentes à braç, los ne van dant séns repòs; lo rey entre ells, silenciosament, ab lo seu sceptre, s' está sobre 'ls rostolls gojos de cor. Y 'ls heralds, apartats sota una alzina, amaneixen lo festí aguant un gran bou qu' han immolat, y les dones sobrespargéixen hi molta de farina blanca per dinar los jornalers.

Y á mes hi fa una hermosa vinya, d'or, carregada en gran manera de fructifères tòries ab rahims negres y tenintse d' un cap al altre ab estalons d' argent. Entorn hi posa un vall-obert fosch, y tot al vol una vardissa d' estany; un viaranys no mes s' hi troba per hont los tráginers hi passan al temps de veremar la vinya. Donzelles y minyons, de tendra pensa, duben la dolça fruya dintre trenades corbelles y entre ells un nin tocant suauament la lyra armoniosa

canta ab delicada vèu una hermosa complanta de Linos que, ells, saltant y picant de peus cadenciosament, segueixen ab canturies y algatzara.

Y hi figura una ramada de vedelles ab banyes adreçades, totes fetes d'or y d'estany, llançantse ab un mugit de la cort à la pastura, vora d'un riu retrunyent, prop de un canyar ramoretjant. Quatre vaquers, fets d'or, van avançant ab les vedelles, y nou cans les van seguit lleugers de peus. Dos terribles lleons, al cap de la vacada prenen un taure remugant; arrossegat, bramola fortament, y 'ls cans y los vaylets li van derrera; mas los lleons estripan lo gran bráu, engolintsen' les entranyes y la negra sang, y es en và que 'ls pastors, atiantlos los ágils cans, los perseguescan, car aquests no gosan abordarlos, ans bé mantenints' hi frech à frech, los llandran y 'ls evitan.

Y l'inclit contret de abdues cames, hi sobreposa un prat extens en una vall deliciosa; y ovelles blanques, ab estables, y barraques ben cobertes y corrals.

Y, l'il-lustre coix de abdues cames, hi figura al demunt, molt primorós, un chor, per l'estil d'aquell que, en altre temps, en la vasta Knosa, Dédalos instituhi per Ariadna ⁴⁹ de les boniques trenes. Allí donzells ab molt preuhades vergens, dançan encaixades les mans dels uns ab les dels altres. Elles vestint fines teles de llinet, ells coberts de ben teixides túniques relluhentes dolçament com l'oli; elles duhent gentils corones, ells en bandes d'argent los coltellis d'or. Tan aviat rapidament y ab segura petja voltan, com quan un gerrer, assegut, prova si corre be la roda convenient à son ofici, tan aviat galopan à ren-

gleres los uns derrera 'ls altres ¹¹. Una gran munió enrotlla gojosa al graciós chor; per entremig canta un poeta diví pulsant la lyra, y en començant lo cant, dos volatins ¹² tombarellejan per dins de la rodona.

Y hi sobreposa la inmensa força del riu Oceà, just al cercol extrém del escut solidament el-laborat.

Y après que te finit lo magnific y resistant escut, li forja una cuyrassa brillaniissima més que 'l guspireig del foch; y li fabrica un elm fort, hermós, exprés per als seus pólses minuciosament executat, ab una cresta d'or al cim; y li fa uns camalls de estany flexible ¹³.

Y tan bon punt lo célebre contret de abdues cames, té totes les armes enllestides, les pren y les presenta á la mare d' Achilleu; y ella al instant á guisa d' esparver, precipitas' del Olymp nevós enduhentzen' del palau d' Hephest les resplendentes armes.

FI DEL CANT XVIII.

NOTES.

1.—*Zeus*. Los noms grechs acabats en *εύς* passan al llatí termenant en *eus*, v. gr.: Θησεύς = *Theseus*; los llatins en *eus* passan al català en *eu*, p. e.: meus = meu de lo que resulta: Ανδρέύς = *Andréu*, etc. Seguint aquesta regla es com he fet *Zeus* de *Ζεύς*, y com feré *Achilleu* de Ἀχιλλεύς, *Peleu* de Πηλεύς. L' equivalent de *Zeús* entre 'ls Romans, es Júpiter derivat de *Diospiter*, compost de Δίος, geniteu de *Zeús* y de *piter*, antithesis de πατήρ = *pare* que se subfixava als noms de certs déus com *Mercuriuspiter*, *Marspiter*, etc. (Aul. Gel, v. xij.) Cambies la ζ en la suau δ y se tindrà Δεύς = *Deus* = *Déu*.

2.—*Era*. Gr. Ἡρά respon a Juno dels Romans.

3.—*Achil-leu*. Gr. Ἀχιλλεύς; Ll. *Achilles*; y també *Achilleus*. Fóu fill del mortal Peleu y de la

deèsa Thetis, (Ovid. *Metam.* XI. 264), y tingué de Doidamia un fill nomenat Pyrrhos.

4.—*Kronos*. Gr. Κρόνος era *Saturnus* del Romans; pare aquell, de *Zeus* y de *Hera* y de *Jupiter* y de *Juno*, aquest, en cada teogonia respectiva.

5.—*Fijo*, qui per ma naixença, etc. Virgili imita aquest passatge quan pinta á Junon exaltant ab pomposos térmens la seu elevada categoria (Virg. *Aeneid.* I, 46).

6.—*Thetis*. Gr. Θέτις; Ll. *Thetis*. Deèsa de la mar, filla de Doris y de Nereu. Fóu muller de Peleu, rey de Thessalia en Macedonia y mare d' Achilleu.

7.—*Hephest*. "Ἥφαιστος, *Vulcanus* en Roma.

8.—*Obrat d'erám*. Ovidi (*Metamorph.* IV, 485.) posa portes d' ivori al palau de Vulcan.

9.—*Trípodes*. Val tant com «tres-peus.» Lo τρίποδες, Ll. *tripus*, era un moble sostengut per tres cames ó peus á imitació del trípode sagrat de la Pythia de Delphos; fet d' erám, de marbre ó de metalls preciosos, sia per á servir de pur ornament, sia per destinarlo á diferents usos, com sacrificis, etc. Ademés era un dels objectes que se solian oferir als déus, y molt sovint consagrari en llurs temples, ó que's donavan com senyal d' honra y com á recompença del valor (Virg. *Aeneid.* V, 440; Hor. *Carm.* IV, 8, 3).

10.—*Satinada calicutica*. Aixís traduesch jo, lo απαροκρίθευμος, compost de απάρη, — lluent, brillant, etc. y de κρίθευμος que Ausoni (*Perioch. Od.* V.) tradueix per lo Ll. Calantica y Calvatica. Aixís se nomenava una especie de cofia, atacada ab un lligam entorn del cap, ab panys ó plechs cayents per los costats demunt los muscles (Eustath. *ad Il* XIV, 184), de tal manera que 's podia, si 's volgués, tapars'hi tota la cara (Hom. *Odyss.* I, 334; *Il.* XIV, 184). Lo derrer sinònim Ll. indica ben bé l' us de aquella peça. Efectivament en Egypce servia per cubrir les testes *calves* dels sacerdots d' Isis (*grege calvo* Juv. *Sat.* VI, 533), y en Roma era duyta per les velles qu' havian perdut ja llurs ca-

hells. *Calautica* (Rich. s. v.) es una metathesis de *calvatica*, feta per lo vulgar de Roma.

Notes', de passada, la paritat que hi ha entre Hephest en la teogonia grega casat ab Charis (Xápis gracia, encis, goig, plaher) á qui Homer diu bella, y Vulcan casat ab Venus, la mes bella de les deesses, en la teogonia llatina.

44.—*Peplum*. Gr. πέπλος y πέπλος; Ll. *peplum* y *peplus*, es mencionat per los AA. Gr. y los AA. Ll. com una llarga vesta cayguda fins als peus y rosegant per terra (Hom. Il. VI, 443: Τρωάδας ἐλκεσι-πέπλος; Claud. *Nupt. Honor.* 422: *peplum fluens*; Manil. V, 387), y apuntada ab un botó per demunt del muscle dret deixantlo descobert junt ab lo braç, y cubrint tot lo costat esquerre. (Rich. s. v.)

42.—*Los presents de l' hospitalitat*. Los Grechs y los Romans tenian la costom de donar ó d' enviar presents que nomenavan *zévia* y *xenia* respectivament, als hostes que rebian, com à proba d' hospitalitat y d' amor (Plin. *Ep.* VI, 31, 44). Gayre be sempre eran de viandes delicades y requisits com se infereix del tretzen llibre de Marcial, titolat *Xenia*, y en lo qual totes ó la major part de les peces tractan de comestibles.

43.—*Sòli*. Ll. *solum*, equival al *spóros* d' Homer. Suetoni li diu «*thronus*», d' hont lo català *tronc* que cambiant de genere com succeheix ab altres mots, à causa del sò confos de la e, ha dat lo femení *trona*.

44.—*Eurynome*. Gr. Εὐρυνόμη; Ll. «Eurynome.» Fou muller d' Orcám, rey dels achemenians, setè descendant de Belus, mare de Leuclothoë, qu' Apollon converti en arbre, y filla de Thetis y del Oceà (Ovid. *Metam.* IV, 208-213.)

45.— Gr. σκηπτρόν; Ll. «*sceptrum*.» Era primitivament un bastó llarch com una asta de llança (Justin. XLIII, 3,) fet d' un plançó tallat á la rel (Virg. *Aeneid.* XII, 206), ab qui un hom s' ampara caminant, mentres que sa llargaria imponent dava un ayre d' importancia á aquell qui'l duya.

46.—Aqueixes estatuetes sont enterament ideals.

Homer tan real en tot, fa passar aquí l' imaginació del poeta devant de la del artista. Igual passa ab les estatues del Palau d' Alcinous (Hom. *Odyss.* VII.).

47.— Vejas lo bellissim Epithalami de Thetis y Peleu, (Catullus, LXIV) grech fins á la quinta-esen-
cia; y per lo restant d' est matrimoni Ovidi (*Metam.* XI, § vi, *passim.*)

48.— *Ilion*. Nom de la Ciutat de Troya, capital de la Trosde situada prop del estret de Constanti-
noplà; Dardanos la fondà, Tros li donà nom, y son
fill Ilos li cambià ab lo de Ilion.

49.— Al repartirse lo botí de la ciutat de Lyr-
nesse en Troade, destruïda per Achilleu, á est li es-
caygué en sort Hippodamia filla de Brisén sobreno-
menada Brisèida y muller de Minos rey d' aquella
ciutat; empero li fou robada per Agamemnon rey de
Mycenes, princeps suprém dels Grechs en lo setje de
Troya quant aquest hagué de retornar Astynome ó
Chrysèida á son pare Chrisés. (Hom. *Il.* I, 322, y se-
guents; Ovid. *Trist* II, 374; *Id Heroid* III.) Achi-
lleu indignat de tal avoltratge se retirà á sa ténda,
refusant pendre part en los combats. Es notable
aquest parlament de Thetis per esser la synthesis
dels disset y mig cants anteriors.

20.— *Achaïa*. es sinònim de Grecia.

21.— *Argolide*. Regió del Peloponnès hont hi
havian les ciutats d' Argos, Mycènes, etc.

22.— *Patrocle*. Πάτροκλος. Fill de Menetios y de
Stenele ó Philumela. Fou extremadament amich d'
Achillem. Per una frase que Ovidi «mollem qui fecit
Achillem,» (*Trist.* II, 411), din parlant d' una tra-
gedia escrita sobre la mort de Patrocle, apar que 'ls
vincles d' eixa amistat eran mes que suspectes. En
efecte l' epitet *mollem* no 's pot referir de cap ma-
nera á la estada del héroe en la cort de Lycomedes
rey de Seyros, enamorants' hi de sa filla Deidamia
(Vid. *LUCIANUS, Amors.* § 54).

23.— *Hector*. Ἡξτρος. Capithost dels Troyans,
mort á mans d' Achilleu. Fou fill de Priam, rey de
Troya, y de Hecuba sa muller.

24.— *Vinch ara jo y m' abrac als teus genolls.*
Igual llenguatge posa Virgili en boca de Venus dir:ginise á Vulcan. (*Aeneid.* VIII, 382.)

25.— *Un elm de rica y delicada cimera.* Crech que ni la sàbia Mad. Dacier, ni 'ls distingits C. Leprévest y P. Gignet han expressat lo véritable sentit de *τρυφάλειαν*, en Homer. Ο φάλης era l' ornatament brillant, format per alguna figura en relleu, posada sobre diverses parts de un elm. Aquest prenia lo nom de ἀμφίφαλος quan les figures eran dues avançant en atrevit relleu devant del casch com en lo de l' estatua colossal de Minerva (Rich s. v. *Gallea*, 8). Ara bé: lo prefix *τρυ* (que supòs derivat de ἡ τρυψή = luxe, elegancia, delicia, (y no de *τρεῖς* tres com vol Alexandre) convertit en *truy*, apocopat φí per syneresis ab φα inmediat, dona sempre al mot seguent un sentit de delicadesa, luxuositat, elegancia, etc.; d' aqui que *τρυφάλειαν* signifique *rica y delicada cimera*, y que jo desfentla synedoche traduesca *un elm de rica y delicada cimera*.

26.— *Camalls.* M' he atrevit á traduir per est mot purament catalá lo Gr. κνήμης que francesos y castellans verteixen per «cnemide». — Será sens dubte una distracció, sensible per cert, lo qu' ha fet que M. Leprévest traduhis per «bien ajustées aux oreilles» lo Gr. ἀπαρυῖας ἐπισφύπιος que jo dich: *bén ajustats sobre 'ls tornells*; puix massa bé sab ell que σφύπιος es lo diminutiu de σφύρα, que significa en catalá «lo claviar del peu.»

27.— Virgili (*Aeneid.* VIII, 445 et seq.) nos representa als Cyclopes ocupats en fer l' escut d'Eneas, baix les órdes de Vulcan; Homer en cambi fa senzillament travalliar tot sol á Hephest!

28.— *Les Pleïades y les Hyades.* Passatge bella-ment copiat per Ovidi (*Metam.* XIII, 291); Les Pleïades, dites en llati *Vergiliæ* (Aul. Gell. III, x.) y en catalá les set cabretes ó cabrilles foren set filles d' Atlant y de la *nympha* Pleione duytes al cel, formant una constellació. Llur nom vé del de sa mare ó de πλεῖσι navegar, per ser propicies als nave-

gants.—Les Hyades : set filles d' Atlant y de Etra mortes de dolor per mort de llur germana Hyant espedaçat per un lleó, y convertides en estrelles fixes.

29.—*Privada de banyarse en l'Oceá.* Efectivament l'Ossa no desapareix mai de sobre l'horizont. La mateixa idea se troba reproduïda en diferents poetes: (Ovid. *Fast.* II, 492; Id. *Metam.* II, 530, Id. *Trist.* I, eleg. II, 29; Id. *I. c.* IV eleg. III, 4; Virgili *Georg.* I, 346; Fr. Ll. de Leon. *od. A Felipe Ruiz.*) Junon converti en osses à Arcas y à Calisto sa mare sedubida per Jupiter y est ne feu les constellacions de la Gran y de la Petita ossa, dites la primera Helyce ó lo Carro, y la segona Cynosura (Ovid. *Fast.* I, 470; Id. *Metam.* II, 505; Id. *Trist.* I, eleg. III 48.)

30.—*Hi representa dues hermoses ciutats etc.* Se suposa si eixes dues ciutats eran Athènes y Eléusis.

31.—*Vestibuls.* Lo Gr. πρόθυρον, Ll. *vestibulum* no era lo que ara nomenam tal, sino un espai comprés entre la prolongació de les parets ó cruixies laterals cap al carrer per endavant del frontis y aquest, formant una placeta paralelogràmica descoberta, librement accessible per devant y closa per los costats. Sol s'acostumava a posar en edificis notables (Vitrubi VI, 5,) de viles y ciutats molt principals. Aixis se comprén com Homer per dar mes magnificència à la ciutat que pinta faça estar les curioses dones, totes, admirant-ho dels vestibuls estan.

32.—*Agorá* Gr. ἀγορά respon al *Forum* llatí y correspon al nostre *Mercadal*. Plaça pública destinada à mercat, en la que s'hi ventilaven tots y qualsevol assumptes, aixis politichs, com philosòphichs, economicichs etc. en la que s'hi reunia l'assamblea pública y hont lo poble ascoltava los parlaments que se li dirigian y robia la justicia.

33.—*L'un assegura haver-ho pagat tot.* En los primitius temps la pena del homicidi no era pas l'exili, sino una multa pecuniaria; l'exili vingué després. Aquesta multa pecuniaria fou establerta en Athenes per l'assassinat de Alirrhōtius, fill de Posseidon (Neptun) y era satisfeta als parents del mort.

per a impedirlos la persecussió. (Planche, *Not. ad Il.*)

34.—*Dintre del clos sagrat.* Lo lloch en que s' administrava justicia tenia una forma circular com se veu també per Sophocles: κυκλόεντα δρόμον ἀγοπάς. Homer diu ιερὸν ἐνὶ κύκλῳ, epitehisant lo cercle de sagrat à causa de la justicia que s' hi administrava.

35.—*A la mà los sceptres dels heralds.* Mentre qu' ascoltavan à les parts, los jutges no aguantavan lo sceptre (vide nota 45), sino que l' prenian de la mà dels heralds al anàrsen' à deliberar, aparentment per à posars- mes atents quan anaven à donar llur parer.

36.—*Hi ha dos talents d' or.* Abans de pledejar s' havia de consignar una certa suma, destinada a aquell qui gnanyés la causa. Aquesta suma es sabut (Planche *ad Iliad*) que era no mes que de mil drachmes (926'80 pecetes d' abuy.) Sent així que un talent d' or (55608 pecetes) era menys una suma pecuniaria que una quantitat d' or determinada per lo pès (26178 grams), jo crech que Homer al indicar la enorme fiana de dos talents d' or, ho fa per demostrar la riquesa de aquella ciutat, així com n' ha indicat ja (vejas nota 31) la magnificència dels edificis. Los editors alemanys pensan que aquesta quantitat era lo salari dels jutges; aquesta opinió, emperò, es contraria al dret heròich, puix la justicia era franca y la feyan sempre los Senyors (Homer. *Il. I.*, 238; *Id. l. c. XVI*, 542.)

37.—*Ares.* Gr. Ἄρης, correspon al Ll. *Mars*, deu de la guerra.

38.—*Pallas.* Gr. Παλλὰς, es per los Romans *Minerva*, deessa de la sabiduria, de les feynes semenines, y de la guerra. Ciceron contra la opinió de tots los mythòlechs vol que sia la meteixa que Bellona, y Ovidi (*Fast. III*, 5), també li diu « belligera. »

39.—*Artiga.* Neïos y rēa derivats de rēos, significan « nova terra, » « terra jove » per çò ho traduesch per *artiga* que correspon à tals acepcions. *Artiga.* (contra lo exposat per lo cl. Ll. Cutxet (*Cat. vindic. 474*) que diu derivarse del Ll. *ardere*) es un compost de γῆ=terra, y del prefix ἀρτι qui sig-

nificant ell per si sol «al instant meteix» agrega sempre la idea de «novament» al mot ab qui s'ajunta en composició; y es un fet que *artiga*, en català, es *terra treta, ó rompuda, de nou*.

40.—*Un chor..... que Dédalos instituhi per Ariadna.* Diuhen que abans de Theseu les minyones y 'ls minyons no ballavan mai reunits, sino formant chors separats; empero després que Theseu hagué salvat del Labyrinth y del Minotaure los nins y ninas que 'ls atenienses enviavanhi per tribut. Dedalos inventá y posá en us aqueixa dansa barrejada de que aquí s'fa menció.—Ariadna fóu filla de Minos, rey de Cnosa ó Creta, y de Pasiphaë sa muller; Theseu la enamorá y la abandoná bentost en l' isla de Naxos (Ovid. *Metam* VIII, 11 169-176).

41.—Obsérves' bé la choreographia d' aquesta dansa y compares' ab les *Billes* que 's ballan á plaça abhuy en dia, en la part alta de la província de Girona, com Camprodón etc.; y tot: rodones fetes donantse les mans, alternant ab galop de parelles per rengleres; rotlle de gays espectadors, etc. tot, sens faltarhi ni un triç, s' hi trobará ab una tal exactitud que un hom no pot de menys que confessar que assisteix al espectacle que 'ns descriu Homer, perpetuat per la tradició que la senzillesa de costums dels nostres avis nos conserva, y que 'l mal-entèch de la Civilisació anorrea, ab la sana pràctica de matar al Poble per enterrarlo com en suntuós pantheon dins la Ciutat.

42.—*Volatins.* *νυξιττηίρ.* Aquests generalment eran en Grecia dones, que vestint no mes que una calça curta fins á mitja cuixa, seyan tombarelles ó capitombes per sobre d' una línia de ganivets clavats de manech en terra y de punta al aire.

43.—Aixis meteix descriu Virgili (*Aeneid* VIII, 617) les armes immortals que Venus du al piadós Eneas, eixides de les fornals de Vulcan.

LA RONDALLA

- Còntans un qüento, Vicenta.
- Còntans aquell del gegant.
- No, no; 'l de les tres taronjes...
- No; 'l del castell encantat...
- Cridávan ab gran gatzara
quitxalleta de pochs anys,
enrotllant una velleta
qu' à la sombra d' un portal
traballava ab la filosa
flonjes motes de lli blanch.
- Välgans Deu , quina quitxalla !
si ja tots los he contats!
- Vaja , rumia una estona
y algun altre 'n trovarás.
- Vès si 'n sabs algun de guerres...
- No contes res de soldats;
val més d' aquells de tresors...
- A mi m' agradan de Sants...
- Val més de reys y princeses...
- Val més no contarne cap ;
¿ com voleu que us acontente
si à tots no us agrada igual?
- Si 'ns ne contas un de nou ,
à tots contents nos tindrás.
- Ara 'm sen pensá' ab un qüento
que diu qu' axò no ha estat may.
- ¿ Que ? — D' estar tothom content.
- Còntal , còntal ! van eridar
los infants ab alegria.

— Vejam si sabreu callar !
los digué la bona vella
axi 'l qüento comensant :

— Contan, donchs, qu' una vegada
(jo no sé si axò ha passat ;
ho contó del mateix modo
qu' à n' à mi m' ho van contar)
hi va havè' una gran princesa
que diu que 's va ficá' al cap
de voler doná' à son poble
complerta felicitat.

Diu que renyí ab sos ministres
y fins ab parents y aliats ,
perque apartarla volian
d' aquell modo de pensar .
Tant sos vassalls demanavan
qu' arribava à esgarrifar ;
mes ella , ferma en la seva ,
tot los ho dava de grat .

Fins volgueren ses riqueses ,
y ella totes les va dar ;
y quan creya qu' ab tant darlos ,
la ditxa 'ls havia dat ,
li digueren qu' en son trono
ells s' havian d' assentar .

— Y allavors , serèu ditxosos ?
la princesa preguntá .

— Sols axò es lo que 'ns mancava
per nostra felicitat . —
Y ella que per da' 'ls la ditxa ,
li costava tants d' afanys ,
joyosa dexá son trono

per veure aquell goig tan gran.

— Y va lograrho, Vicenta ?

— La ventura 'ls va donar ?

— En pochs dies , á son poble
va veure tan desditxat,
que de son engany ferida ,
ne fou morta de pesar.

— Y quina gent més estranya !

— Encara no s' ha acabat.

Morta que fou la princesa ,
dret al cel se 'n va pujar
á disfrutarne del siti
que Deu guarda á la bondat.

— Ja ho veus , li digué 'l Senyor,
s' han estrellat los teus plans !

— Oh , Deu meu ! respongué ella .
si al meu poder fos estat,
lo remey de moltes coses
de cert hauria lograt.

— Donchs , dígas quines son elles
y vès si ho pots alcansar,
que jo t' ho cediré en paga
de ton zel de caritat. —

Pensà un moment la princesa
y esclamà ab joyós afany :

— Salut , riquesa , hermosura ,
donèu á tots per igual
y veurèu com venturosos
la eczistencia passarán . —

Sonrigué 'l Senyor apenes
la princesa va escoltar
y la gracia va otorgarli

qu' ella havia demanat.

Devallà al mon la princesa
sempre ab lo mateix afany,
aqueelles gracies precioses
á mans plenes escampant.

— Llavors si qu' ho lograria!

— Ab tantes coses, es clar! —

— A les plantes del Senyor,
un mes no havia passat,
retornava la princesa
plorant un nou desengany.

Y en mitx de les tristes llàgrimes
que arranca sa ceguetat,
digué : — Senyor, una gracia
vinch encara á demanar.

Vos haveu dat á mon poble
tot lo qu' ell ha demanat;
diguèume : qu' es lo que 'l priva
de haver la felicitat ?

— Y 'l bon Deu que li va dir?

— Diu qu' agafantli la mà,
li va dir : — Ay, filla ! 'ls hòmens
serán sempre desditzats
fins que d' entre ells no desterren
lo diné' y la vanitat.

DOLORS MONCERDÀ DE MACIÀ.

LOS DOS PAGESOS

« En Barcelona vn pages instant vna causa y de-
manant justicia a vn doctor li dix dit doctor:— Mirau

com parlau que nosaltres jutges Deus son. Les hores incontinent lo dit pages lyensant se per terra y besant li los peus y abrassant los hi molt fort comensa a eridar grans crits dient : — Senyor ver Deu, misericordia. Y com mes li deyen que callas mes fort cridaua tant que los qui passauan per lo carrer y tot lo veynat se aplegua alli y ell may callaua: finalment li hague de prometre dit jutge li faria prompta justicia com lay feu. »

« Mes altre pages demanant al tesorer li fes merce de traureli hun fill que tenia a la preso y sòplicant lon molt ayincadament y dientli sus ara *senyoria*, sus ara *altesa*, sus ara *majestat* y molts altres majors atributs, finalment dit tesorer que stava jugant ja no podent sofrir llo li dix: — Bon home, no y ha remey en lo que vos demanau, per so anau en bona hora. Y les hores dit pages veent se axi desenganat dix : — Pus axi es que nom vol fer esta merce, perdonme si so estat importu ; jo li he dit mes del que li conuenia. — Del que rigueren tots molt y fo dit al Virrey per donayre y lo pages obtingue per lo virrey lo que volia. »

(JAUME DE AGUILAR.)

SUSPIRS

I

Un jardi tench en mon cor
hont corra una fontinyola ;
redola que te redola,
và á caure dels ulls en plor.

Mes ¿què dona aquesta vena
que Deu obrí per mon bé?
¿Y què he cullit? jo no ho sé:
sols veig que 'l camp torna arena.

Ilusions hi vaig sembrar,
y m' han donat flors d' un dia;
hi vaig sembrar alegria,
y son lo fruyt el pesar.

Amors, donaren matzines;
fullaca les vanitats;
los dies bells no son nats;
dels plers nasqueren espines.

Y al mitx del erm tota sola
en la soletat feresta,
sols rega un camp ple d' aresta
la petita fontinyola.

¿Què hi falta en l' hort escarit
perque hi fruyt' la vida mia?
Que ton sol hi fassa dia,
que hi vege tos ulls de nit.

II

¡Ay floreta de la penya!
floreta del meu amor!
¿Perque en penya alta nasqueres,
y jo del vall en el fons?

L' esperança 'l vents' emporta
que va xiulant entre 'ls dos;
¿Perque arrelares tan alta
si 't plagué baxar al mon?

Jo no puch pujar la costa
ab lo seix de mos dolors,

y van mes llàgrimes tristes
cara avall á dins la pols.

¡ Ay floreta de la penya !
floreta del meu amor !
ja que 'l cor jo no puch d'urte,
te lo portan mes cançons.

III

Ja he acabat el viure meu
perque es vostre lo meu viure ;
si plorau, mon plor es greu,
y si reis jo tench de riure.

Mort y vida se combaten
dins mon coret malastruch ;
só mort y desitj que 'm maten,
só viu y viure no puch.

Vida y mort ne rebi l' hora
que mon sol d' amor va exir ;
me sent mort y mon cor plora,
me sent viu per més morir.

Ay, donzelleta garrida,
« ¿ quantes vides teniu vos ?
vos teniu la meva vida,
y la vida de tots dos. »

IV

M' estimes ó no m' estimes,
veig en tot la mort per mi :
mon cor se mor per amarte,
mon cor t' ama per morir.

Si m' estimas & com puech d'urte
d' amor en el paradis?
y si no, & qui pot donarme
l' esperança de que visch?

M' estimes o no m' estimes,
cap á la tomba camin,
si m' ho dius, ay, tot plorantne.
plorantne si no m' ho dius.

V

Mil llevoretetes sembrava
vers lo jardí del teu cor;
llevoretetes que cullia
vora del rech de mos plors.

Nasqueren les llevoretetes
á la calentor del sol,
y plantes y arbres se feren
d' ombra fresca y dolç renou.

A la frescor de l' arbreda,
hi bastí l' ànima ab goig,
ab torres de fantasia
lo castell de mos recorts.

Cada merlet porta escrita
una lletra del teu nom,
la senyera es l' esperança,
de suspirs s' hi es fet lo pont;
y allá 'l trobador hi canta
sos amorosos descorts;
mes sols tu los pots entendre,
y tu jamay hi respons.

GEBONI ROSELLÓ.

LA PARTENÇA

TRADUCCIÓ DE MAD. EMILIA GIRARDIN

¿ Esta inquietut qu' en mi jamay acaba
me portará altre patiment al fi?...
¿ Perque al vòrel ahir que s' en anava,
desconhortá plori?..

La nit me plegá encara pensativa
ahont d' ell me despedí; y viu plorant
els llamps damunt de la llunyana riba
qu' anava ell costejant.

Corrent los núbols en carrera llesta
dels llamps anaven al lluor vermell;
per son camí bramava la tempesta,
y tremoli per ell.

Per jo deixar son ànima enganyada,
al despedirlo, contingui mon plant,
¿ Perque me trovejo malavirada?..
¿ tinch dret jo pera tant?..

¿ Qu' es este sentiment que torna cendra
la ventura qu' ell crema ab son ardor,
qu' es més ardent que l' amistat més tendra,
pero que no es amor?..

L' atractiu de dos cors qu' à son passatje
en el desterro s' han reconegut,

y que parlant en estranger llenguatje,
el dejo els ha venut.

Així dos naus perdudes y llaujeres,
trovantse, reconeixen ab conhort
en lo mateix color de ses senyeres,
un pais y una sòrt.

¡ Noble lligassa ! - aixina me plau dir ho-
somniem dos cors en lo mateix acás ;
el camp del pensament es un retiro,
y la gloria es un llas.

Nos pesars al amich contem un dia,
al amant declarem un secret breu ;
lo que al poeta volgut se li confia
no més ho escolta Deu.

JASCINTO LABAILA.

ÍNTIMA

Quan del cementir les lloses
ressonan sota mos peus,
sent una pila de coses
que 'm diuhen que só entre 'ls meus.

M' hi trob á plèr y m' hi abrasa
l' amor que tu hi fas florir...
Surt d' alli, me 'n torn á casa,
y 'm sembla entrá' al cementir.

M.

L'ENEIDA DE VIRGILI

DIRECTAMENT TRASLLADADA DE LA LLENGUA LLATINA

CANT VIII

(Fragment, des del vers 607 al 731)

En açò, Venus devallava resplendent en celest núvol, portadora d'un present esplèndit, quan descubrí á son fill en un recó de vall, separat dels seus que reposaven en les fresques vores del riu. Llavors, fentse visible á sos ulls, l'escometé ab semblants mots: té, aquí tens, forjat en la hábil fornal de mon espòs, lo do promès; ab ell, mon fill, ataca sense por als soberchs Laurentins y cos á cos embest al terrible Turnus. Digué y atrayent á sos brassos al fill amat, Cyterea deposá les armes radiants al peu d'una alzina frontera.

Eneas no cab en si de goig al vèures tant honrat per la Deusa y tot ell es ulls per á anar admirant de pessa en pessa. Agafa y gira y torna á girar lo terrible capell emplomallat que gita flames, la espasa delmadora, la lloriga d'enterch metall, sanguenta, grandíssima, brillant al lluny com la cerúlea núu que 'ls raigs del sol abrusan, la poch pesant gambera d'or y electre, la llansa, l'escut maravellosament exornat.

Lo Deu del foch per à qui 'l futur no guardava secrets, hi havia representat per orde les gestes triomfals del batallador llinatge d' Ascanius, les glories esplendents de la Romana estirpe. En una gruta consagrada á Mart jeya una lloba; dos bessons nets saltironavan impàvits per la verda molsa á son voltant xuclantli 'ls pits de mare y ella s' hi girava, estirava 'l coll y llepava amorosa ara alun ara al altre¹. No lluny se veya Roma y les Sabines robades contra lley en les sumptuoses festes Circenses. Una altra guerra 'n provenia entre 'ls Romans y 'ls Curetes² acapdillats pel vell Tatius; suspes lo combat, aparian los dos reys armats al peu de la ara de Júpiter y, empunyant la sacra copa, sacrificavan una porca en senyal d' aliansa. Al costat, quatre braus cavalls, à la veu de Tullus, esquarteravan á Metius ³digne càstich á ta perfidia, capitá Alban! les entranyes del baussador lliscavan per la selva ruixant de sang les mates escampades.⁴ Pòrsena acullia propici al desterrat Tarquinus y apretava á la ciutat ab estret siti; los nets d' Eneas se tiravan braus al ferro clamant llibertat, y aquell aparia ab semblant irat y d' amenaça ensemps, al veure com Cocles tirava audaç lo pont á terra⁵ y com Clelia, trencades ses cadenes, passava 'l riu nadant envers ses liars⁶. A la part de dalt del escut se veia la roca Tarpeya y Manlius⁷ defendent lo temple y l' alt Capitoli; la sumptuositat de la novella fàbrica contrasta ab lo trespol encaixissat de la cabanya de Ròmulus⁸. Un cisne d' argent esvolatega per los daurats porxes, cantent que 'ls Galos son á les portes, mentres los Galos, de blonda cabellera y vestit d' or ab sobrevesta viada, avan-

san cautelosos per entre la espessor dels arbres protegits per la ombra de la nit: voltan lo blanch coll ab un collar d' or, brillan en cada destra un parell de darts Alpins y un broquer llargarut los hi resguarda l' eos. Aquí dansavan los Salis, los Luperchs tots nusos, los Flàmines ab la borla de llana rematant lo capell; s' hi veyan los escuts devallats del cel⁸: les castes matrones assegudes en llurs encoixinats siitals passejaven per la ciutat los sagrats emblemes. En altra part, les altes portalades de Plutó davan accés a les mansions Tartárees, deixant veure als condemnats penant y á tu. Catilina, ab lo semblant convuls per les fúries, penjat en un suspès penyascal, mentres Caton en lloch retret dictava lleys als virtuosos. La mar desenrotllava ses inflades ones d' or que una escuma blanquinosa salpicava y un resplendent estol de delfins de plata avansava en circol assortant les aygues ab la qua. Les ferrades flotes s' afileran en Acci en so de batalla; per tot lo llarch de Leucate belluguejan, esquitxant d' or les ones, les hosts armades promptes á la embestida. Dret dalt de sa popa, Augustus guia al Romans; ab ell patricis y plebeys, Penats y Deus: sos ulls centellejan d' ardor, l' estel payral brilla en lo zenit⁹. Guia la altra ala, ab lo favor dels Deus y dels vents, Agripa; son cap ostenta una esplendent corona rostrada, simbol soberch de ses navals victories. Antonius, vencedor dels pobles de la Aurora y del mar Roig, aplica á son voltant l' Egipte y tot l' Orient y fins los fills de la remota Báctrie, bárbes tots armats de diversa lley d' armes; ab ell ; oh maldat! va sa consort egipciaca. A la hora embesten tots; bota pel mar la escuma

als cops dels remes y de les tridents prores; una nau aborda á la altra: apar veure á les Ciclades en confusió revoltà ó uns monts arremetent contra altres monts; tal es l' embat dels combatents en les torrejades popes. Estripa l' espay la flamejant estopa y 'i dart volador; les planes de Neptunus s' enrogeixen ab la matansa. La reyna en mitj dels seus, sona 'i sistre ^{lo} patri eridantlos al combat; no s' ha adonat encara de les vibores bessones que esquena amunt se li enfilan. Lo lladrador Anubis ab un esbart de mònsters, Deus de tots llinatjes, avansa en contra de Neptunus, de Vènus y de la mateixa Minerva: Martí, cisellat en ferro, apar en mitj dels combatents, atiantlos; allá en l' espay se cerneixen sobre ells les malèfiques fúries, y la Discordia esgarrà ab goig sa vestidura, seguida de Belona que branda un sanguinolent suet. Apolo, al veureho de desde 'l cim d' Acci, apunta l' arch y glassats de terror, fugen á la perduda Egipciachs, Indis, Alarbs, Sabens. La reyna, en açò, mana rompre amarres y en brassos del vent s' escapa á vela estesa: lo celest artifice la havia representada pàlida de la mort futura, enduta entre 'l carnatge per les ones y pel Jápich, mentres lo Nilo, consternat, desplegava sa inmensa vestidura blava oferint als vençuts lo protector alberch de ses sinuositats recòndites. Cesar, tres cops triomfador, atravessa 'ls murs Romans y ofereix als Deus patris un inmortal sacrifici, aixecant per la ciutat tressentes ares sumptuosissimes. Bullen places y vies ab la festa y 'ls jochs y les albricies; omplen los temples les matrones, no 's veuhen sino altars, les víctimes degollades tapan la terra. Augustus, assegut en lo

vestíbul de marbre del temple d' Apolo, reb les presentalles dels pobles de la terra y les consagra al Deu clavantles en les sobergues portes. Passan en llarga processó les nacions sotsmeses, tant distintes en llenguatges com en armes y vestidures. Allí Vulcanus hi havia esculpit als Nòmades y als descenyits Africans y als Lélegues y al Cares y als sageters Gelons: les ones del Eufrates lliscavan mes amorosides; s' hi veyan los Morins, habitadors dels últims confins del mon, lo Rhin ab sos dos corns, los Daeis indomables, l' Araxes que no aguanta l' jou de cap pont.

Tals eren les figures que l' art patern enmotllà en l' escut: lo fill, sense saberne desxifrar lo sentit, admira obra tan primorosa y martxa duent à coll la fama y l' esdevenir de sos nets.

NOTES

¹ Ròmulus y Remus, fundadors de Roma.

² Nom que's doná al Sabins, de llur ciutat, *Cures*. D' aquí derivà segons alguns lo famós nom de *Quirites*.

³ Aliat dels Romans en la guerra contra 'ls Fidenates, feu traició à aquells y per càstich exemplar Tullus Hostilius manà esquarterarlo.

⁴ Horatius, de renom *Cocles* per ser borni, defensà tot sol un pont per hont retiravan los Romans atossats per les tropes de Pòrsena; quan va ser aquell à terra, ferit y coix atravessà nadant lo Tiber fins a arribar à la vora oposada hont l' esperaven los seus à qui acabava de salvar ab son heroisme.

⁵ Fou dada en rebaues, junt ab altres nou don-

zelles, à Pòrsena, pero pogué escaparse d' entre l' enemich y torná a Roma.

⁶ Marcus Manlius; defensà tot sol lo Capitoli contra ls Galos que capitanejava Brénn. Los Romans, sospitant que volia proclamarre rey, lo tiraren dalt-abaux de la roca Tarpeya.

⁷ Fou conservada durant llarch temps esta cabaña en lo Capitoli per a recordar als Romans la humilitat de llur origen.

⁸ Segons la tradició, Numa havia rebut del cel un escut per a perpetua salvaguardia de Roma; y á fi de que no pogués ser robat, los Romans n' havian fet fer d' altres completament iguals ab los quals quedés confós; los sacerdots Salis los duyen de vegades en processó.

⁹ Ab l' assassinat de Cesar coincidi la aparició d' un cometa que Augustus prengué per divisa.

¹⁰ Instrument ab quatre cordes metàliques y ab campanetes, peculiar del Egipte.

JOAN SARDÀ.

VEU DE LA NATURALESA

Quant magnífich paisatje li presenta
naturaleta al home en la montanya,
al rompre 'l dia quan les aus entonan
càntichs alegres!

Al rompre 'l dia quan les flors esclaten
y al cel envien son perfum d' aroma!
Al rompre 'l dia quan les fonts llurs tendres
himnes mormolen!

Quan son negre mantell avergonyida
depressa, al naixer l' auba, arreplegantne,

vers les fordes cavernes honts' amaga
fuig la nit fosca !

Quan com Venus deixant son llit d' escuma,
l' auba vestida de color de rosa
ab la brillant claror qu' ix de sa cara
tot ho allumena !

La fontana, l' aucell, la flor, lo núbol,
tot quant flayres enclou, llums o armonies,
ab son llenguatge mut, tot a l' aubada
sembla que cante.

Fins de la mar, qu' encara ne reposa,
lo peixet d' argentviu ab plaher sembla
que de l' aygua a la flor lo cap aguayte
fentli saludos.

Mes no n' es a l' aubada a qui rendeixen
tribut coses ni sers al amaneixer,
puix fins ella tribut ve a dar al astre
pare del dia.

Lo sol a festejar sols ve l' aubada
quan per l' orient triomfant cada jorn entra,
y aixis qu' al sol alegrament saluda
torna a amagarse.

¶ Pera rebrerlo a ell naturalesa
tots los dies, tal volta, s' engalana,
y les flors, los aucells, les fonts y 'ls núbols
canten sa gloria ?

Enjamay ! No pot ser ! L' himne qu' aixeca
pel demati lo mon, quan naix lo dia,
y que pareix qu' al sol se dirigesca,
es pera un altre !

Es pera aquell de qui lo sol es l' ombrá
que los fills de la terra passar veuhen,

y si en sos raigs se fixen, los ulls cegos
clouhen de sopte.

Es pera *aquell* que, com un llamp, derrera
va cobert de lo sol, los fets de l' home
tots los dies à veure, per jutjarne
d' ells en ser l' hora.

Es pera *aquell* que va de nostres obres
en lo seu llibre vert, faltes ò mèrits
tots los jorns escribint, pera donarnos
glories ò penes.

De son seny, per lo sol al amaneixer,
l' enuig ò lo content al home amostra,
y enutjat alguns dies, quan s' amaga,
trona y llampetja.

Altres més satisfet de les criatures,
puix en llurs fets ne veu millors tendencies,
permeh qu' ab goig lo sol, somrient puríssim,
ixa a l' aubada.

Y llavores la font, l' auzell, lo núbol
y lo peix y la flor, natura tota,
ab armoniós concert aixeca un himne,
l' himne de gracies.

Y un magnific h paisatje li presenta
naturalesa al home en la montanya,
al rompre 'l dia quan les aus entonen
càntichs alegres !

Al rompre 'l dia, quan les flors esclaten
y al cel envien son perfum d' aroma !
Al rompre 'l dia, quan les fonts llurs tendres
himnes mormolen !

Y te esta hora solemne tal misteri
pera l' home, en tal punt, siga com siga,

qu' en Deu, ab tot servor agenollantse,
creu y l' adora.

CONSTANTI LLOMBART.

LO DE SEMPRE

Sol ab ella dins sa cambra,
niu pur de nostres amors,
recolzats á la finestra,
mon bras passat alentorn
de sa cintura, gosava
sentint lo contacte dols
de sos cabells que 'l vent duya
süaus á besar mon front.

Ma mirada, en sos ulls ficsa,
preguntar volia al fons
de son cor, si m' estimava
tant com la estimava jo;
y esclau y ferit del dupte,
li digui, tement ma sort:
— ¿M' oblidarás, vida meva ?
— Es prou ferma ta passió,
que resistesca la ausència
si de tu 'm separ un jorn ? —

A tal pregunta sorpresa,
sos llabis posá en mon front,
y enamorada y plorosa,
me digué en son desconhort:
— Veus en lo pla la palmera
que 's dibuxa en l' horizont
y qu' al cel s' axeaca esbelta

oferintli son fruyt d' or?
Donchs ans perduda la sava,
s' assecará son vell tronch,
que dins mon cor se mustigue
l' arbre sant de nostra amor.
¿ Veus al cim d' aquella serra
lo fexuch atalayot
hont son niu fan entre pedres,
rivals del vent, los falsiots?
Esfondrats vindrán á terra
de sos murs los amples rochs
avans qu' en mon cor ne cayga
l' altar de nostres amors.
¿ Veus la mar blava que 's gronxs
murmurant una cansó
com si agrahis la besada
dels ratxs encesos del sol?
Avans en etern silenci
quedará y etern repòs,
que acabe en mon cor la vida
que 'm dona la teva amor!

.

Encara 's ven la palmera
qu' altiva axeca son front;
encara en la escura torra
ferm s' aguanta cada roch;
encara, poblat de veles,
ostenta l' mar sa blavor;
encara ella... á un altre jura
lo qu' á mi 'm jurava un jorn.

HERIBERT MARIEZCURRENA.

HISTORICH

« Mes dix lo duec de Cardona al duec de Alburquerque... de la coltella del rey don Fernando que si aci los orats pegauen y ferien al ray que alla en Castella ho feyen los sauis.—Mes dientli dit duec que no entenia lo *mossen* que diuen en Catalunya el li respongué que hun bon *mossen* de Catalunya valia mes que moltes *senyories* de Castella. »

(JAUME DE AGUILAR.)

LO DERRER COMTE DE MONTSOLIU

I

Prop l' altiu y blanch Montseny,
un mont dret y soliu s' alça,
sobtat com l' ullan d' un llop
al cim un castell té encara.
Comtes foren sos senyors ;
l' últim hi portá desgracia,
feréstech, violent, impúdich,
tot lo bo y just menyspreava.
Caçador n' era de mena ;
tremolant esporucades,
les dones de Montsoliu
de ses caceres parlavan.
Un divendres, bon matí,
tot just de Deu clarejava,

comte, esquivadors, troters,
avall van del mont per l' ala ;
volavan vers « Les Agudes »
com aquell que 'l diable empayta,
salvant timbes y penyals,
boschs y rieres y rambles
ab tal furia que huracá
semblava més que colcada.

Los llenyaters del Montseny,
aferrats dalt de les branques,
vejeren la comitiva
passar com visió fantàstica,
murmurant esgarrifats :
— ¡ Ay, comte Montseny, Deu fassa
qu' aquesta infernal cacera
no 't robe la pau de l' ànima ! —

Aquesta gota de més
del vas ple fa vessar l' ayga
¡ Córra, córra, Montsoliu,
que cap al càstich t' atanças !
Mala vida has fet a al mon !
mala fi Deu te prepara !

II

— ¡ Sus, cavallers del Montseny !
¡ Sus, vilans de les cabanyes ! —
tot lo Montseny guerra crida,
tothom demana venjança ;
ressonan corns, les dresserres

borbollan gent tota armada,
qui du escones, qui ballestes,
destrals los uns, altres dalles.
S' empenyen montanya amunt,
pels camins trovan maynades
y cavallers que hi lluhexen
com brillants entre esmeragdes.
Surt à rebrels lo bon comte
de Montseny y axis los parla :
— Lo comte de Montsoliu ,
mentint l' amistat més franca .
m' ha robat la meua esposa...
¡ sanch seva treu sols tal taca !
¡ Cavallers, per la meva honra,
per l' honra de tots vosaltres,
jurèu guerra d' estermini
á Montsoliu y á sa raça !
Bons pagesos de remença ,
bons vilans, ¡ per la creu santa ,
jurèu també guerra á mort
al mal yehí que 'ns disfama !
— Juram, juram ! cridan tots
ab la ven d' una tronada ,
y l' comte y sos cavallers,
peons, pagesos y maynades
semblan llamps montanya avall
alenant sanch, foch, venjança.

III

¡ Adeu, adeu, Montsoliu !
Del vas vessá tota l' aygas

qu' al peu de ton mont arriba
sitiante arremolinada.

Amagats per les garrigues
los Montsenyisos aguardan
com à morts; tan sols del dia
trencan la ofeganta calma
los brunzits del vent pels pins,
los croxits de la fullaca,
y 'l rebrech d' un penó negre
que hi ha en la torra més alta.

Ja nit fosca, com panteres
van sortint de la enramada
sombres negres enrotllant
de Montsoliu les muralles.

Al crit de l Montseny y amunt!
dintre l mur à mils ne saltan,
y embestexen, se barrejan,
tothom fereix, ningú 's guarda,
y en confús tropell redolan
vins y morts y gent nafrada.
Creix ab la fosca l soroll,
creix l horror, creix la matança...

Sent tot grà, tan gran cullita

à la Mort matixa espanta !

Ja deu colps han reculat,
ja una altra vegada avançan
y franquejan à la fi
à n' als cavallers la entrada
que, com lleva de grans rochs,
tot quant trovan, tot ho xafan.

Rojenca llum il-lumina
de colp la torra més alta:
dalt, te un cavaller tot negre
pel coll estreta á una dama;
y agitantse dins la fosca
aquella figura blanca,
eau en terra, inherte 'l cos...
cercant pau, al cel futx l' ànima.
Furiós estertor udola
Montseny y estrenyent la massa,
á la llum de rojes teyes
se llença vers la atalaya.
La porta de colps' ha obert,
lo dintell, fatidich, passa
com espectre, Montsoliu,
negre, mut, altiu qu' esglaya.
Los dos comtes s' abrahonan...
¡ tremenda lluya, no llarga!
Montseny d' un colp desmanega
á Montsoliu la cuyrassa,
y abrassantlo, estreny, estreny,
fins que 'l dampnat cor li esclafa :
l' arrossega pels cabelis,
arriba baxant les rampes
hont morta jau la Comtesa,
li fa besar sa breu planta,
y agafantlo per un peu
com si fos un manyoch d' armes,
en l' ayre 'l fa voltejar
y 'l llença al avench que 'l draga.

D' allavors, dalt Montsoliu

ni hi nian les sargantanes ;
lo llamp esberlā la torre,
l' eura esclata ses muralles...
la mà de Deu fereix l'ombra
que dintre 'l castell divaga.

Diuhen qu' es la del mal comte
per sempre més condempnada.
Mala vida fou la seva,
mala fi Deu li ha donada !

EUGENI ESTÄSSEN.

Matx de 1868.

Ahir nit, quan á l' hora de la festa
ple de remors s' alsava lo palau,
quan tot un mar de llum se desbordava
d' aquelles riques cambres per l' espay,
al dolcissim compas de la armoniosa
provocadora música d' un vals,
entre flors, entre glasses y entre sedes,
d' un home en brassos jo 't vegi passar,
y llavors en mes venes mitx sigle
bullir sentí la sanch de mos vint anys.

¡ Oh nina de mos ulls ! Encara ets jove,
encara ton cabell negre y rissat
en bucles y espirals per tes espatilles
y per ton seno baxa ondulejant,
encara ta mirada encisadora
guarda la llum elèctrica del llamp,
encara amagan, com poncella closa.

son bes d' amor tos llabis provocants,
y encara te ton front son tel de verge,
que ningú sab qu' ets meva fa dotz' anys.

¡ Be ne tens d' aymadors, com papallones
que van entorn la llum volatejant !
¡ Be ne tens de galans de nit y dia
que rondan tos balcons á tos instants
per nodrirse d' amor ab tes mirades,
per viure de plaher á ton costat !
Per tu sospirarán. De ta bellesa,
de ton desitx menor serán esclaus;
com anyellets sotsmesos, á tes plantes
passar tota una vida 't jurarán,
y ab veu d' amor ó de desitx, sos llabis
tendres y dolsos te dirán: jo t' am !
pero com jo ho he fet, no sabrán ferho ;
pero com jo t' ho dich, no t' ho dirán.

VICTOR BALAGUER.

EN LA MONTANYA

Jo estim' la soletat.

La calma de la naturalesa es la vida de l' ànima,
que brega en la lluya de les passions; es la pau del
cor, que salmodia los cants de la tendresa.

Lo sol llumena un sorral sens límits; mas la apos-
tasia no dexa en ell ni rastre de sa petja.

Cobreix la lluna ab son mantell penyals y ruines;
mas en elles son niu les virtuts posan.

Canta l' ancell y lo torrent ressona omplint sa

inmensitat; mas lo blasme y els remorsos fratricides no faran mes potentes llurs remoroses veus.

Tristor respira , mas sa melancònia consola al esperit ; tristor respira, mas no vé 'l plaher ab ses folles riallades á torbar la meditació de l' ànima.

Herm sens oassis, li diuhen ; mas en ell te mes encanturies la esperança, mas en ell la veu del Alt mes plena de consol ressona.

Y en ella la boca del bon Deu mon pare besa ma afadigada testa y posa en mos dits ja descarnats, l' anell de l' aliança y de la pau tan cobejades.

Una hermita oblidada es lo santuari de mes planívoles espansions, lo descans de mes fadigues, la delicia de mes penes.

L' aroma de la oració es l' encens que ses parets perfuma; llàgrimes de dolor ruxan ses ares; y la llantia dels altars la dolsa llum que lo consol escampa .

Quan retenteix lo trò per l' alterosa serrallada, consirós l' home lo seu front acota.

Quan lo llamp per l' espay ab signes de foch evidencia lo poder de Deu, l' home tot d' una los genolls doblega.

Quan lo vent y la pluja les teulades somohuen y humitejan, l' home acompanya les oracions del ministre del altar á la veu de la campana.

Y aquí convidat jo per la misteriosa veu de la natura que va fent sa ineludible via, pel temps perdut he sospirat y 'ls vertiginosos deliris de les malmenades rasses, han escaldat mos ulls ab llàgrimes de pena.

Embossantse en sos mantells sangnosos he vist als Cesars contemplar ensuperbits la dignitat dels pobles als peus de sos cavalls.

Y 'l fum dels sacrificis, y la claror de les fogueres, y la sorda remor de les selvatges hecatombes no se ha afogada encara.

Germans he vistos en Cains tornarse, y pares estojar lo punyal en lo cor dels fills, que en altre temps del amor del prohisme 'ls hi parlavan.

Al vici he vist dormirse en lo tálam de la virtut; en lúbriques danses desfullar les vergens ses corones de roses blanques.

Y axecarse temples á la impuresa; altars al crim; y venerada la prostitució ver un poble que en lo concert de les nacions civilisades omplia lo seti de tots mes enlayrat.

He vist porxes de temples emboicallats en flames; apedregats als profetes; y 'l blasme torbar l' oració consoladora.

He vist corones d' or rodar pel fanch; y la iniquitat escupint sa baba impura en la blancor del armini.

Y 'ls cisnes del claustre y les colomes de les celades llansades del niu que en cendra tornat lo vent se enduya.

Y ab lo somriu al llabi, cisnes y colomes á Deu pregavan perque esbarjis les tenebres que en lo cap de llurs butxins s' apilotavan.

He vist ;ay trist! un poble quals capdills tenian princeps per esclaus y quals manaments els reys agenollats rebian, ser joguina de la xurma y de pobles y regnes la vergonya.

Y he vist joh Deu! la profècia de Isaies als juheus en mon poble realisada, que de dominador dominat s' ha vist per gent forana que en pau y á la vista de sos fills, lo trossejavan y fortment lo malmetien.

Tot era trist com la incertitud; negre com l' infortuni; y dolorós ay! com la esperança que s' ha perdut de veure.

Desde l' altura se mida als homes ab mes certitut; y, lluny de la farsa que 'ls embolcalla, sos actes, tal com son, fan mes de bon veure.

No torban ma soletat temptadores illusions: ni estranyes remors la dolsura de la pau me roban.

Esglayadores veus allá baix s' escoltan; la caritat es vanament cercada; boyres de condensades llàgrimes lo cel cobrexen, tot es dolor!... y jo en la oració m' abimo picantme al pit y sospirant.

Mas la pau tornará; m' ho diu la fè.

FERRAN SELLARÈS, *Pbre.*

ANIVERSARIS

Tu esperit | si res no ten deffen
romp lo costum | que dels morts es comu,
torna 'n lo mon | e mostra que 's a tu:
lo teu sguart | nom donara spaven.

AUSIAS MARCH. — *Obres de Mort*

Si 'ls nostres prechs desxondissen
los morts que la llosa tanca
y ab s' ampla mortalla blanca
á parlá' ab los vius sortissen;

Quantes y quantes vegades
ja m' haguera exit ma mare
à axugá' l' plor en ma cara
ab lo foch de ses besades!

Si 'm donás exa sorpresa
de cert no m' esglayaria,
¿qui poguent dir ¡Mare mia!
tremolará de feresa?

L' he cridada à la gran hora
de la nit ab l' esperança
de que ma viva anyorança
me la fes veure à la vora.

Y perque ningù 'ns fes nosa
he entrat en son cementiri,
y jo mateix, ab deliri,
jo mateix he alçat sa llosa.

Si 'm sentí y no 's pogué moure
¡que 'n degué 'star d' afllida
ella que llegia en vida
mos desigs à mitx descloure!...

No!... no 'm puch resoldre à creure
que tals prechs als morts no arriban,
será que allá d' allá 'ls privan
baxar per vení 'ns à veure,

Tement de ques descubresca
lo que l' altra vida amaga,

menyscabant axis la paga
que 'l cor per sa fe meresca.

Si aço's ver i mare volguda!
consent de bon grat des d' ara
que per tornarte á dir i Mare!
vengas y te 'n tornes muda;

Que si 'l cor planyent te crida
no 's per foll desitx de sèbrer,
n' es per donarte y per rèbrer
l' últim comiat de la vida.

Madrid 22 Nov. 1852.

Ta veu clara, benvolguda,
soptat m' há al cor de la nit,
m' he alçat, y de correguda
he fuyt derrera 'l teu crit.

Mampares y portaleres
en va empatxaven mon pas,
d' un salt he arribat hont eres
á donarte un fort abraç.

May t' havia vist tan bella
ni mes jove y resplendent;
may besada com aquella
n' arrencà l' anyorament!

Nostres cors tant bategaven
que no 'ns podiam parlar

y 'ns miravem y miravem
abraçats sens alejar.

«Nou anys d' anyorança, mare !
tu no sabs lo que he sofert !! »
Ella m' ha besat la cara.....
y aquell besar m' ha despert.

MARIAN AGUILÓ Y FUSTER.

Madrid 22 Nov. 1858.

LA CASSERA REYAL

Llāmpants senyors cavalcan-en desbocats corcres,
corrent los monters xiulan-y atian los llebrers;
al cap de la cassera-lo Rey trota ab delit
y esparonant sa bestia-cavalea, y lo seu erit
los crits de tots amayna :
¡ Hu-há ! ; Ha de la dayna !

Y l' innocentia dayna-d' un bot salta 'l torrent
devant de tantes armes-devant de tanta gent;
y tímida esbusfega-lliscant entre l' estol
de darts y de sagetes-que brunzen á son vol.

Tal toca, si tal l' erra;
¡ la dayna cau en terra !

Los corns sonan *victoria*,-demunt d'un brau cavall
lliga 'l monter la dayna-baixant tots serra avall ;
un doll de sanch vermella-son pas ne va marcant,
y en mitx de la eridoria-lo Rey guayta triumfant
la dayna si s' belluga,
y la suor s' aixuga.

Entre renills de besties-y cantichs y gatzara
quan al castell arrivan-entorn del Rey tot para.
Ab paua la campana-lo sant rosari sona....

— Entrèm donchs á rosari,-la cassa ha sigut bona;
darèm gràcies á Deu
per la mercè que 'ns feu.

APELES MESTRES.

Febrer 1874.

TESTAMENT

DIE 3 JULII ANNO 1697 MATHARONE

Jo Llop Simon Pbre. y Mestre de Capella de Mataro, fill llegitim y natural de Joan Pau Simon, caneler de cera, y de Antiga conjuges, estant en mon enteniment, sanes potencies y ferma resolucio, per los perills me poden ocurrir en Barcelona o per lo cami, de lladres, gitans, soldats y altra semblant canalla, bales, bombes, carcasses, magranes, pedrades, bastonades, fam, set y altres enfermetats, estant empero ab integra y perfecta salut corporal y espiritual, ordeno est meu ultim testament com ultima voluntat mia, en y ab lo qual primerament y antes de totes coses encoman la mia anima al altissim Deu que aquella ha creat de no res.— Ordено la sepultura al meu cos sahedora en lo fossar o Iglesia de Sta. Maria de Mataro en la tomba se acostumian enterrar los residents en la qual sepultura vull assistescan tots los minyons dexebles meus y cantien la missa he compost pera aixo ab tres baxons, nou flaviols, tres tamborinos de corda, sis trompetes, trenta cor-

namuses, vuyt dotzenes de corns, vint y cinch cremelles , sis sonatrujes , dinou pifres , set cobles de ministrils, dos cents cegos ab diferents instruments. En lo segon cor tota la armonia de un viscalabat, qu' es quan se casa un viudo, ab tots los instruments com son esquelles , esaltadors , tamborets, bacines y altres. En lo tercer los musichs dels alamany's ab tambocs , timbales , cascabels , ab tota la vila que criden tant com pugan; advertint que vull que cridian a compas. — Al cor de la capella vull tots los escombreraiyres de Barcelona , totes les dones que venen triples, terra de escudelles, sal, vidre trencat, bescuysts, peres cuytes, los que cridan aygua de ordi , orxata y cada hu de ells que cantia lo vilancich que sab y ordinariament acostuma cantar.

Item. Elegesch en Marmessors y de esta ma ultima voluntat executors a en Parorias, lo honrat Joseph Oms, Pau Salom y en Po Font dels Infants orfans als quals y a cada un en particular sens consentiment del altre dono ple poder de executar tot a la embullada, y si algu de ells no vol acceptar que lay fassen acceptar per forsa.

Item. Deix y llego al Convent de S. Joseph 8 lliures perque lo P. Prior y demes relligiosos me cantian un Ave Maris Stella a cant de orga lo dia de mon obit.

Item. Dexo al Escola de la Rectoria on real de vuyt pera que me celebria tres dejunis y me resia tres dotzenes de resaris accompanyats ab lo seu violi a dos cors.

Item. Dexo y llego als fadrins de esta vila 30 lliures pera que en la quaresma me cantian les cara-

melles y en lo estin follies y pabanes y altres cobles al humano.

Item. Dexo y llego la escopeta ab sa burxa , pany y tots los arreus com son flasco , corretja , taps, pedres y descarregador, a Mariano Codina mon nehot.

Item. Los brocals, garrafes, orinals de vidre, tasses , ulleres , llanternes y tot lo que sia de vidre a Joseph Tarafa.

Item. Tot lo que sia de suro com son capses de garrafo, les xinel·les de la Majordona, pannes de suro, taps de ampollas y garrafons junt tot, ab los instruments de terra com son olles, plats , bacins , covell, cantirs, escodelles y la gerra de ayqua asserenada a Joseph Ferrer cantor.

Item. Un manat de lloquets , la cendra del foch, la tassa escaixelada, gots, botelles, pastera, sedassos, pollera, llosses, pipes, metxa, foguer, esca y altres embalecos a Pau Bernat testols.

Item. Tots los blens dels llums, banchs, taules, la palla de les marfagues, astos, grehelles, paelles, torredores y demes instruments a Joseph Pla.

Item. Tot lo que tench a casa no es meu.

Item. Tota la roba de mon vestir la deixo a Xaco Vins y que no puga usar de ella sino en les Carnestoltes y si no vol acceptar llegat ho deixat al coix Bruguera.

Item. Vull que lo mossol que he criat y mantingut en ma casa desde sa puericia despres de seguida sa si lo enterrian al meu costat y que se li fassia una mortalla de una bufa de tocino.

De tots los altres empero bens mens haguts

o per haver, veus, drets y accions mies instituesch per hereva mia universal a la pobilla Olim lleona filla legitima y natural de lleona de m.^r Ros, germana de la gossa de casa Desplanti de Llavaneres y vull y ordeno que seguida ma si no la tingan mes a la estaca per los bons serveys tinch rebuts de ella, y si la dita pobilla no viura o hereva mia ser no voldra o no podra, empero morira sens fills o filles un o molts o ab tals ningú sera de edat de fer testament de gos, en tal cas vull que tots mos hens sien distribuits per quets voladors y altres instruments de soch fabents per la festivitat de Sta. Cecilia proxim vinent a la coneguda de mos marmessors.

Item. Es ma voluntat que quan portaran a enterrar lo meu cos quem fassien una corona, com als albats, de fulles de eura, flors de badochs de carabassa, julivert, alls tendres, fulles de pampol, bledes, fulles de atzabara y altres saynetes pera que tots ells me fassen conversa perque com ne he estat tant amich en vida, vull tambe me fassan companya a la hora de la mort.

Item. Que al cap de tres mesos que sera mort reconegran mon cos y vejan sim corrompo perque esstich ab pretensió de ser S. Martir de mal de cames.

Item. Vull y man que mos deutes y injuries no sien pagades, sino aviluat lo qui haye rebut sino es ab plet, questio.

(D' una copia de les que quan s'escrigué corrian de ma en ma.)

LA REYNA DE LES ILLES

ROMANS

IMITACIÓ POPULAR PERA CANTAR AB LA TONADA DE
«À LA TORRA XICA Y À LA TORRA GRAN.»

Y à hora de l' aigua,
y à hora de mar,
ja n' hi ha una nina
com un diamant.

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.

Té la trena rossa,
les mans de crestall,
faldilla de seda,
devantalet blau.

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.

Cada llentieuela
del sol n' es mirall :
com sos ulls no lluen
los estels pas tant.

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.

Y à hora de l' aigua
se 'n está brodant
un ramet de violes
y una rosa gran.

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.

Mariner que passa,
Den lo quart de mal,
mariner que passa
se l' está mirant.

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.

Cada miradeta
crema com un llamp :
tot son eos guspira
com sos ulls bratlants.

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.
No per ço totduna
feu mals averanys,
pareu bé l' orella,
aneu escoltant :

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.
Lo baxell que 'l porta
¡ quina bella nau !
les veles inflades,
gallarets als pals.

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.
La nina distreta
ja 'n pert lo didal :
mariner la ovira
mentres passa arran.

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.
Sona la bandola,
se 'n posa á cantar:
ab sa cantarella
la va endormiscant.

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.
Les ones rondinan
que no paran may:
lo sol no s' atura
rodant y rodant.

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.
La nit ja s' atansa
la nina somniant,

mariner s' hi acosta
ab los seus companys.

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.

Dins la nau la porta
navegant pel mar,
sempre ab vent en popa
se van allunyant.

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.

¡ Qu' hermosa parella
la perla y coral !
les ones s' estufan
per veurels passant.

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.

Quant ella 's desperta
ja arrenca á plorar:
— ¡ Pobres dels meus pares
quant ells no 'm venirán ! —

Bonica es la rosa-mes bonich lo ram.

— ¡ Pobres dels meus pares
quant ells ho sabrán ! —
— Sabrán qu' ets la reyna
de les illes grans.

Tu serás la rosa-elles lo teu ram.

THERENCI THÓS Y CODINA.

3 de Juny de 1863.

GLOSADA MALLORQUINA

Enviantnos la titolada *Un Consol*, dictada ara fa
poch per una fadrineta mallorquina, nos escriu lo
següent una bona persona de Mallorca:

«Un dels obsequis que 'ls pagesos de la muntanya fan als jovenets que moren, es una *glosada*. Per axò un dels seus *glosadors* de fama compon sobre la malaltia, despedida y mort del difunt unes cansons que s' escriuen: cercan després un *cantador* de bona veu y quant determinan s' aplegan parents y amichs del difunt y en tonada pietosa se cantan les gloses que 's tenan preparades. Qui pot les copia, tothom les apren y per llarch temps les cantan per tots els tays. Es un costum tan antich que 'l veyet de X..... que morí de vuytanta quatre anys recordava encara gloses de com ell era nin. No seré jo qui desterri tal costum d'aquestes penyes encara que *gent de llustre* diga que 's una barbaritat..... Válgam Deu! Cap amador de les lletres se 'n va d' aquet mon sense una corona poètica, ofrena de l' amistat, y aquets *glosadors* que no saben escriure ni tenan imprenta la forman com millor poren. La glosada *Un Consol* es una floreta modesta, ò si 'u voleu una fuya només de la corona de flors boscanes ab que 'ls senzills pagesos coronaren el dols recort d' una nineta morta no fa gayre. Aquets versos senzills foren cantats dins la claustra de l' antiga auqueria á la claror de la lluna devant els pares, parents y conegeuts de la difunta. En tot y fer tan poch temps tothom sap aquesta *glosada* de cor y no 's de dir l' infinitat de copies que se n' han tret y que, ab lo nom de l' autora, corren de mà 'n mà pe 'ls llogarets y pobles de muntanya: una n' ha arribada á les meues y tal com es la vos enviy.»

Tal com l' hem rebuda la publicam, segurs de que 'ls lectors de l' ANUARI la llegirán ab gust, tant

més quant ella 'ns du la nova d' un rossinyolet més
que ve à aplegarse al axerit esbart dels que refilan
llurs cants en lo florit verger de la poesia catalana.

UN CONSOL

DÉCIMES

D' un roser brufat d' espines
com la vida de dolors
nasqué ab perfums y colors
una rosa.... Na Tonina:
una floreta tan fina
¿qui l' havia de cohi'?
Deu no 'u pogué consentii'
y antes que 'l mon l' esfuyás,
descompongués ni tocás,
la tresplantá á son jardi.

Quant Deu la rosa arrancava
d' aquell roser qu' eras tu,
pobre mare !,... tot emb'hu
les venes te trossetjava :
el teu coret desmayava
de pena, amàrgura y dol,
pero te queda un consol
y es que la teua fiyeta
com la blanca palometa
cap al cel prengué son vol.

En el mon la nostra vida
es ben trista, ben amarga ;
es un dolor que s' allarga
y una pena sense mida :
el temps trabays sols mos crida.

ningú pot felis dirsé,
tothom pot be quexarsé;
y es tal la nostra amargura
que 's una grossa ventura
essent petits, morirsé.

Quant morta, na Tonineta
tan hermosa y tan be 'stava
que 'l qui la veya esclamava :
— ¡ Oh, ditxosa donzelleta ! ,
ja has passat la porta estreta
desfent d' esta vida 'l nu' ;
Deu á la gloria te 'n dú
ahont tot riu, tot encanta !
Crech que colqu' áнима santa
á Deu pregava per tu ! —

— « Estimada mare mia,
na Tonineta vos deya
quant moridora se veya,
« prest perdreu la vostra fiya,
« m' aufega la malaltia
« y 'l metje ja no 'm fa res ;
« despedirmós precis es,
« la mort ve á marxes forsades :
« vos vuy dà' quatre besades
« y vos me n' heu de dà' tres ! » — (*Històrich*)

— « Per que tres, nineta hermosa,
tres besadetes tan sols
de la teua mare vols
y en donas quatre amorosa ?
— No n' estigueu ansiosa
vos que tant de be 'm volen ,
d' avuy en envant sabreu

ay! que vos me 'n deveu una
y la m' heu de dar totduna
que vos en el cel entreu!

Mare mia atribulada
finesca 'l vostre plora'
que la meua ànima está
entre Deu y vos posada;
no estigueu acongoxada
si mos hem dit adiós;
be porèu consolarvós
que jo 'n envant estiré
fins que vos recobraré
pregant sempre á Deu per vos.

Y vos també mon paret
plorareu amargament
quant fuya tota la gent
vos quedareu totsolet:
dins la cambra tancadet
el vostro coret obrireu,
els vostros uys convertireu
en fonts que abundants esclaten.....
Diuen que penes no maten
y vos casi vos morireu!

¡ Ah, si 'm vésseu tan hermosa
d' angelets accompanyada,
entre núvols colocada
com estrella lluminosa;
diadema magestuosa
entorn del meu cap llambretja;
dins un mar que may onetja,
mar de vida que m' anima,
el cor de Deu que m' estima

d' eterna gloria 'n rodetja.

Deu d' aquest mon me 'n dugué
y vos poreu conformá';
Deu ho ha fet, ben fet está,
sens dubte axi convengué;
Deu dispon les coses bé,
Deu sempre es gran, sempre 's bo;
y en fort desitj el seu có'
vol que prest mos uniguèm
y en el cel plegats visquèm
mon pare, ma mare y jo.

TERESA COLL.

1 Novembre 1874.

CONTEMPLACIÓ

(VERSONS TRADUITS DE VÍCTOR HUGO)

Davant de mi la mar y damunt les estreles!
Y no hi há en lo cel núbols! Y no hi há en la mar veles!
Y los meus ulls traspassen lo mon qu' estan mirant!
Y els arbres, les flors, l' aire, y en sí totes les coses,
pareix que algo demanen en lurs veus misterioses
a les marines ones y als fochs del cel brillant.

Y les estreles santes que 'l blau cel illumenen,
doblant el cap, hont antes dauades llums s' encenen,
y en veu alta, en veu baixa, formant sols una veu;
y en la mar fosca y brava les remogudes ones,
baixant les fronts guarnides de lurs blanques corones
me diuen unes y altres: «¡Es Deu, lo senyor Deu!»

TEODOR LLORENTE.

GELOSIA

Prou m' he alsat ben demati
per cullir flors al jardí
y posá' un ram, com solia,
á bella punta de dia
en ma finestra.

Y tu no les has cullides,
y ¡pobretes! s' han marcides
y, pel sol totes cremades,
jo després les he trovades
enllà de tarda.

Llagrimetes del meu cor,
reguèu la plana;
esperèume prop del cel,
suspirs del ànima.

Prou d' angunia tota plena
m' he esperat à la serena
de la nit que 'm refrescava,
y 'ls gemechs se 'm emportava
pera donarte 'ls.

He vist clòures les ponceles,
he vist brillar les estrelles,
surtir y pondre's la lluna,
y jo m' he quedat dejuna
de ta companya.

Llagrimetes del meu cor,
reguèu la plana;
esperèume prop del cel,
suspirs de l' ànima.

Prou t' he vist al trencá' l dia,
y t' he vist en companyía
de qui la ventura 'm tanca,
perque's més guapa y més blanca
que qui te estima.

Ayre que vens de l' arbreda
rabejat en la font freda
que ahir mon goig retratava,
¿vols dirme si me anyorava
mentres hi era?

Llagrimetes del meu cor,
reguèu la plana;
esperèume prop del cel,
suspirs de l' ànima.

Si soch rústega y morena
perque'l sol y la serena
han entrat en ma cabanya,
¿perque al cor de la montanya
amors me deyas?

¿Perque 'm davas rams y toyes
mocadors de seda y joyes,
y 'ls ulls mirades enceses,
y 'ls llavis dolces promeses
per enganyarme?

Llagrimetes del meu cor,
reguèu la plana;
esperèume prop del cel,
suspirs del ànima.

Desque de nit ni de dia
no 't veig, que tinch gelosia;

tots los vents portan tempesta
y ja no vesteix de festa
l' auba à la terra.

La foscor ma vista entela,
tot lo cor de fret se 'm gela,
de aqueix mon me afoga l' ayre.
Ay! que no trigaré gayre
à ser de l' altre!

Llagrimetes del meu cor,
reguèu la plana;
esperèume prop del cel,
suspirs de l' ànima.

MARTÍ GENIS Y AGUILAR.

Vich 1872.

FOSCA

Esbarts de núbols l' horizont cobrexen
revolten l' ample cel;
les comes y les valls desaparexen,
s' amaguén dins lo vel.

L' oratje térbol sempenteja 'ls arbres,
pluja molt freda cau;
gratinya l' ayqua del torrent los marbres,
la boyra entorn s' ajau.

Deu hores del matí ne son passades
y un ratx de sol no veym
trencar les espessides bromarades;
l' astre s' es mort bé creym.

Los genis de la nit par que bramulen,
batallen ab lo jorn,
y los espays de cop més s' ennigulen,
més semblen negre forn.

La mar se pinta de color verdosa,
lo cel enjega 'l blau,
y's revincla la onada neguitosa
com un selvatje esclau.

També mala foscor nos entenebra
lo cor, l' enteniment;
també l' Europa ben mentida febre
en lloch d' amor crehent.

Vendrá la nit, aprés la nit l' aubada,
lo sol 'pareixerà;
mes, ay Senyor ! ¿ta llum benavirada
nostre esperit veurà ?

Llambrejará l' estel de l' esperança
del mon en la negror?
¿tendrán los hòmens més confederança
ab la Vritat, Senyor ?

JOSEPH TARONGÍ Y CORTÈS, Pbre.

SANTA MARIA DE RIPOLL

(ARQUITECTURA ROMÀNICA)

Jòyes artistiques à bastament atresora l' Espanya
per a enorgullir ab sobra de rahó lo cor de sos fills

més entusiastes; en ses més llunyes provincies ja des de l' Andalusia á la Viscaya, des dels regnes d' Aragó á les fronteres Cántabres, arreu arreu sobresortir se veuhens sos monuments, com á brodats ri-quissims que engalanen lo traço vessant de vida de nostra bella y accidentada naturalesa.

Concretantnos á la nostra estimada Catalunya y sense que l' amor per ella 'ns cegue; son tantes les joyes històriques y monumentals per tot' ella sembrades des dels cims y replechs de ses aspres montanyes á ses flayroses planes y ombrívoles valls y des de l' oblidat llogaret á la vila més populosa, que ben bé podem dir que son prous per si soles per á poder escriure sencera y sense un buyt l' historia de l' art monumental.

Diguinho, sinò, Barcelona y Tarragona, Lleyda y Gerona, Santes Creus y Poblet, St. Pere de Roda y Castelló d' Empuries, St. Martí Carroca y St. Benet de Bages, Montserrat y St. Cugat del Vallès, Sta. Maria de Ripoll y tantes y tantes de cap de brot en lo verger artístich de nostra pàtria historia.

Difícilment un pot donar la preferència á un dels que formen lo llarch catálech monumental, empero entre 'ls assenyalats, dos n' hi hâ, que per sa historia y sa forma arquitectònica, involucran, avuy comahir, dues grans planes en l' historia gloriosa de la terra, y que demà com avuy serán dues veus recriminadores, mentres segneixen en son estat actual y sagrada no 'ns sia sa conservació y obligatoria s'restauració complerta.

La guerra de l' any vuyt, al despertar en los catalans, l' indomable esperit d' independencia, y al

engalanar son colrat front ab los primers llovers de la victoria , en los penyals del Bruch , motivà j ay ! ab ses ferestes urpes y per abatre l' ergull patri, que fos cremat y robat lo monastir de Montserrat per la soldadesca del primer capitá del segle.

La fràtricida guerra dels set anys , quan dividits en dues banderries los espanyols, semblava se disputessen l' avantatje en destruir, causà la ruina y crema y furt de la vila y monastir de Ripoll.

Vergonyós batega 'l cor al enfrot d' estos ruines; Montserrat, víctima del miserables importadors de la civilissió; Ripoll, víctima ignoscenta del falsos importadors de la llibertat! ruines tot, emperò , quina diferencia de sentiments despertan !

« Qui al devant de les ruines de Montserrat, d' esta Covadonga catxana (deym en 1867) no se inspira. » no sent reviure l' amor patri , y no s' agenolla al devant de la Verge de les montanyes, conmogut per lo respecte y admiració que li causa lo recort del heroich valor d' aquell grapat de braus, los primers en trepitjar les victorioses àguiles del exèrcit invasor , d' aquells que moriren per la sagrada independencia de la patria? Gireu la plana y al devant del monastir de Ripoll & quin cor no se sent humiliat ? « Qui no desitja fugir de la vista de aquelles ruines, miserable esplet d' una revolució fràtricida? » Y perque esta diferencia de sentiments devant de unes tan semblants causes? A Montserrat hi veyem dues planes de gloria: la monumental, revelada per sos fragments artistichs y la que 'ns donaren aquells qui lluytant contra un formidable exèrcit, se feren inespugnables y que no més foren vençuts al destruir sa inofensiva y sagrada fortalesa. »

«A Ripoll, veyem també una plana de gloria en lo que queda de sa arquitectura bizatina; emperò plana illegible perque està coberta de asquerosos fems llençats allí per l' impietat y l' sacrilegi. No s' inflama d' ergull patri l' cor com á Montserrat, mes l' ira l' enardeix contra la ma vandàlica que destruí per lo gust de destruir, que cremá y furtá per á satisfet á sa maldat monstruosa. »

« Exemple (podriam dir ab en Pi y Margall) (1) del desenfrè que portan derrera seu les revolucions ja com prova de la estúpida ignorancia d' aquests sers embrutits de quals llabis tan sovint sortia la civilisació del segle XIX. Rara manera de civilisar als pobles. »

Tant Ripoll com Montserrat son per als catalans dos sublims monuments; ells enclouen més d' una llegenda altament honrosa per nostra terra; testimonis seculars d' aquells jorns de gloria y preponderància catalanes!

Per açò 's compren l' afany incansable que desplega Barcelona per a conservar y restaurar lo monestir de Montserrat, y l' desvetllament del il-lustre y venerable Abat per tothom aplaudit; res d' estranya te la protecció que s' ha donada á vegades oficialment; lo que no s' esplica, es l' oblit en que jau lo monestir de Ripoll «principal adorno de la vila, joya bizantina la més preciosa de la província y gloria perpètua de Catalunya » com diu lo escriptor Peller.

« Tan desgraciat ha d' esser nostre segle que á l'

(1) Recuerdos y Bellezas de España.-Cataluña.

ignominia d' haverla destruïda ha d' afergirhi la de no esmenar la falta ? ¿ Serà possible que després del interès manifestat per tantes corporacions y després de la prometensa feta als ripollesos en 1864 de començar la restauració, s' oblide tan patriòtica empresa? ¿ Serà possible que tot l' entusiasme per lo cenobi del Abat Oliva sois sia vertader en lo cor del venerable Dr. Raguer, vetlla fidel de ses ruïnes ?

Si en lo segle VI, un Recared fundá lo cenobi ab l' abaciat de Protassi , en l' antiga vila celta, en la Rívis-pollens dels romans; si destruit Ripoll y cenobi per los alarbs, un Jofre y una Winidilda lo restauraren en 875 ; si en lo segle onzè l' ilustre Oliva, abat , artista y renet d' en Jofre, inspirat per la sublimitat, projecta y alça la basilica, destruïda l' any 1835 , ¿ serà possible que en nostre segle se permete que les injuries del temps acaben de destrossar lo poch que 'n resta y que, essent poch y essent ruïnes, es encara l' ergull dels ripollesos y Catalunya tota ?

L' art y la patria demanan al plegat sa restauració.

Indubtablement poques mostres de l' art bizantí se trovarian més acabades que la històrica Basilica, antiga tomba del comtes de Barcelona. Allí, totes gran, tot es bellesa; allí l' artista 's commou y la seva imaginació passa 'ls límits de la terra y veu tota la omnipotència divina revelada en la grandesa y severitat dels conjunts y detalls de l' arquitectura romànica, representada en aquell monument ab tota la esplendides y riquesa de formes de que es susceptible.

Situada la iglesia y monastir en la devallada de St. Roch , ocupava una immensa extensió de terra,

sens contar les anexes que pertanyien també als monjes benedictins.

Les ruïnes del Monestir, en les èpoques en que tinguerem lo gust de visitar la pintoresca vila de Ripoll, si mal no recordem, havien passat á domini particular; emperò això no obsta per á poder jutjar lo qu' havia sigut l' edifici y millor diriam los edificis destruits. Mes lo que motiva la curiositat del foraster son les ruïnes y l' claustre.

La iglesia, qual planta acusa una creu llatina, se conserva en gran part en tot lo que diu la fatxada fins l' altura d' uns 11 metres; en l' enfront te un porxe del segle XIV que's conserva sencer; dessota dits porxes, nomenats «de la Mare de Deu», se conserva, encara que desgastada pels segles y ab cantellats fets pels homens, la celebrada, rica y maravellosa portada «Arch de Triomf del Catolicisme», com l' ha batejada l' erudit Pellicer en lo detingut estudi y analissis que d' ella te publicat. Forma dita portada un cos ressaltat en l' enfront, te 6'70 metres d' alçaria per 11'40 de llargada; es una magnifica exhibició plàstica del romànic. Los cent y un personatges del antich y nou testament, representats en les mil figures buydades en los set compartiments generals que les enclou; la riquesa d'adornos, los capritxos è innombrables entrellassats, les hermoses columnetes que sustentan los citats compartiments horizontals y les que reben la riquissima arquivolta sostenguda també per un excés de simbolisme, ab les expressives estàtues de St. Pere y St. Pau com á columnes del Cristianisme, causen un efecte sorprendent que no'ns veiem ab cor d' expressar per lo sol medi de les lle-

tres. La planta general de la iglesia agafa 60 metres de llargada per 23 d' amplada; lo temple projectat y construit per l' Abat y Bisbe, l' inoblidable Oliva, estava dividit en cinc naus; després, demunt les arcades y pilans bizantins se construi la una volta, per haverse ensorrat la primitiva en lo terratremol del segle XIV; y l' any 1830, l' Abat Portella, variant lo ser y estat del monument, podriam dirli bizanti-ojival del segle XVI, à causa de les moltes modificacions que ja havia sofert, lo convertí en un capdell d' embolicis arquitectònichs, puix reduhi les cinc naus à tres; y 's veuhen encara ara pegats de morter y motllurats de tals menes que d' una hora 's veu estava allò renyit ab la senzillès y filosofia bizantina.

Pot encara l' arquedlech estudiar, despullades d' asegitments y compostures, la notable absida y archs del creuher, part dels fornits pilans de la gran nau central, la gegantina torre de les campanes, paraments exteriors y l' claustre del segle XII, de forma trapeçoidal, restaurat en part per la bona voluntat dels ripollesos, l' any 1861.

L' absida es pentagonal de 8'50 metres diàmetre, y 'ls dos braços de la creuacusan tres capelletes per part, de forma semicircular y d' un diàmetre de 3 metres, venint à formar lo creuher un rectàngul de 39 metres per 8'50 metres. La nau central tenia 16 arcades que 's poden endevinar per los pilans que 's conservan y per lo que resta de l' arch toral. Dessota les ruines del presbiteri 's conserva l' mosaïch degut à Arnald, monje, arquitecte, sembla vingut de Alemania però realisar la rica portada imaginada per lo il-lustrat Oliva.

L' exterior de l' àbside y demés enfronts son un preciós model pera poder restaurar lo monument: allí teniu l' enclausonat ennegrit pels anys, empero conservat tal com lo construiren, brillant les ràtules ab aquella severitat propia del estil del segle XI; les arquacions son tan apropiades per tot arreu, que pareix que hi naixen; l' efecte de l' àbside, venint per lo camí de dalt, es sorprendent y potser més poètic encara que l' àbside de St. Cugat del Vallès. Les cornises, la motilluració tota es tan primitiva que 's redueix á simples filets tirats.

La gran torre que s' aguanta ayrosa desafiant los segles, no tenia en les dues ocasions en que tinguerem lo gust de visitar aquelles ruines, escala ni compartiment de cap mena en son interior; tan sols les quatre parets y teulada podian examinarse per de fora.

Los claustres de columnes dobles y à semblansa dels de St. Cugat, son riquíssims y dignes, com l' iglesia, de que Barcelona y Gerona, recordantse de que 's tracta d' uns tresors que, si avuy están enclavats en jurisdicció de la segona, ahir solseran y avuy son encara un tresor catalá, ben agermanades les dues, de comú acort llurs Comissions de monuments històrichs y artístichs y Academies de Belles Arts, recaben del Gobern la protecció oficial, si necessaria es, per a retornar á Catalunya, á Espanya, una de ses esborrades glories.

La Iglesia de Sta. Maria de Ripoll es un poema d' arquitectura que, com aymadors de les glories nacionals, no debem ni podem menysprear, oblidantles.

Tant més sensible es l' oblit d' aquelles ruines quan

llur restauració es l' esperança dels ripollesos, de tal manera que no 'ls doldrian penes ni afanys pervèrela portar á felis camí , y per quant , segons tenim entès , fa ja alguns anys que un sabi arquitecte te acabats los plans d'un projecte de restauració. ¿Será menys efortunat Ripoll que Montserrat, quals històries y vida se confonen , tant germans son los dos monastirs? ¿No hi ha cap ressort pera poder, á despit de tots los obstacles, lograr que sisquera d' una manera paualina , puga desenrotllar lo seu projecte y començar les obres l' arquitecte Rogent?

Deu ho fassa! mes l' experientia 'ns fa desconfiats y ho dubtem ab tota la amargor del nostre cor.

MACARI PLANELLA.

20 Novembre de 1974.

LES CIRERES D' ARBÓS

Cercant per dins del bosch van mare y filla,
cercant la cirereta, qu' es més bonica;
se 'n veu tan d' escampall, que les trepitjan,
se 'n veu tan be de Deu, que hont volen trian.
—Cúllne un bon cistellet, cúllne, ma filla,
per durles al firal demá, en sent dia.
—¡Ay mare, ja 'n veig unes de més boniques!
¡Ay, mare, ja 'n veig d' altres més carmesines!
—¡Ni may que les toquesses, la meua filla,
ni may que les toquesses, perqu' eumatzinan!

Al sendemá altra volta van mare y filla
á n' al boscam, hont trovan pastor que tria,
pastor que cireretes cull ben boniques.

mentre à les dues dona, trist, lo bon dia.

Si li ha tornat la mare, li diu la filla:

— Vos no sou pas del poble —; Ditzós qui ho sia!

si't mira així més voltes que qui es de vila.

La mare 'l veu anantsen, de reull mira.

— ¡Ay, lo pastor, la mare, que be qu' encisa!

— ¡Be massa que per serho te les mans fines!

Al sendemá, soleta ja hi va la nina,
sola per la roureda cireres tria,
quan lo pastor, prop d' ella, — ¡Nina! li crida,
pel pedregam no maques ta planta fina.

Dóm una cirereta la més bonica,
la qu' en tots llabis portas pel mitx partida,
y tant ditzós ne fora, besantla, nina,
que 'l mateix rey d' Irlanda m' envejaria.

— Beseula, enamorada, li diu la trista,
beseula y ab paraula de ser meu sia.

Al sendemá, altra volta va al bosch la nina,
al sendemá, soleta cireres tria;
al ser que 'l sols' enfonza plora y suspira;
lo pastoret no torna, fineix lo dia.

S' ouhen gossos que lladran, tocar botzines,
uns cavallers que cassan d' ella se'n riuen,
un d' ells pitjor que 'ls altres... ¡Qu' es ell diria!...
Se'n torna al mas y plora. — ¡Que tens ma filla?
¡perque tes dues galtes tan carmesines?

— Es de la soleyada que 'm so enrojida.

Al ser que lo gall canta, ja surt la nina,
ja surt de la masia dret à la vila.

— ¿ Hont vas tan afanyosa, hont vas ma filla ?

— A vendre les cireres qu' avuy es fira,
á vendre les cireres ahir cullides.

Aixis que pel bosch passa, altres ne tris,
lo cistellet, ab pámpols guarnit, encisa.
Quan ella al poble n' entra, tocan á missa;
dret hont s' ou la campana se'n va la nina;
al arribá á l' església, la gent surtia;
— ¡ Qui va prop la comtesa !... ¡ Verge divina !

¡ Qui més or y riquesa demanaria !

¡ De flochs y brodadures, plomalls y cintes,
ja més no'n volgueu veure en vostra vida !

Llu com les estrellades la pedreria,
cruix com la fullaraca la seda fina,
lo sol apar que hi juga de tant que hi brilla;
y comtes y més comtes rient, caminan,
y patjes y més patges seguintlos, riuhen.

— ¡ Massa heu de plorar prompte ! pensa la nina,
y ja 'ls ulls espurnantli, segueixlos, trista.

A n' al palau del comte tothom arriba,
sols del llindar enfora resta la nina.

— ¿ Sabeu si lo vostr' amo per plat voldria,
d' aquestes cireretes tan reboniques ?

— ¡ Be massa que li agradan ! los patges diuhen,
be prou qu' hem de comprarles si be les trias.

— Be massa que son triades, respon la nina,
be massa que son triades, les més boniques.

— Paguèula y que les deixe, lo més vell crida.
Ab la cistella buyda se'n va la nina.

Al sendemà pe'l bosch van mare y filia;
al sendemà à morts tocan, dret à la vila.
— ¡Qui s' haurá mort al poble! la mare crida.
— ¡Ja à mi morir me toca! diu baix la nina,
mentres les cireretes cull més boniques.
— Cúllne un bon cistellet, cúllne, ma filla,
per durles al firal demà, en sent dia.
La nina cau en terra, — ¡Ay mare! crida,
¡ay mare, n' he cullides de carmesines!
— ¡Ni may que les cullisses, la meva filla!
¡Ni may que les cullisses, perque enmatzinan!

FREDERIC SOLER.

LA TRISTESA

Si veys una fada
petita, petita,
vestida de negre,
la cara engroguida,
mirada molt fonda,
maneres molt fines,
qu' ab veu melodiosa
vos dona 'l bon dia,
fugiu, fugiu d' ella,
ninetes boniques,
qu' es com la sirena
qu' encanta y fascina.
Si us torna à escometre
y us vol ser amiga,
cantau sagrats cantichs
per de mort ferirla.

Qu' ella es la tristesia,
ninetes boniques,
qu' al cor niu vol ferne
y espia qu' espia
son fet sol lograrne
sutil y atrevida.

Llavors se transforma
y creix sense mida,
les formes de dama
y 'l nom ne canvia.
Gigant fort s' axeça
y ab veu qu' esgarrifa:
jo so 'l dolor, clama,
so 'l rey aquí dintre.

Si, rey y tirano
per suma desditxa,
nos roba les joyes
que mes ne valian,
salut y bellesa,
vigor y alegría.

Y creix y s' axampla,
s' estufa y s' enfila
fins que 'l cor esquexa
y axi 'ns assassina.

Axò era la fada
petita, petita,
fugiu, fugiu d' ella,
ninetes boniques.

VICTORIA PENYA D' AMER.

L' AMOR MIA

Non est bonum esse hominem solum:
Faciamus si adjutorium simile sibi.

La fosca de la vida
de m' esperit la pensa entenebrava,
y l' ànima adulda
cercant del mon l' exida
l' àngel vehé de Deu qui la hi mostrava.

Així degué pareixer,
quant lo diluvi qu' engoli la terra
Deu volgué desvanexer,
la llum que va apareixer
primera à Noè dins l' arca dalt la serra.

Y com ell jo agrahia
à Deu la claredat de que 'm voltava
y tot mon cor omplia
l' àngel que resplendia
d' amor mirantme com mes jo 'l mirava.

«Bella ànima piadosa
qui fons ton cor dins lo meu cor, vaig dirli,
ta vista delitosa
n' es l' auba gloriosa
del cel que à l' esperit tú vens à obrirli.

» Abans que t' hagués vista
demana va al bon Deu que una mirada
dirigís de sa vista
à la meua sort trista...
y ab tos ulls celestials la m' ha donada.

» Nau à la mar perdudá
sens esperança en mig dè la tempesta

que cruel l' ha combatuda,
à ne 'l port ab ta ajuda
arribaré mal grat la nit feresta.

» Oh Verge presentida
per lo meu cor ! per tú 'l bon Deu descobre
á l' ànima afigida
tot lo fi de la vida,
y la grandesa veig per tú de l' obra.

» A benaventurança
eridat per mon Criador , fexuch misteri
m' era 'l de la tardança ;
mas tú 'm dus l' esperança ,
companyera d' amor y cativeri.

» Ja en lo peregrinatje
me sent en cor de fer del cel la via
de mort per lo romiatje :
alegra mon estatje ,
jo hauré lo pa ab la suor del front, m' aymia ! »

Tendrà veu melodiosa
de música que 'l cor haja somiada ,
que com fada gloriosa
l' atrau maravellosa
al goig de l' armonia desijada...

Cant d' amor y ternura
al respondre 'm la Verge jo sentia ,
y encara apar que dura ;
qu' era vida y ventura
que mon cor extassiat tot conmovia .

« Cara imatje del Criador
que be 'm vols per companyera ,
jo 't seguiré en ta carrera
ab lo cor tot ple d' amor .

De la gran naturalesa
tot quant veig m' atrau á Deu,
ell es l' amor, espòs meu,
que ab tú l' ànima 'm té presa.

Deu, fet lo mon, el mirá
y en sa obra 's va complaure,
si aprés, d' ell volgué l' hom raure,
per bé d' amor le hi dexá.

No es bo qu' estigues tot sol,
cor de mon cor, en la terra,
Deu á la vall y á la serra
per ta companyera 'm vol.

Bé d' amor, amor feel,
n' es la creació de ma vida,
y exa amor prop teu me crida
per anar plegats al cel.

La jornada es amargosa
de l' amargor de la mort,
mas té l' ànima la sort
d' una eternitat gloria.

¿No veus sempre á negra nit
llum d' estels benavirada,
car no pot restá' amagada
la gloria de l' Infinit?

¿Cada jorn no veus lo sol
que ve á alegrar ton estatje
y que 't diu: tú n' ets l' imatje
del Deu qu' allunya tot dol?

Mira sino la bellessa
de l' alberch que 'ns ha donat,
y com per tot hi ha dexat
lo sagell de sa grandesa.

La floreta del camí
es tan gran com la muntanya ,
com la mar que tot ho banya ,
com lo cel que no té fi .

Dins l' essència de tot ser
la ma de Deu s' hi descobre ,
canta de Deu tota o bra
la saviesa y lo poder .

Y entre l' immensa armonia
d' eix bossanna universal ,
la de l' amor no té igual
que tornar á Deu voldria .

La veu d' amor es la veu
del cor net qu' en Deu espera
no restant may enderrera
per la via de la creu .

N' es la bona obra callada
de la ma de la virtut
qu' alça al prohisme caygut
y may se troba cansada .

Lo dalè de l' infinit
que sent l' ànima y somia
y que rembre al mon voldria
ab sobiran esperit ...

Car espòs , fet á semblança
del bon Deu que 'ns va creá' ,
conreem d' amor l' esperança
y á ne 'l Cel ens flerirà . »

Dels jorns de m' infantesa
recort puríssim de l' amor qu' encara
me té l' ànima presa
ab la besada encesa

que del cor s' exhalava de ma mare ,

N' era l' amorosíssima
veu de la dona qu' en mon cor posava
la pau d' amor dolcissima ,
y ab mirada vivissima
á la gloria dels àngels m' exalçava.....

Y avuy ja prop del terme
ahont á la fi ma vida va á concloure ,
ahont m' espera lo verme
de corrupció , per ferme
del cors pols y dexar l' ànima á lloure ;

Oh jovenesa , oh dia
ple de tota claror á l' auba hermosa ,
sò de tota armonia ,
tantost suau melodia ,
tantost ventada de dis-sort furiosa !

Oh música de fades .
porta 'm al cel del cor , que l' cor l' anyora ;
sempre ab ta veu mesclades
les paraules somniades
sent de la dona de mon cor senyora !

MIQUEL VICTORIÀ AMER.

31 de Mars de 1874.

CARITAT

Beati misericordes.

Beneyt sia lo dissapte
jorn d' almoyna y d' oració ,
beneyt sia per los hòmens
com ho fouch per llur Criador .

Cáyga tota la setmana
de les venes del meu front
del trball la noble rohada,
santes gotes de suhor.

Y lo dissapte be vínguen
á moure ma compassió,
sota 'l llindar de ma porta,
los pobres qu' enjega 'l mon.

Que vínguen. Per ells guardada
tinch part de mes provisions,
Deu es llur pare y mon pare,
mos germans los pobres son.

Venen ja, avuy es dissapte,
ja 'm demanan ab fervor
lo diner de la setmana,
lo replech dels rosegons.

Beneyta sia aquest' hora
de consol y bendició
en que mos germans ne venen
á contarme llurs dolors.

¡ Quina alegria més santa
sent á ne 'l cor, quan los don
aliment, diners y robes
per doná' á son cors calor !

Quant conort les seues penes
ò 'ls anim en llurs temors!
tots som fills d' un mateix pare,
som germans en lo Senyor.

Allá ve la donzelleta :
n' es un ángel de candor;

no té pare ni té mare
mes que Deu, pare de tots.

¡Còm m' estima y qu' es d' hermosa!
¡Còm s' anima quant li don
mesclada ab la santa almoyna
una roseta d' olor!

Mena ab la mà al pobre cego,
lo cego que nasqué bort
y té un' ànima, que un' altra
no 'n trobarèu de millor.

Les paraules escullides
les més dolces per ell son,
perque á Deu sols té per pare
y may vehé 'l sol hermós.

¿Qui es aquell jove de força
qu' allá vé tant vergonyós,
y tot caminant no gosa
axecá' ls ulls de la pols?

Ah! 'l conech, fa deu setmanes
que 'l consumeix la tristor;
vol traball; mas ay! no 'n troba
perque 'ls jornalers son molts.

Ans d' exí 'l sol ja corria
cercant lo pa d' aquest jorn,
y res ha trobat, y ploran
de fam á casa 'ls minyons.

Sis ne té lo pobre pare:
jo li daré gran ració,
que bast tota la setmana
per acallarlos á tots.

¿No vé avuy la bona vella
apoyada en son bastó?

¿No vé la santa velleta
la més pobre de l' entorn?

¿Sabeu si caygué malalta?
Dáume 'n noves, que si fos
axí, portarli l' almoyna
per mi fora gran honor.

Ay! plorau! sens dupte es moria;
ja may més vindrá dejorn;
Deu l' ha treta de miseries
y ara es més rica que tots.

D' oracions fèymli l' almoyna,
resèm per ella al Senyor.

Mos germans, lo nostre pare
clama almoyna d' oracions.

PERE D' ALCÁNTARA PENYA.

LA PROUVENÇALO

M' amaras-ti touto la vido
o ben un jour m' amaras plus?
—T' amarai plus, ma tant pouolido!
mai, avans, li parpaio-un blu,
ve, fugiran li prouvençalo...

ANSEUME MATHIÉU.

En les festes d' Avinyó, celebrades enguany en honor de Petrare, tots los felibres portavan en lo trau una flor de *prouvençalo*. Diguèm quatre mots d' esplicació sobre aquella insignia, adoptada solemnement per los poetes de Provença.

La *prouvençalo* es una planta que 'n diuhen per

aquí *prouvenço*, *pervenco*, *previnco* y *pervinco*. En francès ne diuhen *pervenche*, y vulgarment *herbe de Provence*. La flor de la *prouvençalo*, que es blava com lo cel, es lo simbol de la eternitat, de la fe en l' esdevenir, de la constancia en l' amor.

En Auvergne, la vetlla del dia de reys, tiran dins lo foch brots de *prouvençalo*; y segons les fulles espetarneguen més o menys, fan les profecies sobre l' amor de cada hú y de son esdevenidor.

En Alamanya, la *pervenco* es consagrada á les donzelles qu' han promès á llur amador una fidelitat eterna. També, en molts indrets, ne coronan la *caxa* de les pobres vergens mortes en llur primavera; y per temps, se creya que les garlandes de *prouvençalo* guardavan als cossos de corròmpres dins la terra.

Per Jean-Jaques Rousseau la flor de *prouvençalo* era la flor dels recorts, y, després de quaranta anys, li remembrava encara los més dolços debatechs de sa jovenesa.

Aquexa *prouvençalo* es la que nostre Lluis Roumieu ha cantat tan graciosament:

Poulido flour d' azur,
se ma man t' a culido,
tout l'en-just espelido,
dins lou boscas escur,
es que vole, o bonur!
que touv perfum m' embaime,
se sabrés perque t' aime,
poulido flour d' azur!
que t' aime! que t' aime!
poulido flour d' azur!

Per acabar, tothom sab que 'l felibre irlandès, autor dels *Parpaïoun blu*, ha posat en son escut un brot de *prouvençalo*, ab la llegenda: *Me pause ounte flouris*.

G. D. M.

(De l' Armana Prouvençau.)

| CUYTA !

Tu me has fugit, com fuig una coloma
de les tendres manetes de algun nin,
deixantme per recort sols una ploma,
com la neu blanca, com lo vent lleugera,
un cabell de ta flonja cabellera
cerclat entre mos dits.

Te he mirat cel enllá mentres podia
y tu pujant amunt y sempre amunt,
ma vista esparverada te seguia,
mes aixís que tes nines se eclipsaren,
com faltats de esperit se m' apagaren
enterbolits mos ulls.

De noves gales lluny de mi t' adornas
mentres me desconsolo en lo neguit;
set anys há que t' espero .. ay! si no tornas,
si tardas gayre á veure ma cabanya,
potser que al surti' l' sol per la montanya,
ja no 'm troves aquí.

He sentit armonies falagueres
detras l' altra montanya ressonar,
he trovat unes fades enciseres
de ullots de cel y de una veu de arcángel
que me han promès donarme un amor de àngel
si jo 'ls hi dono cants.

La una te ton mirar, la altra ta cara,
la altra uns cabells com aqueix teu de fins,

la altra te un cor potser millor encara...
No sé si per guanyarles tu t' adornas...
Jo 'm eanso de esperar... ay! si no tornas,
qui sab si seré aquí.

Agost del 1873.

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACREU.

DEL AMOR AL CEL

L' hermós vel color de rosa
qu' à poch poch lo sol escampa
quan sa cara vermelleja
dins les ones llunyadanes,
per la terra qu' está trista
n' es un signe d' esperança,
puix semblant vestit de gloria
portará l' estrella d' auba.

Cors qu' estau lluny de la terra,
mons més grans que l' estelada,
cors d' essència misteriosa
que lo sol Etern escalfa!
Quan s' allunye l' infantesa,
de los esperits la diada,
apar que romandrèu orfes
dins la fosca solitaria,
ja no tornarèu à veure
fins al cel l' estel de l' auba;
mes pel gotx de vostra vida,
dins la llum de l' horabaxa,
reflectit en vostra essència,

hi veurèu l' amor dels àngels,
pur amor, doleíssim somni
de l' amor que may acaba,
que pel cor que 'l cel anyora
n' es un signe d' esperança,
puix semblant vestit de gloria
portará l' eterna aubada.

GERONI FORTEZA.

INGRATITUT

Als dies van seguit uns altres dies,
als anys uns altres anys,
y sempre jo te veig indiferenta.
qu' el meu dolor no 't plany.
Les torres qu' hasta 'l cel se n' empujaven
en terra han caygut ja,
que tot al fi cedeix á les tormentes
del temps desapietat.
Sols ablanir ton pit les meues queixes
no han pogut, ni 'l meu plant,
qu' es molt més dur y fort que 'l temps encara
eixe ton cor ingrati!

ENRICH ESCRIG Y GONZALEZ.

DÈCIMES

QUE LO SENYOR D. JOSEPH GODAY, DEDICA
AL SENYOR D. JAUME ISERN, NATURAL DE MÀTARÓ

Moments tan bells y preciosos
com me has dat, Isern, à mi

ab ton piano, orga y violí
y tos artefets famosos,
be merexen é imperiosos
ordenan á mon cor grat
que ab lo plectre ben trémpat
cante en peus y consonants
de ton cap y de tes mans
la estupenda habilitat.

Si tu ets cego de naxensa,
jo 'm trovo cego també
del mateix pasmo en que 'm te
ton saber y fama extensa;
ja no temo, puig, que ofensa
ni tan ingrat disfavor
fassa á les veus de mon cor
ma musa ab poch celebrarte:
comens' donchs, á disposarte
pera odir son cant millor.

Mes ay! ¿qu' es lo que 't promet,
Isern, mon cor agrahit?
ja me 'n don per penedit,
y axí mon desitg admet;
que no es com lo teu arquet
lo meu plectre ni ma lira,
ni ses cordes, si be 's mira,
son les de tos instruments,
puig se 'n fan deu mil fragments
si gayre se les estira.

Y açò d' haver de cantar
tes llohanxes en to baix,
ni á mon gust, Isern, s' encaix'
ni fora gens regular;

ademés que, com es clar,
no es prou lluminós mon Num
pera retratar ta llum,
puig si be ab los ulls no hi veus,
tant si 'm creus com si no 'm creus,
per ta llum ma llum es sum.

Jo 't suplich, puig, que 'm perdons
si desistesch de la empresa
per faltarme la destresa
dels teus dits y dels teus tons; aboil
que per obsequiar tos dons
y los mèrits de ton ser
ja vetx se fa menester
tant com tu esser inspirat
per no quedarhi burlat
y desfer en lloch de fer.

Perque & com engrandiria
mon Númen tan poch sutil,
ò ab quins térmens, foch y estil
ma fredor exaltaria
la admirable anomalia
d' un hom que sens tenir vista
dexa atras à tant artista
ab ses labors y primors?
Per cantar semblants llahors
no só, Isern, jo prou versista.

Celébrente en mol bon' hora
tants seglars y sacerdots,
tants artistes de bons dots,
tants poetes sens millora,
y tanta ànima inventora
com has dexat assombrada.....

Mes... ¿que dich jo, camarada ?
Si estos no han sabut que dir,
¿com te sabria aplaudir
ma musa desventurada ?

Si no sols los naturals
de nostre espanyol pais,
si que també d' estrany pis
los artistes mes cabals,
al notar los magistrals
rasgos de los hábils dits
ò al ohir tan sols los crits
de ta fama, han quedat muts,
¿que dirán de tes virtuts
los meus pobres cinch sentits ?

Si admirats de ton talent
fins los matexos monarques,
han dispost que de ses arques
se 't dotás encontinent
per fer veurer á la gent
que un tal premi ò galardó
es per suplir lo que no
pot dir la llengua confusa,
¿que dirá de tu ma musa
després de vist tot axò ?

Res pot dir, insigne Isern,
com no sia per fer mal
á ton renom d' inmortal,
lluny de fér tel mes etern ;
sols diré que si al infern
justament me llansás Deu
mogut del mal viurer meu,
fins allá ab versos trencats

contaria als condemnats
los portents que ab tu Deu feu.

Més los contaria encara,
y es lo cas tan gran com fiel,
del fillet que 't doná 'l cel
y lo que en ell te prepara
ab sa disposició rara,
puig tenint tres anys no més
y essent tan cego com es,
no l' escolta y veu ningú
que en ell no hi veja altre tu,
sens lo que serà després.

Si; de tota aquesta historia,
fins que Deu me condemnás,
fins allá, dich, pas per pas
faria, Isern, jo memoria;
mes Deu fassa que en sa gloria
reunits jo, tu y ton fill
pugám sens mal ni perill
contarla als àngels y sants
ab més goig y millors cants,
servint ton nom d' estribill.

Y ja que aquí mon ingeni
no ha complert per sa tontera
lo que de tu fet haguera
si fos estat jo un Garseni,
alomenos ab conveni
del gran savi Ciceró,
crègas, Isern, com crech jo,
que á voltes més prova y diu
un silenci ab just motiu
que 'ls discurs de major to.

Mataró, la que á tants caps
brillants en tot art y sciencia
doná en tots temps la existencia
y á tu també, qual be sabs;
Mataró, que 'ls primers draps
suministrà á ta infancia,
Mataró, que ab sa arrogancia
pot dir que es la patria tua,
diga de tu ab la sal sua
lo que no sab ma ignorancia.

Per últim, Deu te do vida
y salut per darm'e estones
tan distretes y tan bones
com me has dat, Isern, sens mida;
y en senyal de que no obliga
mon cor, ni ho farà jamay,
disposa sens cap esglay
de aquest que en son cor te reb,
qual nom de fonts es—JOSEPH
y de apellido—GODAY.

1846.

TOT ES HU

Diu lo gran Cervantes (y eitem apost'a l' primer
dels escriptors castellans) que cada hú ha d' es-
criure en la llengua qu' ha mamada. Per açò 'ls
provençals dins França y dins Espanya 'ls qu' en
català parlam procuram traure de son ensopiment á
la llengua de la terra tan digna de recobrar lo lloch
qu' en altre temps tenia com menyspreada de l'

tra gent d' Espanya que la trova aspra, vulgar y de mal to. Si aquestes qualitats de la llengua 'ls les fa trovar l' odi al pais hont se parla, tothom ho sab prou.

Al donar la literatura provençal los primers senyals de vida, sorprengué un poch á la gent d' allá aquest moviment inesperat; mes, reposada de la sorpresa y publicades ja més obres, s' estengué 'l renaxement sens trobar en son camí estorbs que 'l deturassen, y tota la França obri 'ls brassos als nous escriptors, y ab entusiasme y admiració acullí y premiá l' Academia lo poema de la Provença, la «Mireyo» d' en Mistral.

S' han publicat noves obres escrites en provençal, antigues ó modernes, y 'ls primers homens de la França hi han passat los ulls y n' han parlat en les revistes més importants.

S' han volgut fer festes populars, y 'l poble hi ha respost; s' han volgut donar premis, y 'l Ministeri de Foment ha sigut lo primer en oferirlos.

Hi ha hagut necessitat de llegir provençal, y s' ha comensat al moment una biblioteca provençal—catalana en Marsella.

No 'ls ha sigut prou una Societat pera l' estudi de les llengues romanes, han tingut necessitat d' ensenyar á tothom la seva parla, y 'l Gobern de Paris funda una escola en Montpeller.

Y aténgas que 'l renaxement provençal, per la infinitat de dialectes ab que ha hagut de lluytar, semblava bona cosa més difícil que no pas lo nostre.

Nosaltres, ab una llengua una (per més que 's diga) hem comensat lo renaxement, ab una pluja d' improperis de la gent de Castella.

Se publican obres en catalá, y es pera la prempsa
y pera 'ls literats de fora Catalunya com si no 's
publicassen.

Se fan festes literaries catalanes, y l' Gobern de
Madrid nos envia, no premis, sino creus que ja
tothom rebuja.

S' escriu catalá en tot Catalunya, Mallorca y Va-
lencia, y en cap dels tres regnes se trova una bibli-
oteca d' obres catalanes.

Tenim Societats nostres hont se fa sempre lo que
's pot y no gayre lo que 's vol; mes en cap de nos-
tres Universitats s' ha fundat encara una càtedra
pera l' estudi de la nostra llengua.

Si alguna cosa tenim, si alguna cosa fem, res te-
nim d' agrahirne als nostres governs que cap pro-
tecció 'ns han donat fins ara; la nova sava, l' esperit
catalanista es lo qui ha obrat per si sol.

M.

LES FIRES DE SANT THOMÁS

La millor de mes diades
era la de Sant Thomás;
mes avuy per mí es tan trista,
qu' es la més trista de l' any.

Barcelona, Barcelona,
m' aymada ciutat natal,
ciutat bella hont també un dia
fou mon pare batejat;

Para los joyells de festa,
para los joyells preuhats,

tráu tes sedes mes brodades,
y ta corona comtal;

Tráu catifes y domassos,
capes y terns argentats,
flaviols y cornamuses,
pessebres, turrons y galls;

Qu' avuy comensan les fires,
les fires de Sant Thomás,
y 'ls angelets ja saludan
la hermosa nit de Nadal.

Aquest dia, filla meva,
tu encara no havias nat,
d' alegria clarejava
tota ta casa payral.

De ton avi y de mon pare
lo Sant n' era celebrat
ab abrassades y besos,
ab abrassades y cants.

Al entorn d' esta cadira
hont solia estar sentat,
cadascú ab sa presentalla,
venian tots mos germans.

Nostres joyes ell rebia
com un vell llagrimejant,
si tu hi fosses, filla meva,
¡oh, com t' hauria estimat!

Mes abans que tu vinguesses
á n' aquest mon desditxat,
esta mateixa diada,
tal dia avuy fa tres anys,

En lo bell mitx de la cambra
sobre d' un llit endolat,

aquestos ulls lo vegeren
dormit, mes sens respirar.

Son front n' era com la cera,
ses mans fredes com un glas...
lo Sant-Christo qu' portava
n' era de llautó endaurat.

Ab un ram d' aygua beneyta,
de llorer sech ab un ram,
Pare nostres jo pensava,
paraules no 'n deya esp.

De lo llindar de la porta
sortí per maymés tornar,
en esta la casa seu
ni fills ni nets lo veurán.

L' escolà major anava
ab la creu alta devant,
ab veu trista les absoltes
cantavan nou capellans.

Los grans colps de tramontana
seyan del bosch tremolar,
ab una gran remor d' ossos
qu' escruxia, lo brancam.

Les montanyes de les neus,
cobertes d' un llençol blanch,
entre l' alzinar semblavan
cadavres enmortallats.

Sota de les oliveres
qu' ombrejavan los vinyals,
derrera la caxa negra
seguia jò ab lo cap baix.

Altra cosa jo no veya
que los terrossos gebrats

abverts brins que verdejaven
per les regues del llaurat.

Ning nang feyan les campanes
dalt de tot del campanar,
y cada colp jo sentia
com si fos un colp de mall.

La hermosa creu cisellada
sobre 'l mantell del cel blau
als ratxs del sol qu' enlluernan
lluhia com un mirall.

Mos ulls tots inflats de llàgrimes
no la podian mirar;
mes dins mon cor la mirava
tota regada de sanch.

La millor de mes diades
n' era la de Sant Thomás;
mes ara n' es la més trista,
la més trista de tot l' any.

JOSEPH COLL Y VEHÍ.

NAXEMENT D' ATILA

Sobre 'ls núvols un erit l' àguila llança
y 'l roure 's gronxa del boscàm sagrat,
y llurs branques besant la seca terra
han com un mont de ferro ressonat.

«De pedra son los cors dels fills dels homens»
diu, y 'l llamp tira de venjança Deu.
«Atila, llévat y que 'l mon gemegue
»de grillons carregat sota ton peu.»

Ja 'ls bardos, de genolls prop d' una dona
cauen, llurs arpes per cantar parant;
un sòcol prop se veu y un cavall negre,
l' heroe aqueix, l' altre l' ídol esperant.

Com un tro qu' esclatant peis núvols corra
tot arreu s' esgarrifan tots els pits
y mil guerrers ensems movent llurs armes
al noy quan naix saludan ab llurs crits.

Fuet es ell de Deu! Qui 'l pogués veure
avans qu' ab ardiment vole al combat!
qui 'l segell pogués veure que en sa testa
lo senyor dels eczèrcits ha marcat!

Ja vell guerrer, en cercle 'ls brassos, l' alça
en un casco ficant los peus del Rey.
«Miráulo, diu, la cendra al foch amaga,
»aquest un jorn darà al ponent sa lley.»

Y llavors caduch bardo ab forta daga
l' òrbita treuca del lluhent escut;
y apareix, y 'l seu pit dins sa corassa
com les ones bullent s' es tot mogut.

S' assenta sobre 'l tronch d' un antich roure
que ferí en tempestosa nit lo llamp,
y ab veu com la del vent terrible, canta
en Atila ficsant sos ulls sanchnants:

— «So 'l sacerdot dels ídols
y parlo en nom del Deus

que donan à mon arpa
de los torrents les veus.

Tremólen d' Huns los pobles,
los grans cagyuen de por,
jo se de les bòrrasques
ferestes lo cantor.

Atila dorm; nou segles
dormen també à sos peus;
encara qu' un nin semble,
oh prous! lo front baxèu.

Mos blanachs cabells s' erissan
qu' encen mon cor Odin,
ja 'ls ulls l' espay devoran,
present ja 'l futur tinch.

Al teu breçol m' acosto,
noy amich de la Mort,
qu' avuy daré principi
al cantic de ta sort.

Esglay del mon serás; com les espigues
que 'ls embats arrossegan borrhacosos,
devant veurás los reys;
llurs tresors segarás trencant llurs ceptres
y besarán tes plantes tremolosos
rebent tes dures lleys.

Com pels torrents prenyada gran riera,
d' un negre estol tot rodejat de genis,
lo mon invadirás,

y anegada en dolors la terra tota
veurás, y après ab ta potent bufada
viure de nou farás.

Com mouhen rius de plors la roca alta
hont Cesar te son peu! s' eclipsa, oh Roma,
de ton poder l' estel;
despúllat de ta púrpura festiva,
tira al foch los collars, ton front abáxe
y ton crit puje al cel.

En los sepulcres de los fills sentada,
los perduts dies de ta gloria plòra,
tos crims y tos amors;
no lluny ja vetx de ta ruina l' hora,
de ta ma eau de los plabers lo cálzer
y sols beurás los plors.

De ma amenaça 't rius! ay dels qui riuen
tenint lo venjador en ses muralles
de mil guerrers seguit!
pixerán los cavalls l' ordi en los temples,
caurán los fills vençuts en les batalles
y 'l teu nom abolit.

D' Atila no veus ja brillar la llança
missatjera de mort?.... ton front inclina,
demànali pietat;
ja es dins del Capitoli, ja arruina
de Júpiter la estàtua y ell se posa
sota 'l dosser sagrat.»—

Callá l' bardo.... Y, com un munt de palla,
hèn tremolat los tronehs del pi del Nort
y ab temerós esguart los hòmens miran
lo nin que jutjará del mon la sort.

JOAN VINADER.

CANÇÓ

(IMITACIÓ POPULAR)

Taronger florit,
de flors carregat:
negú l' ha nodrit,
negú l' ha plantat.

Les flors que congris
ne tenen encant;
la virtut que tenen
negú sabé may.
Lo rossinyolet
que ve cada matx,
si canta dins ell,
no fa 'l mateix cant.
Diu que nits de lluna,
tres dies del any,
les dones de l' aygus
hi ballan devall.

Un dia un fadrí
ran d' ell va cavar,
y dins ses arrels
un eos hi trobà.

Dia qu' era d' un jove
que, ja fa molts anys,
devora la font
anava à cantar.

Un vespre de lluna
content hi anà :
debades l' esperan
may més es tornat.
Per çò l' taronger
n' es arbre d' encant
per çò dones d' aygua
hi ballan devall.

Taronger florit,
de flors carregat :
negú l' ha nodrit,
negú l' ha plantat.

MIQUEL COSTA Y LLOBERA.

Pollensa.

UN BON CATALÀ

Als 24 de Maig del present any 1874 morí en la vila de Mònaco lo Dr. D. Francisco de Dou y de Siscar que portava en la religió benedictina lo nom de Don Leandro. Conegut era en tota Catalunya lo ilustre difunt tant per lo nom que portava, com per les virtuts verament sacerdotals que l' embellian y que ell sabia amagar ab son tracte d' una senzillès y franquesa qu' enamoravan. Era ademés un bon predicador y moltes ciutats y viles del Principat se recordan de sa eloqüencia, com molts pobres y cases de Caritat guardan bona memoria de ses almoynes;

y ara en los darrers anys de sa vida volgué tancar, per ferlo creixer, l' olor de ses virtuts en lo claustre, vestint l' hábit de S. Benet en lo monastir de Montserrat. Tal vegada somniava morir al costat de la *Moreneta* que li tenia 'l cor robat, pero la obediencia 'l portá á Subiacó breçol de l' ordre, y després á Mònaco ab lo títol de Vicari General de aquell petit principat, ahont son ànima pogué penderer lo tremp del heroisme, abans de ser eridada á la gloria.

En tots temps y en totes parts conservá son gran amor á Catalunya y s' afició á la nostra literatura, y per aquest motiu creyem que es molt just fasse memoria d' ell l' **ANUARI**. Ningú 'l conexia com á catalanista y á fè que ho mereix, puix que ademés de complaurers en predicar en nostra materna llengua, traduhí al català la apreciable obra de Sant Lligori *Preparació per tenir una bona mort*, y nosaltres examinant sos papers hem trobat que sabia versejar molt be mostrant en ses composicions, totes festives y totes destinades á no passar del cercle de sos amichs, un gran coneixement del nostre idioma. Llástima que sa modestia 'l destorbés de cantar *pau-lo majora*, puix tenia forces per ferho com ho proba l' haver compost sobre assumpto jocós y familiar un poema en sis cants y en octaves reals que te troços de molta naturalitat y valentia. La sua indole no 'ns permet donarlos á conixer, pero creyem que bastarán exes quatre ralles per fer estimar als lectors del **ANUARI** á un bon català que seguint lo concell de Fra Turmeda *amava l' honra de sa ciutat y de sa terra*.

JAUME COLLELL, Pbre.

Barcelona 21 de Desembre de 1874.

ESPERANT

Si tu sabesses, hermosa,
lo qu' he sofert esta nit
perque al costat no 't tenia,
perque mos ulls no t' han vist,

prou vindriás á provarme
si m' estimas com tu 'm dius,
que la pena que jo sento
també tu l' has de sentir.

Si sabesses les vegades
qu' he mirat d' hont sols venir
y haguesses sentit lo batre
de mon cor dins de mon pit,
maymés me preguntarias
si es certa l' amor que 't tineh,
ni jo hauria de contarte
si m' has fet pená' y sofrir.

Mos companys cantant alegres
y jo pensatiu y trist!
ses cansas y sa alegria
no son fletes pera mi.

Be n' he vist, tot esperante,
de noyes fresques com llirs,
be n' he vist de negres trenes,
de dols y tendre somris,

de galans prop ses amades,
d' esposes prop sos marits!
y jo sol ab la esperança
seguint ansiós fins al fi!

Ha tocat l' hora derrera...
tothom havia partit,
l' esperança que tenia
s' ha anat allunyant de mi,
y he quedat tot sol vetllantne
lo pesat somni dels vius
y esperant ab ansia l' hora
de poderte vení á dir :
que si sabesses, hermosa,
lo qu' he sofert esta nit
perque al costat no 't tenia ,
perque mos ulls no t' han vist,
dirias baix á mos llabis
ab tos llabis carmesins
que la pena que jo sento
tu també la sabs sentir.

J. THOMAS Y BIGAS.

29 Janer 1873.

HIMNE D' AMOR

Brollá la Font d' hont tota amor dimana
y dins lo buyt un mon d' amor creá,
y al despertar que feu la rassa humana
un cant d' amor universal brollá.

A torrentades s' escampá la vida,
palpitant l' univers com un sol cor,
y llums y flayres ab vibrant branzida
despertayan arreu cantichs d' amor.

Les tendres fulles de les flors s' obriren,
brollà la font entre l' molsut rocàm,
nasqué l' oretx, les ones s' estremiren,
l' auzell pels ayres estengué l' alám,

En l' alt floriren los estels sens nombre,
brillà la nit ab quietós encis,
brusant lo sol nasqué lluytant ab l' ombrà,
y volà l' primer bes pel Paradís.

Regná l' amor. Sa essència concentrada
de l' home dins lo cor trová son niu,
y es com llevar pel mateix Deu sembrada
que des llavors eternament reviu.

Y l' home es son esclau. En ses cadenes
ell propi 's lliga y les estreny de grat,
y cerca l' dols martiri de ses penes,
y beneheix lo foch hont s' ha cremat.

Que val sa vida si à son cor no toca
del bell sol del amor ni un dèbil ratx?
Es com sens fulles ni brancàm la soca,
com estèril anyada sense matx.

L' amor! ... Primicia de la eterna vida,
lo mon sadolla de sa rica mel,
à tots los cors à son festí convida,
y va dexant dins cada llar un cel.

Ell junta rasses que dins l' odi viuhen
en un sol bes llurs esperits unint,

los millors cants los trovadors li escriuhon
y un núvol de sospirs lo va seguit.

Ni frè coneix, ni á cap poder s' atura,
pel mon passeja menyspreant les lleys,
y pot més un sol ratx de sa hermosura
que 'ls ceptres reunits de tots los reys.

Oh, amor! oh, llum de creació divina,
font borbollant de creacions sens fi,
tot l' univers de ta abrusant doctrina
la forsa acata y lo poder divi.

Seguèix pel mon ta redemptora via,
sembrant la terra de florits rosers,
y fés que l' home com fins ara sia
l' arca ditxosa de tots mágichs plers.

Que de tes roses lo seu front corone
baxant la essència á ubriacar son cor,
y eternament á son entorn ressona
l' universal llenguatje de l' amor.

FRANCESCH MATHEU Y FORNELLS.

15 d' Octubre del 1871.

TAULA D' AUTORS

	PLANES
Aguilar (Jaume de)	138, 163, 180
Aguiló (Marian)	189
Alcover (Joan)	142
Altet (Benet)	122
Amer (Miquel V.)	102, 221
Arenes (Antonieta)	64
Aribau (Carles B.)	28
Aulestia (Antoni)	96
Balaguer (Víctor)	185
Bartrina (Joaquim M.)	83
Bertran (Pau)	125
Camprodón (Francisco)	33
Codina (Jordi)	129
Coll y Vehí (Joseph)	239
Coll (Teresa)	199
Collell (Jaume)	120, 247
Costa (Miquel)	110, 246
Escríg (Enrich)	232
Estássen (Eugení)	180
Eximenis (Francesch)	59

